

¶ Venale habetur Parisijs in officina Henrici Stephani chalcographi (vbi impressum est) e regione scholæ Decretorum.

**¶ Ad Reuerēdum in Christo patrem & dominū/
D. Germanū Ganayum Episcopum Cadurcēsem:
Iudoci Clichtouei Neoportuensis in librum de my-
stica numerorum significatione/præfatio.**

Pythago-
ras.

Vm diligenti indagine assidue studueris an-
tiquorū scripta euoluere/ & occulta philoso-
phorū sensa perscrutari/ amplissime antistes:
iam pridē ex illis nosti apud præscos philoso-
phię cultores numerorum vim/ arcanāq; my-
steria magnopere prædicari. Et præsertim Py-
thagoram/ celeberrimū suę ætatis & apud po-
steros sapientię amatorem; numerorum præ-
sidio/ multa de rerū naturis/ de moribus ho-

minum/ de supramundanis luculenter edisseruisse. Nempe nõ
tuam fugit insignem amplitudinē; q̄ numeros pariter pares
ille iustitię numerum appellauerit: ob æquā in suas partes ad
vnitatem vsq; partitionem. in æqualitate autem: omnis serua-
tur iustitię ratio atq; integritas. q̄ idem quoq; decadem/ nu-
merorum omnium limitem/ metam & summā cõstituerit: reli-
quos supra eam numeros ex priorum tantum replicatione cõ-
flaratus/ & eam ob rem ipsi denario magnā dignitatē ascri-
pserit. q̄ deniq; impares numeros/ formis rerum naturalium:
pares vero materię analogos posuerit. atq; p hos de sensibilibus/
p illos vero de intellectualibus substantijs; philosophā-
dū autumauerit. Omitto q̄ idē, tetragonū/ sanctitatis nume-
rū: Aristoteles vero/ quadratū sine vituperio nūcupauerit/ ob
pclaras illius pprietates: quibus ad supcœlestium substantiarū
iuestigādā naturā subuehi nos debere cõrēdūt. quēadmodū p
nūeros altera parte lōgtiores: sublunariū rerū disquirēdas cõ-
ditiōes putāt. Deniq; vt paucis agā/ nullū aptius p̄sidū ad dī
ulna humanaq; cognoscēda arbitrati sūt præsci sapiētes; q̄ per
nūerorū anagogen/ assurrectionēq; qua terris relictis animi ī
sublimē arduarū rerū cõrēplationē puehātur/ & intimo obtu-
tu cœlos penetrēt. Qz si ī hūanis disciplinis philosophica tra-
ditiōe numeri tātā h̄bēt energiam/ symboliq; sūt rerū cogni-
tu dignissimarū: putādūne est in sacris litteris/ quarū primiti-
uus author de9 est/ illos vacare mysterijs/ aut nichil altū ardu-
umē in se cõtinere? Certe quāto sanctę scripturę hūanis sciē-
tijs sunt superiores ac digniores: tāto mystica numerorū signifi-

Aristoteles

ratio in sacris eloquijs / augustior est et eminentior ea designa-
 tione / quā in doctrinis humanitus traditis p̄tendūt. Neq; id ī-
 merito quidē. nā vt Severinus Boeti⁹ iquit / Oīa quecūq; a pri-
 meua rerū natura cōstructa sunt; nūerorū vidēt ratiōe forma-
 ta. hoc enī fuit p̄cipale in animo cōditoris exēplar. hic enī
 (iquit) quattuor elemētorū multitudo mutuata est / hic tēporū
 vices / hic motus astrorū cœliq; cōuersio: oīmq; star⁹ / nūerorū
 colligatione subsistit. Disposuit enī deus oīa in numero / pon-
 dere & mensura: qui numerat multitudinē stellarū & oībus eis
 nomina vocat. Si itaq; voluit sapiētissimus mūdi architectus
 hāc sut opificij fabricā certa numerorū ratione cōstare: an pu-
 tandū est ipm voluisse sacras litteras suo benigno indultu ho-
 mībus reuelatas / nūerorū mysterijs abditissimisq; secretis ca-
 rere / quæ spiritalē oculū illuminēt / sursumq; pmoueāt / Por-
 ro vt ceteros p̄terea sacros authores / qui numeros in diu-
 nis eloquijs magnū p̄odus & momentū habere aperte p̄fite-
 tur: vnicus nūc citandus est huiuscōrei testis et locupletissim⁹
 & probatissim⁹ / beatus pater Augustinus: cuius grauissima est
 apud totā ecclēsiā (& merito quidē) authoritas. Is siquidē ī
 secūdo libro de doctrina Christiana: ita de re p̄posita disserit.
 Nūerorū (iquit) īperitia / multa facit nō itelligi: trāllate ac my-
 stice posita in scripturis. Ingeniū quippe (vt ita dixerī) ī genu-
 um nō potest nō moueri: quid sibi velit / q; & Moses et Helias
 & ipse dñs / quadragīta diebus ieiunauerūt. cuius actiōis figu-
 ratus quidā nodus / nisi huius numeri cognitiōe & cōsidera-
 tiōe: nō soluitur. Habet enī denariū quater: tanq̄ cognitiōe /
 omnīū rerū intextā tēporibus. Quaternario quippe nūero: &
 diurna & annua curricula pagant. Diurna: matutinis / meridi-
 anis / vespertinis / nocturnisq; horarū spacijs. Annua: vernis /
 æstius / autūnalibus hyemalibusq; mensibus. A tēporū autē
 delectatione / dū in tēporibus viuimus: propter æternitatē in
 qua viuere volumus / abstinendū & ieiunādū est. quīs tēporū
 cursib⁹ ipsa nobis insinuetur doctrina cōtēndorū tēporū &
 appetendorū æternorū. Porro autē denarius numerus: creatō-
 ris atq; creaturę significat sciētā. nā trinitas: creatoris est. sep-
 tenarius autē numerus creaturā indicat: propter vitam & cor-
 pus. Nam in illa: tria sunt. vnde etiam toto corde / tota anima /
 tota mente diligendus est deus. In corpore autē: quattuor ma-
 nifestissima apparēt / quibus constat / elemēta: In hoc ergo de-
 nario / dum temporaliter nobis insinuat / id est quater duci-
 tur: caste & continenter a temporum delectatione viuere / hoc
 est quadragīta diebus ieiunare monemur. Hoc lex: cuius

Boetius.

 Sap. ii.
 Psal. 146.

Augustin⁹

Matth. 22.

a. ij.

Matth. 17.

Ioan. 21.

persona est in Mose / hoc prophetia: cuius personam gerit He-
lias / hoc ipse dominus monet. qui tanq̄ testimonium habens
ex lege & prophetis; medius inter illos in monte tribus disci-
pulis videntibus atq; stupentibus claruit. Deinde ita quæritur/
quomodo qui quagenarius de quadragenario numero existat;
qui nō mediocriter in nostra religione sacratus est propter pen-
tecosten. & quomodo ter ductus propter tria tempora: ante le-
gē / sub lege / sub gratia: vel propter nomē patris et filij et spirit⁹
sancti / adiuncta eminētius ipsa trinitate: ad purgatissimę eccle-
się mysteriū referatur / perueniatq; ad centū qui quaginta pisces
quos retia post resurrectionē domini ī dextrā partē missa cœpe-
rūt. Ita multis alijs atq; alijs numerorū formis / quædā similitu-
dinum in libris sanctis secreta promuntur: quæ propter nume-
rorū imperitiā legētibus clausa sunt. Hæc Augustin⁹. cui⁹ ver-
ba integro fati⁹q; proluxo contextu hic cōsulto adducta sunt: vt
ex illis / quantū sacramentorū & mysticis sensus vir ille præclar⁹
numeris tribuerit / euadat apertius. ¶ Proinde hoc opusculō ela-
borauī pro viribus mysticā numerorū / quos sacra celebrāt elo-
quia / significationē vtcunq; explanare: quo & plani⁹ illa itelli-
gantur / & studiōsis via sternatur hoc adminiculo atq; subiectu
numedorū / ad diuina cōtēplāda facili⁹ cōscēdēdi. Attamē inge-
nue fateor: me nec oēs attingisse numeros quos sacri habēt codi-
ces / nec eorū quos expressim⁹ numerorū significatiōes oēs elu-
cidasse. Id enī supravires nostras esset: & tenuē facultatē. Sed
fatis nobis fecisse videmur: si hac q̄tulacūq; clucubratione alijs
materiā dederimus & occasionē puestigādī cōsimili via sacras
numedorū hic nō adductorū designatiōes: aut expressorū hoc
loco / cæteras significātias hic nō explicatas. In qua / numeri sup-
riore collocati margine: numerū qui eō loco explicatur / indi-
cant. Inferiore vero loco cōstituti: quot habeat mysticas signifi-
cationes numerus quisq; qui illic explanatur / insinuāt. Cæterum
hanc operam nostrā tuæ præstantissimæ paternitati nūcupatā
dicatamq; voluimus: vt tui nominis patrociniō aūthoritāteq;
suffulta / fidentius transeat ad cæteros quibus eam profuturam
speramus. vtq; hoc argumento cognoscas me promptissimo ef-
se animo: ad colendam / obseruandamq; mirifice tuam egregiā
dignitatē. cui cū summopere ob collata in me crebra merita / &
singularem beneficentiam sim obnoxius: saltem hoc munuscu-
lo testificer animi in te mei gratitudinem / acceptorum benefi-
ciorum iugem memoriam / & assiduam tibi gratificandī prom-
ptitudinem. Vale litterarum decus vnicūq; præsidium. Ex Pa-
risijs / anno. 1513.

Claudoci Clichtouei Neoportuensis / de mystica numerorum significatione opusculum: ad Reuerēdū in Christo patrē & dominū / D. Germanum Ganayū / Episcopum Cadurcensem.

Quid vnitas / numerorum fons & origo: designat. CAP. I

E mystica numerorū in sacris litteris significatione dicitur: a nullo potius sumere possemus exordium / q̄ ab ipsa monade / prima numerorum omnium parēte atq; radice. Cū enim ab ea / numerandi ratio ac series suam accipiat initium: neq; vnitate quicq; iuenias prius / anterius / aut antiquius / a quo possis auspicari dīnumerandi ordinem: par est

& ab ea nostrę determinationis desumi principium. Et recte quidem, quoniam singulari ac peculiari dignitate / vnitas ipsa in sacris litteris omnium designat rerum auctorem atq; principium: qui de seipso attestatur q̄ est alpha et ω / principium & finis / primus & nouissimus, sicut tota numerorum quę ex vnitate profuditur multitudo: creaturarū a deo prodeuntium præfert habitum & speciem. Si quidem ex vnitate sæpius aggregata omnes numerorū emanant species: hæc propinquiores suę originis illæ vero remotiores. & rursū per deductionē in partes / numeri omnes reuocantur in vnitatem / suum primordium: cum vnumquodq; in ea digeratur ex quibus coalescit & est cōpositum. vt sit vnitas ipsa numerorū omnium principium per productionem: & finis per resolutionem. Ita plane vides omnia ex deo vnico rerū conditore emanasse: qui fecit cœlū / & terrā / mare & omnia quę in eis sunt. hæc quidem propinquius: vt quę spiritalia omnino sunt & supercœlestia, hæc vero distantius: vt quę materię feculentiam & corporis sustinent crassitiē, & omnia rerum genera ad existentiam deducta: clarū est in suū auctorem vt optimū finem et vltimum / reduci ac reuocari. Rursū vnitas absoluta ac numeralls: neq; ab aliquo suam trahit originem / quia primaria est, neq; in aliquo vterius reuocatur: quandoquidē regressions ordine est vltima. Ipse deus itidem neq; ab alio sumit ortum: neq; i aliquid melius aut potius refertur. Quid enī aut prius deo iuenias: aut antiquius in quod reuocetur? Vnitas itē impers est: & in partes infectilis. Sic vnicus deus: & in partes quę ipsū componant

1

1
Apoca. 1.

1
Psal. 145.

1
mobi

3
indiuiduus, Ad hæc / quotquot ex vnitate formantur numerorū
a. liij.

species: plures adhuc vnitatis adiectiōe possūt nouæ ex ea ena-
 sci/ vt formatricis illi⁹ numerorū potestatis virt⁹: exhauriri neu-
 tiq̄ possit. Haud aliter adeo efficax est pduatrix dei oipotentia/
 vt quotquot rerū pduerit species: iexhausta tamē sit illa oīarū
 sex virt⁹/ et plures isup ad ortū ducere possit/ licet suis numeris
 definerit oīa. Insup vntas sine numeris esse potest: cū ex ipsis
 nō cōfletur. numer⁹ vero sine vntate nequaquā potest subsistere. 4
 Ita deus sine rebus ipsis potest consistere. res autem conditæ/ si-
 ne ei⁹ præsidio: minime. Quod sic exprimit sacer Dionysius i li-
 bro de diuinis nominibus. Et sine vno quidem: multitudo non
 est. erit vero vnum sine multitudine: sicut & monadem aīe om-
 nem multiplicatum numerum ponimus. Præterea. vntas cuiq̄
 numero dat vnus denominationem. est enim binarius/ nume-
 rus vnus: & denarius/ & centenari⁹/ necnō millenari⁹. De⁹ iti-
 dem cuiq̄ rei dat subsistentiā: & dei participatione/ queq̄ res su-
 am fortitur & incolumem conseruat existentiam. Quod beatus
 pater Dionysius supradictō loco ita cōprobat. Cæterum vt nu-
 merus omnis: est monadis particeps/ & vna dualitas/ vnaq̄ di-
 citur decas/ & dimidium vnum/ et tertium/ & decimum vnū.

sic omnia/ & omnis omnium particula: vnus est particeps. &
 quia est vnum: sunt cuncta quæ sunt subsistentia. Neq̄ enī vnū
 illud omnium causa: vnum ex pluribus. sed ante vnum omne/
 omnemq̄ multitudinem: vnusq̄ omnis/ ac multitudinis diffi-
 nitium. neq̄ enim est multitudo: quæ vnus sit expers. Vntas 6
 itidem numerum omnem potestate continet: & virtute/ omnis
 est numerus. vt radix ramos omnes/ frondes/ flores/ & fructus
 ex ipsa proficiscentes: vnice complectitur. & fons omnes riuos
 qui ex ipso profluunt: originaria virtute compræhendit. nullus
 tamen illorum est riuulorum: ex ipso emanantium. Sic de⁹ res
 omneis cōditas sua continet virtute: & supereminenter est om-
 nia quæ sunt. tametsi natura nichil sit eorum quæ ab ipso pflu-
 xerunt: cum sit ab omnibus impropotionaliter exceptus. Audi
 sanctum Dionysium prædictō loco idem his verbis attestātem.
 Vnum vero deus est: quia oīa vnice est/ secūdū vnicā eminenti-
 am vnitatis. omniumq̄/ vnum est causa: nunq̄ egrediendo/ di-
 scedendoq̄ ab vno. nichil enī ex ijs quæ sunt: vnus expers est.
 Deniq̄ si vnum tollas: neq̄ totum erit neq̄ pars aliqua/ neq̄
 aliud quicq̄ in rebus. omnia enim in seipso/ vnum vniformiter
 præaccipit atq̄ complectitur. estq̄ vnum: omnium veluti elemen-
 tum. ¶ Ex his autem & alijs vnitatis proprietatibus quæ apta
 ratione responsioneq̄/ in deo superdiuine & supereminenter elu-
 cent: perspicuum euadit non ab re vnum censerī nomen esse

Dionysius.

Idem.

del/dignum imprimis & insigne, quo sane nomine: in scripturis sæpius prædicatur/ob ipsius vnitatem pluralitatis deorum exclusoriam/similiter et simplicitatem. Quod sane inter diuina nomina sacratissimum Dionysius postremo collocat loco/diuturneq; extollit: cum ait. Hac nempe ratione/sacra eloquia diuinitatem totam vt omnium causam: vnus appellatione concelebrant. & vnus deus ac pater: & vnus dominus IHESVS Christus/ & vnus atq; idem spiritus/per excellens toti⁹ diuine vnitatis indiuiduum/eminentemq; simplicitatem. In qua sunt omnia singulariter collecta atq; confunda: et ante superubstantialiter comprehensa. ¶ Vnitatis quoq; commendationem adducit Cassiodorus in fine expositionis primi psalmi: dicens. Nec vacat q; dominus Christus est positus in principio numerorū. Vnitas enim specialis/simplex atq; perfecta est: nullus indigens in seipsa perenniter manens. a quo fonte multitudo numerorū sic egreditur: vt in eam semper quis multiplicata reuocetur. si ne qua: supputatio nec inchoare quicq; præualeat nec prodire. Memento autem q; monas licet fons atq; initium numeri esse videatur: ipsa tamen non potest numerus dici. Quicquid enim ab vno plus est/sicut ait Nicomachus: tam fit numerabile. Numerus enim est vnitatis collectio: vel quantitatis acruus ex vnitatis profusus. Hoc autem quod dicimus: nominis quoq; ipsius declaratur indico. Numerus quippe: a numerositate vocatus est. Et sane disciplina numerorum (quam Arithmetice dicunt) nec a patribus nostris præcipitur negligenda. Est enim verax/ & immutabilis: et per omnes creaturas pro modulo suæ quantitatis effusa. Legitur enim in Salomone: omnia in mensura/numero/ & pondere deum fecisse. Hæc Cassiodorus. Ex quibus manifestum euadit: præclaras monadis vires ac proprietates/ipsi deo tanta affinitate/proportionisq; habitudine conuenire: vt nō immerito/vnum: peculiare dei et singulare nomē esse censeatur/ deusq; vnius appellatione septus celebretur. ¶ Quod si percontaris/quo in loco scripture/deus prædicatur vt vnus/ & nosse vnius commendatur: protin⁹ se offert illud beati Pauli ad Ephesios verbū. Vn⁹ dñs/vna fides/vnū baptisma/vn⁹ de⁹ et pater oīm: qui est super oēs/per oīa/ & in oībus nobis. Rursū et ī priā ad Corinthios epistola/ supdiuini psonis eadē appellatione tribuit: cū ait. nobis tamē vn⁹ deus pater: ex quo oīa/ et nos in illo. et vnus domin⁹ IHESVS Christus: p quē oīa/ et nos p ipsū. Et analogie regulam sequens: fidenter adiunge. Et vnus deus spiritus sanctus: in quem omnia/ & nos in ipsum. Ecce vides quamq; diuinarum hypostaseon appellatam vnam. nūc

1. Corin. 8.

Cassiodor⁹

Nicomachus.

Sapient. 11.

Ephē. 4.

1. Corin. 8.

B. IIIj.

Gala. 3.
Deute. 6.

& deum ipsum/communiter cōiuncte q; sumptū: audi vnū etiā
nominari a Paulo/ cū ad Galatas scribit, Deus autē vnus est.
Et Moses in deuteronomio ad cōtū Israel dicit, Audi Israel: do-
minus deus tuus/deus vnus est. ¶ Vnitas item & vnū in sacris
codicibus: vnōnē plerumq; animorum per amorem/pacisq; &
concordiē fœdus insinuat, q; proprium sit amoris/colligere plu-
rum animos in vnus voluntatis consensionem: & hūana cor-
da in vnum coadunare. Vnde propheta hāc vnānitatē amo-
ris commendans: eā vnus designat vocabulo/ cum ait, Ecce q̄
bonum et q̄ iocundum: habitare fratres in vnum. Et alio loco,
Deus qui inhabitare facit vnū moris in domo. Dominus itē per
prophetam promittens se animorum concordiam filijs Israel i-
dulturum: ait, Dabo eis cor vnum & viam vnā: vt timeāt me
vniuersis diebus, Apostolus quoq; ad mutuam charitatem fra-
ternitatis Ephesios exhortans dicit, Solicitē seruare vnitatē spi-
ritus in vinculo pacis, vnū corpus, vnus spiritus: sicut vocati
estis in vna spe vocationis vestrę, Deniq; vt primitiue & nascē-
tis ecclesię mira charitas/fideliumq; vnānimitas in domino p
amoris vinculum exprimeretur: in actis apostolorum scriptum
est, multitudinis autē credentium erat cor vnum & anima vna.

Psal. 132.

Psal. 67.

Hiere. 32.

Ephe. 4.

Actu. 4.

Est itaq; vnitas verē dilectionis symbolū / & mutui amoris ex-
pressio, quæ sane significatio: neq; a diuina proprietate aliena
est, Deus enim charitas est/ omnia colligens/ vnicens omnia/ &
ad se in vnum reuocans/ omnia continens & saluās vnica sua
virtute, Contra vero dissidiū/ odiū/ discordia/ ab vnitate & deo
penitus abhorrens: perdit omnia & dispergit/ quę collecta sunt
dissipat/ quæ vnita dissipat/ quæ fortia demolitur/ quæ solida cō-
fringit/ quæ duratura videntur cōminuit et diruit, Magna certe
est huiusce per amorē vnitatis virtus: quæ a coelo est & homines
deo conglutinat, Eduerso tetra discordiæ labes ab inferno lacu
in hominum exitium emissā: cędes et fera bella mouet, Proinde
cōspiciū est/ in vnitate: perfectionem/ quietē/ salutēq; cōsistere,
quemadmodum in multitudine: imperfectiōnē/ molestiā et con-
fusiōnē plerūq; est inuenire, quod non subititit euangelic⁹ ser-
mo qui Marthæ dicitur, Martha/Martha/solicita es: & turbas
ris erga plurimā, Porro vnū est necessariū, Et bono qdē iure ne-
cessariū: vt sine quo/multitudo esse saluaris non possit, Nō enī
vnū a multis: sed multa ab vno enascunt, Fecit enī de⁹ ex vno:
ōne genus hoīm inhabitare super vniuersā faciē terre, Et neces-
sitas nature est (quēadmodū i prio libro de fide orthodoxa ait
Damasce⁹) vnitatē: diuitatis esse principium, Et facer Dionysi-
us, Nulla dualitas principii est: vnitas vero/ dualitatis erit initiū.

Luca. 10.

Actu. 17

Damasce-
nus.

Videm⁹ itē i regno/ vnū p̄ncipē tot⁹ regni gubernacula recte moderari / in exercitu: vnū ducē / in domo: vnū patrēfamilias / oīa gerendi bellī aut gubernandæ domus obire munera / & in nauī moderanda: nauarchū vnū ceteris p̄esse. vt exinde intelligamus clamāte natura / & arte attestante: vnū esse totius mūdi p̄ncipē / quo cōtinentur & regūtur ōnia: atq; in quē singula tendūt. cuius vnitas numeralis propemodū est symbola.

¶ Quid binarius in scripturis insinuat.

Cap. II.

2

Binarius p̄ncipiū diuisionis ac multitudinis / p̄mūq; vnitatis germen / genimen et foetus: Imprimis p̄cipuorum nobis mandatorū dei sacrū numerum exprimit / de quibus in euangelio legim⁹. Diliges dominū deū tuū ex toto corde tuo: & in tota anima tua / & in tota mente tua. hoc est maximū & primū mandatū. Secundū autē simile est huic. Diliges proximū tuū sicut teipsum. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet: & propheta. Si enī denarius numerus sacratus habetur / q; decalogum significat decemq; p̄cepta / digito dei in tabulis Mosaicis scripta: cur simili ratione nō celebrabimus binarium / maxima illa duo p̄cepta mettentē: quę decem illa latius explicata in se cōplicant ac cōuoluunt? Qui enī diligit proximū (ait Paulus) legē impleuit / & plenitudo legis est dilectio. Recte itaq; appellabimus binariū: charitatis / dilectionisq; numerum. q; duo charitatis p̄cepta cōtineat / & eorū exprimat numerum inter quos haberi charitas debet & dilectio. quę sane inter pauciores q; duos haberi neutiq; potest: vtpote diligentem / & eū qui diligitur. tamen si reciprocus faciat amor: vt qui diligitur / mutuo diligit: & ediuerso diligens diligatur. Id plane attestatur Gregorius exponens illud Lucę euāgeliū. Designauit dominus & alios septuaginta duos: & misit illos binos ante faciem suam in omnē ciuitatem & locum / quo erat ipse venturus. cum ait. Ecce dominus noster binos in p̄dicationē discipulos mittit. Quia enim duo sunt p̄cepta charitatis dei: videlicet amor dei & proximi / & minus q; iter duos: haberi charitas non potest. Nemo enī propt̄e ad semetipsum / charitatē habere dicitur: sed dilectione se in alterū extendit vt esse charitas possit. Binōs itaq; ad p̄dicandū dominus discipulos mittit: quatenus hic nobis tacitus inuat / quia qui charitatē erga alterū non habet: p̄dicationis officiū suscipere nullatenus debet. Hanc ob rem cōmendatur hic numerus societatis & mutui amoris ab Ecclesiaste: cū ait. Mellus est duos esse simul q; vnū: habent enim emolumentum societatis suę. Si vnus ceciderit:

Matth. 22.

Rhoma. 13

Lucę. 10.

Gregorius

Eccēs. 4.

Signi.

ab altero fulcietur. Ve solī: quia cum ceciderit/ non habet suble-
uanem se. Et si dormierint duo: fouebūtur mutuo. Vnus quo-
modo calefiet/ Et si quispiam p̄ualuerit cōtra vnum: duo re-
sistunt ei. Quo quidem in loco per vnum & solum apte is intel-
ligi etiā posset: qui dūtaxat ad seipsum amore afficitur/ neq; al-
teri dilectione coniunctus est/ solam suæ propriæ vtilitatis ha-
bet rationem/ & omnia proprio metitur cōmodo. quoniam qui
talis est: sepius incidit in calamitates/ a quibus neminē habet se
subleuantem/ & pressus erumnis: omnīū destituitur auxillio. Et
quoniam fœdus cōnubiale potissimū mutuo amoris coniuga-
lis glutino conseruatur/ & reciprocaviri ad vxorem dilectione:
exprimitur & hoc numero sancta nuptiarum societas a domīo/
cum ait. Erunt duo in carne vna. ¶ Affert & Cassiodorus alte-
ram binarij rationem in calce expositionis secundi psalmi/ di-
cens. In hoc autem secundo numero/ quia ex duabus monadi-
bus pulchre cōpositus est: aptissime duæ naturæ incōfusæ atq;
perfectæ in vna persona sunt positæ domini Christi. Quarum
vna est qua regnat: altera qua ministrat. prima creatrix: poste-
rior creata. Et ideo quæ assumpsit: impassibilis, quæ vero est as-
sumpta: passibilis. Nā sicut patres monent: demus iniurias car-
ni/ miracula diuinitati. discernamus intellectu naturas: & no-
xios vitemus errores. Diuinitas enim sic sibi humanitatē adu-
nauit: vt nullatenus cū humanitate confundi possit/ sed vtraq;
inconfusa & adunata permaneat. Quia licet incarnationis dis-
pensatio post resurrectionem glorificata sit: tamen in humani-
tatis veritate permansit. Hæc Cassiodorus. ¶ Insuper binarius
in sacris litteris plerumq; numerus est distinctōis bonorum a
malis/ diuisionisq; eorum abinuicē & diremptōis in iusto del-
iudicio: quo hi ad mortem illi vero ad vitam destinantur æter-
nam. quod nobis innuit sermo ille euangelicus apud Mattheū.
Tunc duo erunt in agro: vnus assumetur & vnus relinquetur.
Duę molētes in mola: vna assumetur & vna relinquetur. Duo
in lecto: vnus assumetur & vnus relinquetur. Siquidē dualitas:
partitionis/ disseccionisq; in omni disciplina censetur numerus/
quo apte fit oppositarū inter se rerum distributio. Itaq; iustorū
ab iniustis/ electorū a reprobis/ & bonorū a malis disseparatio:
haud incōgrue hoc numero insinuat in superiore dicto euā-
gelico. vbi per eum qui assumetur: recte intelligitur iustus/ in ex-
tremo illo examine asciscendus ad gloriam. Et per eum qui re-
linquetur: accipiendus est reprobus/ in die iudicij deserendus a
deo & relinquendus in pœnam æternam/ interminabileq; sup-
plicium. Vnde duo dūtaxat iudicandorum in illo districtōis

Gene. 2.

Cassiodor⁹

Matth. 24

die depromūt ordines in euangelio: quorum hi ad dextram statuendi dicuntur iudicis/illi vero ad sinistram. ¶ Porro beatus Augustinus in expositione psalmi centesimi tricesimi secundum/perhibet in supradicto verbo euangelij tres continente particulas/insinuari tria hominum genera qui nunc versantur in ecclesia: & cuiusq; horū aliquos electos & bonos inueniri/alios vero reprobos & malos. Siquidem in agro sunt (inquit) qui gubernant ecclesiam/& vineam illam domini electam excolunt. quē admodum beatus Paulus: dicens de seipso. Ego plantaui/Apollo rigauit/deus autem incrementum dedit. In lecto vero dicuntur esse: qui amant quietem diuinę contēplationis/& ab huius sæculi turbine fluctibusq; semoti: in tranquillitate & otio ferulunt deo. Deniq; in molendino esse dicuntur: qui vitam huius mūdi negociolam sectantur/soliciti sunt & turbantur erga plurima. instar molę assidua vertigine se rotantis: varijs & inquietis actionibus occupati ac distenti. Hos autem tres hominum status contineri dicit ibidem Augustinus in tribus preclaris viris ab Ezechiele nominatim expressis: cum ait. Cum miserit dominus gladium in terrā/& si fuerint in medio eorū Noe/Daniel & Iob: non liberabunt filios neq; filias/sed ipsi soli salui erunt. Nempē illi tres/iam olim liberati erant propter suam iustitiam: sed per eos designātur tres supradicti hominū ordines. Etenim Noe significat rectores ecclesię: quia ipse arcam (quę typum gerebat ecclesię) in diluuiō gubernauit. Daniel vero vitam quietā elegit:& in cœlibatu seruire deo/eos insinuans qui in mentis quietudine secretius deo vacant. Demum Iob vxorē habens & filios/amplaq; diuitias: eos indicat qui actionibus huius mundi exercentur. Itaq; Noe: assumendos de agro/Daniel: de lecto/& Iob: de molendino recipiēdos in gloriam designat. Quid autem prohibet & per Abraham (qui multarū gentium pater fuit:& princeps synagogę) primos itidem intelligi/per Isaac meditationi intentū: secundos/& per Iacob multis seculi casibus exercitū/coniugibusq; & liberis occupatum: tertios accipi: vt merito deus Abraham/deus Isaac & deus Iacob dicatur: qui omnī assumendorū generaliter deus est. ¶ Sed nūc ad rem propositā regrediamur. hanc sane cuius modo meminimus bonorū a malis diuisionē atq; seiunctionē/sacra nobis eloquia adumbrate patefaciunt: per antiquorū patrum filios diuersam sortitos conditionē/licet ipsdem forent parētibus orti. Eniuero Adam duos habuit filios Cain & Abel: hunc iustū/illum reprobum. Noe itidem ex tribus filijs duos habuit benedictionis paternę hæredes: tertium vero maledictione per-

Matth. 25.

Augustin⁹

1. Corin. 3.

Ezech. 14.

Gen. 7.

Gene. 21.

ctum. vt inter eos etiam perspicua sit hæc in geminam sortem dissectio. Ad hæc. Abraham habuit Hismaelem/ cū ancilla matre eiectum domo paterna: neq; hæreditatem consecutum. & Isaac/paternæ substantiæ sicut & virtutis hæredem: in quo vocatum est ei semē repromissionis. hic autē libera matre æditate libertatem gratiæ præsignauit in nouo traditam testamento/ per ipsum insinuato. sicut per vernaculum & fillū ancillæ: perhibet beatus Paulus figuratum esse vetus instrumentū. vt per hunc quem describimus numerū: etiā gemini testamenti expromatur fors atq; conditio. Deniq; Isaac progeniuit Iacob: dilectum deo/ & benedictionis filium. et Esau: odiosum deo/ atq; maledictioni obnoxium. Vides igitur per horum quatuor præsorum patrum Adæ/ Noe/ Abrahamæ & Isaac filios: bonorū/ maiorumq; discrepantiā & diffidium aperte patefieri. & per Abel/ Sem & Iaphet/ Isaac & Iacob: figuratos esse bonos. per Cain vero/ Cham/ Hismael/ & Esau: designatos malos. qui ab ipsdē (a quibus boni) parentibus exorti: q̄maxime a fratrum suorum bonitate descuerūt. His itidem respondet Ecclesiasticus dicens. Contra malū: bonum est/ & contra vitam mors/ sic & cōtra vitium iustum: peccator. Et sic intueri in omnia opera altissimi. Duo contra duo: & vnum contra vnum.

Eccī. 33.

¶ Spirituālis/ternarij in scripturis intelligentia. Cap. III.

3

Vnc vero ad ternarij explanationē nos vocat naturalis ordo numerorū: qui sane sacratissimus est in diuinis scripturis/ propter trisubstantiū personarū expressionē eo numero fieri solitam. sicut & diuine substantiæ simplicitas indiuidua: vnitatem dicta est explicari. quā & ipse diuinæ personæ supra omnē numerū eminentissime consistāt: sicut & augustissima deitas/ vnitatem est longe superior. Attestatur id ipsum sacratissimus pater Dionysius primo capite de diuinis nominibus dicens. Quocirca in omnibus ferme sanctis libris aduertimus diuinitatē sancte prædicari. vt singularem quidem atq; vnicam: ob simplicitatem atq; vnitatem excellentis illius indiuidui/ ex quo velut vnica virtute in vnum euadimus/ diuisiuisq; nostris alteritatibus supra mundanum modū conglobatis: in diuinam monadem atq; vnitatem deum imitantem colligimur. vt trinitatem vero: propter diuine fecunditatis in tribus personis expressionē/ ex qua omnis paternitas in celo & in terra est & nominatur. Idem quoq; in vltimo eiusdem operis capite dicit. Idcirco & vnitatis ac trinitatis appellatiōe celebratur: quæ est super omnia deitas. neq; vnitatis neq; trinitatis: aut a nobis aut a quouis alio cognita est. verum

Dionysius

Ephē. 3.

vt & ineffabilem ipsius vntonem & diuinā foecūditatem celebremus; trinitatis atq; vnitatis sacratissima appellatōe/omne nomen excedentem appellamus; subsistentibusq; /superubstātialem nominamus. Porro nulla monas aut trinitas /neq; numerus / neq; vnū /neq; foecūditas /neq; aliud quicq; cōditū /aut creaturę alicui cognitū: arcanū illud (quod sermonē omnem & intelligentiā superat) summę deitatis /que super omnia altissime eminet /aperit. neq; nomē ipius est /neq; sermo: sed inaccessibilis emicat. Et ne ipsius quidē bonitatis quasi cōgruū illi nomē offerim⁹: sed affectu ac desyderio aliquid de ineffabili natura illa intelligēdi ac dicēdi /reueretię plenū iprimis illi nomē dedicam⁹. In quo tamen a Theologis nō dissentim⁹: licet multū a rerum veritate destituamur. Hęc diuinus Dionysius. ¶ Porro huiusmodi triū in deitate personarū expressio per ternariū faciēda /nobis inuolucro quodā & velamēto imaginis adaperitur in Genesi: cum refertur dominus apparuisse Abrahamę in cōualle Mambre / sedenti in ostio tabernaculi sui ī ipso seruore diei. Cūq; eleuasset (īquit scriptura) Abraham oculos: apparuerūt ei tres viri stantes prope eum. Quos cū viderisset /cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui: & adorauit in terra / & dixit. Domine si iuenti gratiam in oculis tuis: ne transeas seruum tuum. sed afferā pauxillū aquę: & lauetur pedes vestri / & requiescite sub arbore. Ponāq; buccellā panis / & cōfortetur eor vestrū: postea transibitis. idcirco enī declinastis ad seruum vestrū. Vbi primū ab Abraham habit⁹ est sermo singularis & tanq̄ ad vnicū factus: postea vero ī pluralem cōmutatus est / & multos cōpellātē. vt per illū: singularis & vnica designetur deitatis essentia / per hunc vero: diuinarū pluralitas personarum. quarum numerus (vt ita dixerim) per tres viros apparentes Abrahamę: in enigmate & vmbra ipsi reuelatus est. Verum cum discussa nocte dies illuxit legis euangelicę: tam positō velamine vmbra illū figurarū / eędē diuinę persone / & numero suo & nomine dilucide sunt expressę: cum dicit dilectus deo discipulus in prima epistola sua catholica. Tres sunt qui testimoniū dant in cōelo: pater / verbum & spiritus sanctus. & hi tres: vnū sunt. quo testimoniō nichil cōspectius est aut apertius: ad vnitatem deitatis & personarum trinitatē expromendā. ¶ Insuper ternarius / earū est precipuarū virtutum numerus: quę nos ad deum proxime subuehūt / atq; a terrenis ad cōlestia erigunt animos / sine quarum connexione & agglutinatione: nō est homini salus. & quę vbi assunt: salutis / auctore deo / munus afferūt. Sunt autem tres illę virtu

Gene. 18.

1. Ioan. 5.

Signi.

- tes: que vulgo theologicæ dicuntur / & diuino p̄stant indultu: si des / spes / & charitas, de quibus apostolus ad Corinthios scribēs iquit. Nūc autē manēt fides / spes & charitas: trīa hæc, maior autē horū: charitas, vt merito hic sit virtutū funiculus triplex: qui secūdū Ecclesiastē difficile rūpitur. ¶ Designatur & ternario: leges a deo hominib⁹ traditæ ad vitæ formationē / & rectā viuēdi formā, quarū prima fuit lex naturæ: a mundi productione ad Mosē vsq; locum obrinēs. Secunda: lex scripta / Mosi tradita & ad Christum vsq; vim & efficaciam sortita. Tertia vero: lex gratiæ & euangelica ad finem vsq; mundi duratura. ¶ Qz si cuiq; eorum mysticum assignaueris diē: primum quidē legi naturali / secundum Moisaicā / & tertium euāgelicæ: videbis aperte Christum pro sua benignitate tertia die nos visitasse / per exortum ab alto & nostrę infirmitatis susceptionem, quē admodum per Osee prophetā fuerat prænunciatum. Viuificabit nos (iquit) dñs post duos dies: i die tertia suscitabit nos & viuemus in conspectu eius / sciemus / sequemurq; vt cognoscām⁹ dñm. Vbi nouissima tēpora: tertiæ diei appellatiōe significantur, quoniam non primis neq; medijs / sed nouissimis tēporibus propter nos homo factus: naturā nostram lapsam reparauit. ¶ Comprobat supradicta Cassiodorus: in p̄cipio explanationis tertijs psalmi dicens. Tenere illum locum tertium / hunc psalmum oportuerat: qui & sanctæ trinitatis potentiam & triduanæ resurrectionis in se mysteria cōtinet. Et in conclusione eiusdem psalmi ait. Nunc cōsideremus quē admodum celestis philosophiæ verus ordo prolatus est: vt primus psalmus Christi domini moralem / secundus naturalē: id est substantiam humanitatis & deitatis / tertius de resurrectione ipsius loquēs: inspectiuā quodā modo cōtineat partē. Quæ ratio per omnes scripturas diuinas decurrit. Inde & Isaac patriarcha tres puteos fodit: demonstrans præcepta domini doctrina triplici contenti. Sic & sapientia monet: vt describamus eam nobis in corde tripliciter. Huius autem psalmi calculum edocet sancta trinitas: quæ licet naturam habeat inseparabilis vnitatis / tribus tamen eā manifestum est constare personis. Hęc Cassiodorus. ¶ Demum ternarius explanat nobis mysteriū triduanæ Christi sepulturæ: de qua figurā adducens dñs noster / ait in euāgelio. Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terrę tribus diebus & tribus noctib⁹. Et tertia dies: glorię resurrectionis merito assignatur, sicut prima: ignominie passionis, scda vero: quieti in sepulchro, vt recte tertia die Christum a mortuis resurrexisse: & pie

6 cōnteamur. ¶ Deniq; vt paucis cōcludā ternarius pfectioms est numerus atq; cōplementi in rebus, quādo quidem res oīs perfecta absolutaq; tribus potissimū cōstat: p̄ncipio/medio/& fine, & vbi hęc tria p̄specta sunt: id/omne/perfectumq; iure nominamus: vt inde vulgata sit apud omnes sententia: q; de tribus dicimus ōne, & quicquid perfectum est: id trinum etiā cōspiciatur/ quo ip̄ius summi ētis & vn̄trini pro modulo suę rationis referat imaginē. Quia enī ōnla ab vno itidē & trino suum sortuntur exortum: ip̄sius vn̄tatis & trinitatis in se inf̄i tam quoquo modo seruāt expressiōnē atq; effigiem, vsq; adeo omnia suo primo authori nituntur suapte natura assimilari: vt in omnibus suis operibus cognoscatur artifex/ & in sua fabrica architectus. Si quidē tota tēporis mēsurā ternario cōcludit: vtpote p̄terito/p̄senti & futuro. Omnis itē magnitudo tribus continetur generibus: linea/superficie & corpore, quarum corpus/ quia perfecta est moles: tria sortitur interualla/ lōgtudinē/ latitudinē & crassitiē. Insuper triplex assignatur anima corpus viuificās: vegetatiua/ sensitua/ intellectiua, quarum postrema/ tribus insignitur viribus: memoria/ mente/ voluntate. Deniq; omnis substātia sensibilis tribus coalescit: materia forma/ & vtriusq; compage. Verū hęc ex philosophia naturali amplius sunt perquirenda.

¶ Quid sacramenti quaternarius continet. Cap. III.

4
Vaternarius ī sacris libris magne dignitatis habetur numerus: q; quattuor illos cœlestes scribas/ & verborum operūq; domini nostri cū in terris diuersarētur spiritu sancto dictāte conscriptores/ potissimum insinuat: sanctos inquam euangelistas/ Mattheum Marcum/ Lucā/ Ioannē. Quis enim multi conati sint (vt attestatur beatus Lucas) ordinare narra-

Lucas.

1
tiones rerum quę in nobis cōpletę sunt de dño nostro/ & euangelicā cōtexere historā: soli tamen isti quattuor diuina ordinatione delicti sunt ad hoc scribēdi euangelij officium/ & multo ante diuersis figuris p̄signati. ¶ Primo siquidē per quattuor flumina: de paradiso voluptatis profluētia/ & in totā terrā diffusa, quē admodum meminit liber Genesios, Fluuius (inquit) egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandā paradysum: qui inde diuiditur in quattuor capita. Quid enī fluui? iste paradiso egressus aliud mystice designat: nisi dominū nostrū/ a summo cœlo per naturę nostrę suscepiōnē egressū/ ad irrigandā verbo doctrinæ & baptisimali laua chro ecclesiam? Et is in quattuor

Gene. 2.

Signi.

- capita / fluminaq; capitalia diuisus est: quia quadrifido euāge-
 listarum cōtextu / fluenta doctrīne eius & miraculorum opera /
 in toto terrarū orbe aridas hominū mentes irrigāt. & ad profe-
 rendum fidei bonorumq; operū fructū: eas largiter foecūdāt.
- Deute. 19.** vt nō solum in ore duorum vel trium / sed istorū quattuor tes-
 tium: stet omne actonum Christi & doctrīne verbum. Secūdo. 2
- Gene. 23.** figuratum traditur hoc numeri euangelistarum sacramē-
 tū in quattuor patriarchis p̄cipalib⁹; sepultis in loco qui de-
 nominat⁹ est Carliatharbe / id est ciuitas quattuor. vt vicesimū
- Exo. 25.** tertiu Genescos caput cōmōrat. q̄ hi quattuor sūt p̄cipul
 noui testamēti patres: in euāgelij cōscriptiōe. Tertio. in qua- 3
- Ibidem.** tuor circulis arcę testamēti: de quibus meminit Exodus capite
 vicesimo quinto. q̄ arcam verā testamēti noui suis scriptis
 euangelicis vehant: illiusq; mysticæ sint quadrigæ. Quarto. 4
- Exo. 27.** in quattuor pedibus mēse p̄positiōis: de quibus proxime di-
 cto loco etiam fit mētio. Quinto. sacrat⁹ iste numerus euan- 5
- Exo. 28.** gelistarū designat⁹ creditur / in quattuor cornib⁹ altaris holo-
 caustorū de quib⁹ sermonē facit Exodus capite vicesimo septi- 6
- 3. Reg. 7.** mo. Sexto. in quatuor ordinibus lapidū rationalis: quorū de- 7
- Ezech. 1.** in quattuor deābulatorijs domus Salomonis: de quibus per-
 tractat tertius liber Regum capite septimo. Octauo. i quattuor 8
- Ezech. 37.** animalibus Ezechielī prophetae in visione ostensis: vt ipse pri-
 mo capite testatur. Nono. in quattuor ventis mortuos viuific- 9
- Prouer. 30.** cātibus: de quibus agit Ezechiel capite tricesimo septimo. De 10
 cimo. in quattuor minimis terre: quæ tamen p̄ ceteris sapiē-
 tia sunt. vt dicit Salomon Prouerbiorum tricesimo capite. Vn 11
- Danie. 3.** decimo. idem facer euangelistarum numerus p̄significatus
 perhibetur: in quattuor viris in fornace Babilonica deum lau- 12
- Zacha. 1.** dantibus. quæadmodum scribit Daniel tertio capite. Duodeci-
 mo. i quattuor fabris cornua heresium dei ciētibus: de quib⁹ 13
- Zacha. 6.** loquitur Zacharias capite primo. Decimotertio. in quattuor
 quadrigis per orbem discurrentibus: de quibus mentionem fa- 14
- Apoca. 4.** cit Zacharias capite sexto. Decimoquarto & vltimo. in quat-
 tuor animalibus oculatis ante & retro: de quibus loquit Apo-
 calypsis capite quarto. Et hæc postrema euāgelistarū figuratio
 visioni propheticæ quæ octauo loco hic adducta est. affinitate
 quadam respōdet. vt persimile de ipsis ex veteri & nouo testa-
 mēto sumat testimoniū: & vtriusq; cognoscat omnimoda cōso-
 nātia. poterit autem haud magno negotio quisq; (cui id cordi
 fuerit) vniuscuiusq; harū quatuordecim figurarum mysticam
 assignare rationem: ex qua diluceat apta sanctorum euāgeli-

starum per ipsas prenunciatio) & figuræ dinoscatur apertis sua
 2 veritas respondere. ¶ Præterea, quaternarius præcipuarum qua-
 tuor virtutum (quas cardinales vocant) dignitatem & nume-
 rum peculiariter exprimit: fortitudinis inquam / temperantię / iu-
 stitię & prudentię. quas Stoici: officiorum omnium fontes ponunt.
 nostri vero primarias / principalesq; astruunt: ad edomandas ani-
 mi perturbationes / & vitam secundum rectę rationis leges degen-
 dam. Quas in libro sapientię octauo capite nominatim expres-
 sisse videtur Salomon; cum ait de ipsa vniuersali / legitimaq; iu-
 stitia. Sobrietatem & sapientiam docet / & iustitiã et virtutem;
 quibus vtilius nichil est in vita hominibus. Vbi nomine sobrie-
 tatis: temperantia eius genus accipitur, nomine sapientię: pru-
 dentia / quę est vt quędam sapientia circa agibilia. vnde pru-
 dentis / viros sapientes vulgo dicimus: & imprudentes atq; in-
 consultos / insipientes. Nomine vero iustitię / intelligitur iustitia
 particularis et æquitas: cuiq; quod suum est reddens. Demum
 nomine virtutis: fortitudo designatur / non quidẽ corporis sed
 animi contra terrores constantis robur. Ad quas sane quatuor:
 ceteras omnes virtutes ad componendos mores assignari ab
 alijs solitas / reduci volunt. Easdem beatus Gregorius moralem
 meditans expolitionem / quatuor fluminibus paradisi (quorum
 superius facta est mentio) comparat: cum ait. Quatuor flumi-
 nibus de paradiso egredientibus terra irrigatur. solidum ratio-
 nis nostrę edificium: prudentia / temperantia / fortitudo / iusti-
 tia continent, quia his quatuor virtutibus: tora boni operis stru-
 ctura consurgit. Quatuor flumina paradysum irrigant / quia dũ
 his quatuor virtutibus cor infunditur: ab omni desideriorum
 3 carnalium estu temperatur. ¶ Astipulatur supradictis & Cassio-
 dorus: in conclusione expositionis quarti psalmi hæc in com-
 mendationem quaternarij edisserens. Admonet etiam nume-
 rus iste quaternarius: vt eum mundo prædicatum virtute euã-
 gelica sentiamus. Congruum siquidem fuit vt cunctus terrarum
 ambitus in quatuor cardinibus constitutus: saluatori domino
 credere moneretur. quatenus de diuersis gentibus aduocata:
 vna fieret totius orbis ecclesia. Nam & quatuor partibus: annus
 ipse distinguitur, quatuor ventis cardinalibus: totus orbis ina-
 ne perflatur. Quatuor etiam virtutibus / animi dignitas: com-
 paratur: id est prudentia / iustitia / fortitudine & temperantia.
 Quem calculum Pythagorici tanta laude profecuti sunt: vt eum
 4 sacrum esse faterentur. Hęc Cassiodorus. ¶ Præterea quaterna-
 rius in scriptura interdum corporis nostri quod corrumpitur /
 notam gerit & expressionem: quia ex quatuor coalescit elemen-

Sap. 8.

Gregorius

Cassiodorus

b. j.

Signi.

- eis, & quatuor anni temporibus agitur/ temporariamq; suam
 transigit durationem: vere/estate/autumno/& hyeme. Deniq;
 quatuor mundi partibus: oriente/occidente/meridie & septen-
 trione sparsim habitant: qui mortale corpus circumferunt. Sicut
 & ternarius apto responſu ad animam ſpectare dici poteſt/ q̄
 ea tribus ſit inſignita viribus: memoria/ mente/ voluntate, in
 quibus elucet viua ipſius creatoris imago: & propter quas a do-
 mino dictum legimus. Faciamus hominem ad imaginem & ſi-
 militudinem noſtram. Sane hanc ſignificationem aſſert Augu-
 ſtinus in expoſitione pſalmi ſexti dicens. Maniſteſtum eſt ad
 corpus quaternarium numerum pertinere: propter notiſſima
 elementa quatuor quibus conſtat, & quatuor qualitates: ſiccā/
 humidam/ calidam/ frigidam. Vnde quatuor etiam temporibus
 adminiſtratur: verno/æſtate/ autumno/ hyeme. hæc ſunt
 notiſſima. Ad animum vero/ ternarium numerum pertinere:
 poteſt intelligi ex eo/ q̄ tripliciter deum diligere iubemur: ex to-
 to corde/ ex tota anima/ ex tota mēte. Hæc Auguſtinus. ¶ De-
 niq; & totum terrarum orbem quaternarius numerus nōnunq̄
 ſua notiōne complectitur, q̄ is quatuor habeat plagas habi-
 tationi humanæ assignatas/ & quidem nominatiſſimas: eoam/
 occidentiam/ meridiam / & boream. Quæadmodum in pſalmi
 centeſimi tertij explanatione Auguſtinus myſtice explicans id
 viſum quod beato Petro raptō in extaſim oſtenſum eſt: cum vi-
 dit cœlum apertum/ & vas quoddam velut lintheum magnum
 quatuor initijs ſubmitti de cœlo in terram: in quo erant om-
 nia quadrupedia/ & ſerpentia terræ & volatilia cœli. hoc au-
 tem vas cum voce cœlo delapſa/ iubente Petrum animalia illa
 occidere & manducare: ter hoc pacto ſubmiſſum eſt atq; illi
 oſtenſum. Hanc inquam viſionem in loco ſupradicto pertra-
 ctans Auguſtinus: ait. Diſcus qui quatuor lineis continebatur:
 orbis terrarum erat in quatuor partibus. Has quatuor partes
 ſæpe ſcriptura commemorat: orientem/ & occidentem/ aquil-
 lonem/ et meridiem. Ideo quia totus orbis terrarum per euā-
 gellum vocabatur: quatuor euāgelia conſcripta ſunt. Ter
 autem ſubmiſſum vas de cœlo: hoc ſignificat quia dictum
 eſt apoſtoliſ. Ite/ baptiſate omnes gentes in nomine patris
 & filij & ſpiritus ſancti. Proinde cum omnes ad iudicium
 homines congregandi ſignificantur: apud Mattheum & Mar-
 cum dicitur filius hominis congregaturus electos ſuos a qua-
 tuor ventis/ id eſt ab omni mūdi parte quā habitant homines:
 quoniam quatuor ventis præcipuis totus mundus perflatur.
 ¶ Spirituales quinq; & ſenarij designatio. CAP. V.

Orro quinaris numerus/ quicq; librorum Mo- 5
 si: Geneleos/ Exodi/ Leuitici/ Numeri et Deu-
 teronomij imprimis nota est & significatio in
 scripturis. qui antique legis mandata/ iudicia/
 & cerimonias cum historia productionis re-
 rum et propagationis humani generis: dedu-
 ctionisq; populi a deo peculiariter electi ad
 mortem vsq; Mosi complectuntur. Attestatur

Calliodor⁹

hoc Calliodorus in expositione quinti psalmi dicens. Quintus
 autem numerus/ in quo hic psalmus noscitur constitutus: tribu-
 endus est Pentatheuco. quod sola ecclesia catholica vere intel-
 ligit: quæ promissam atq; expectatam plenitudinem legis acce-
 pit. Cui accedit Beda in expositione euangelij apud Ioannem
 capite quito/ de languido sanato: dicens. Mystice probatica pi-
 scina/ quæ quicq; portibus cingebatur: significat populum lu-
 dæorum / legis custodia vndiq; ne peccare debeat munitum.

Ioan. 5.
 Beda.

Quinq; enim porticus: legem quæ in quinq; libris Mosi conti-
 netur insinuant. Idem quoq; in elucidatione euangelij apud Io-
 annem capite sexto/ referentis quinq; milia hominum satiata
 ex quinq; panibus & duobus piscibus: consimilem approbat
 sententiam inquitens. Quinq; autem panes quibus multitudi-
 nem populi dominus saturauit: quinq; sunt libri Mosi, quibus
 spiritali intellectu patefactis/ & abundantiore iam sensu multi-
 plicatis: auditorum fidelium quotidie corda reficit. Qui bene
 hordeacel fuisse referuntur: propter nimirum austeriora legis
 edicta & tegmine litteræ grossiora/ quæ interiore spiritus sen-

Ioan. 6.

2 sus quasi medullam celabant. ¶ Insuper idem numerus præ-
 clare dignitatis est & præstabilitatis: quia p̄cipuorū dñi nostri
 IHESV Christi vulnerū pro nostra redēptioe acceptorū est de-
 signati⁹/ quorū signa et cicatrices triūphata morte reditulus
 dignatus est in suo corpore iā glorioso cōseruare/ ad cōproban-
 dā discipulis fidem suæ resurrectionis. Sane ex his tanq; quinq;
 fontibus vitæ effluxit largiter sanguis ille preciosus/ qui emun-
 dat conscientias nostras ab operibus mortuis: qui preclum
 est nostræ redemptionis/ qui sanctificationis nostræ & purifica-
 tionis salusticum est lauachrum. Vnde in mysterijs missæ & au-
 gustissimi sacramenti altaris/ pleraq; quinquies fieri debere in-
 stituta sunt: vt conuersio sacerdotis ad populum/ signorum cru-
 cis efformatio/ & quincuplex (cum id celebranti visum fuerit)
 oratio siue collecta: ad repræsentandam nobis hanc quincup-
 licem Christi passionem/ quæ in sacratissimorum quinq; preci-
 palium suorum vulnerū inflictione est perada. Et nos ipsi qui

Lucæ. 24,

b. ij

Signi.

redēpti sumus a domino: eadem sacratissima vulnera alto debemus animo figere nunq̄ obliuione obliteranda. & hunc numerum / propter illorum reuerentiam ac honorem: commendatorem ac veneratorem habere. ¶ Deniq; quinaris in scripturis interdum quinq; sensuum nostrorum exteriorum præfert indicium atq; demonstrationem. quos a mūdi illecebris arcerere studiose debemus: ne per aliquam quinq; illarum fenestrarum mors ingrediatur ad animam. Quemadmodum beatus Augustinus explanans euangelium apud Mattheum capite vltimo quinto de decem virginibus / quinq; prudentibus et quinq; fatuis: inquit. Omnis anima in corpore / ideo quinaris numero censetur: quia quinq; sensibus vititur. Nichil est enim quod sentimus ex corpore / nisi tanua quintupartita: aut videndo / aut audiendo / aut odorando / aut gustando / aut tangendo. Et paulo post. Virgines sunt omnes: qui se a luxu sæculi continent. Quinq; vero: quia quintupartita est continentia in carnalibus illecebris / videlicet vt in quinq; sensibus contineant se a voluptatibus. ¶ Cæterum fenarius numerus / creationis humanæ notat mysterium: quoniam sexto die creatus homo est. reparationis eidem nostrę continet sacramentum: q̄ sexta ætate filius dei humanam formam assumpsit. Deniq; redemptio: nis nostrę per Christi mortem factæ notat preclum: quia sexta die hebdomadę crucis tormentum dominus pro nobis subiit. Propter quod debet & reuerentior: q̄ in eo facta est veri agni immolatio / qui nos eripuit a principis huius mundi imperio. & passionis dies / potius multorum qui recte sapiunt iudicio / q̄ veneris / appellari deberet: vt cum relecta superstitione gentilitat / etiam abijciantur repudienturq; veterum deorum & earum immo verius dæmoniorum nomina. & cum nouitate pię religionis: etiam innouentur dierum a mysterio aliquo in ipsis peracto sumptę denominationes. Siquidem debent vetera illa quę gentilitatem sapiunt: procul a pijs Christianis abigi. & eorum loco / quæ ad pietatem religionis & ædificationem conducunt: institui. ¶ Nempe si beatus Paulus puritatem & munditiam non modo in anima & corpore sed & in verbis sollicite seruandam docens / admonet fornicationem & omnem immunditiam nec nominari quidem debere in fratribus Christianis: quomodo pie et religiose nominabitur a nobis Venus ipsa / mater fornicationum & omnis spurcitie ministra? Immo potius dæmonis impuri nomen: inestantis homines ad inconcessas & infandas libidines. Nichil enim aliud Veneris

Hiere. 9.
Matth. 25.

Augustin⁹

6

Ephe. 5.

nomen designare michi videtur: quod spiritum fornicationis, qui certe ad illum diem designandum nominandus non esset: quo innocentissimus dominus noster pro nobis tam acerbam & ignominiosam pertulit mortem/ & grauissimos vulnerum dolores. Quod si testimonium efflagitas quo deorum gentiliu nomina/reuera immunorum spirituum esse noscantur vocabula (quod & id ostensioe corroboratoria haud multum indiget, nam si omnes dii gentium demonia: quid aliud sunt deorum gentium nomina/ quod nomina demonitorum?) audi Sulpitium Seuerum in vita beati Martini ita de eo scribentem, Interdum demones in Iouis personam/ plurimumque Mercurij/ aliquando Veneris vel Minerue transfegurati/ se eius vultui offerebant: quos ille omnes suis nominibus increpabat. Mercurium maxime patiebatur infestum: Iouem/ brutum atque hebetem esse dicebat, haec ille. Ecce vir dei Martinus spiritu discretione habens/ ipsos demones deorum gentiliu formis internoscebat: & eorundem nominibus vere nuncupabat. ¶ Verum dicit quispiam/ veneris nomine cum in diei sextae appellatione asciscitur/ non eam quam ethnici deam colebant intelligi debere: sed vnam stellarum erraticarum a venustate lucis ita appellatam, sicut & ceteri dies hebdomadae: ab aliquo planetarum suam fortuntur denominationem. ¶ Sed & id/ demonis esse reor inuentum: quod stellae erraticae huius designentur nominibus, quo dei creaturas/ suorum nominum incestaret infamia/ & suis conspurcarent vocabulis, induceretque ille doli artifex fraudisque magister hoc astu homines in hac sententiam/ quod cuique diei vnus praesideat planetarum: peculiararem quandam virtutem & influxum eo habens die/ cui dat & nomen, Indeque persuasum haberent homines: astra potentissima in eos habere vim/ adigentem ad quavis agenda, & ex huiusmodi opinione fierent observationes dierum & mensium: & vanae inferrentur superstitiones mentibus hominum, Quotummo ipsi spiritus nequam cum sua nomina etiam planetis indici curauerunt: voluerunt hoc modo haberi rectores mundi huius/ & gubernatores temporum: quorum vices & alternationes/ a siderum motu potissimum pendent, Vsq; adeo quae solius dei sunt (qui suo nutu & imperio solus caelos & sidera sapientissime intemperat) ipsi principes tenebrarum sibi vendicare subdola calliditate sunt annixi, Satius igitur fuerit: dies hebdomadae/ feriarum nomine (vt mos habet ecclesiasticus: a die dominico ceterorum ordinem sumens) adfecto numero ordinem ipsorum ad primum diem explicante nuncupare/ aut alia quavis appellatione: quae a pietate & sinceritate religionis Christianae non abhorret, ¶ Ceterum his per digressionem fortasse plus equo factam adiectis:

Psal. 95.

Sulpitius
seuerus.
Sacerdos
Martinus.

b. 11j.

Signi.

ad propositā reuertamur discussionē. De senario quidē prelo-
 citi: tria diximus imprimis ipsam cōtinere mysteria & designa-
 re sacramenta. quorū omnīū locupletissimus testis est Cassido-
 rus: in sexti psalmi expositione dicēs. Nec vacat q̄ in calculo se-
 nario (quem in disciplina numerorū constat esse perfectū) per-
 sonam pœnitētis aptauit. Ipso enī die hominē creauit. ipsa etiā
 ætate Christi dominus ad liberandū eū/ in hunc mundū ve-
 nire dignat⁹ est. Sexto etiā die crucifigi pro hominū salute de-
 creuit. vt hæc supputatio: & hominis initiū & absolutionē pec-
 catorū aptissime cōtinere videatur. ¶ **¶** Item senarius totum
 productionis mundanæ tēpus liquido exprimat: indubitatū est
 omnibus qui norunt ex Genesi/ deū sex diebus totā huius mū-
 di machinā & ornatū absoluisse. At q̄ sex ætatū huius sæculi
 exordio eius ad Christi aduentū porrectarū/ idem numerus sit
 significatiuus: perhibet Beda in expositione euāgelij apud Io-
 annē de aqua mutata in vinū/ in Chana Galilee: dicens. Sex
 hydrīæ/ sex sunt ætates: quarū nulli defuit prophetia/ incipit enī
 ab exordio mundi. Est autē prima ætas: ab Adam vsq; ad Noe.
 Secunda vsq; ad Abraham. Tertia vsq; ad Dauid. Quarta vsq;
 ad transmigratiōē Babylonis. Quinta vsq; ad Ioannē bapti-
 stam. Sexta vsq; ad finē mundi. In his ergo ætatibus erant hy-
 drīæ: id est corda hominū receptiua scripturarū dei / parata ac
 proposita in exemplū viuendi & credendi. ¶ Et quoniā his sex
 ætatibus/ totū præsentis sæculi spacium interuallūq; reuoluitur
 haud absurde per senariū/ etiam præsentis vitæ in quouis ho-
 mine tempus accipitur: quod laborandi tēpus est & bene ope-
 randi. Etenim monemur ab apostolo bonū operari ad ōnes:
 cum tēpus habemus. & Ecclesiasticus solicite quēq; nostrū hor-
 tatur. Ante obitū tuū (inquit) operare iustitiā: quoniā nō est a-
 pud inferos inuenire cibum. Quid enim præceptū illud in Exo-
 do: q̄ sex diebus colligendū esset manna/ q̄ seruus hebreus sex
 annis seruat domino suo/ q̄ sex annis seminanda terra/ atq;
 sex diebus faciendū opus/ deniq; q̄ sex diebus circueūda erat
 vrbs Hierico cum arca domini & clangentibus tubis/ aliud no-
 bis insinuat: nisi toto præsentis vitæ nostræ curriculo (quantu-
 lūcunq; est) colligendū esse panem animę spiritualem: quo fo-
 ueatur in deserto/ impendendū deo obsequium seruitutis/ mit-
 tenda & multiplicanda semina bonę operationis/ non intermit-
 tendū opus nostrę salutis/ debellandū hostem antiquum & des-
 truendam iniquitatis arcem/ vt tandem post exactum huius
 vitæ cursum: requiem laborum & quietem trāquillam assequi/
 tanq̄ operum nostrorum metam & finem possimus.

Cassiodor⁹

Gene. 1.

Ioan. 2.
Beda

Gala. 6.

Eccī. 14.

Exo. 16.

Exo. 21.

Exo. 23.

Iosue. 6.

¶ Quid septenarius continet mysterij.

Cap. VI.

7

T vero septenarius (qui sacratissimus est in scripturis numerus: & mysteriorum plenissimus) primo loco recte quietis aeternae quae post hanc vitam cum deo habetur / significationem continet & symbolum, ut post huius vitae duros labores intelligamus consequi quodam haberi placidam quietem in regione caelorum: quae admodum naturalium numerorum serie / senarius septenarius consequitur. Neque illud sacra subtraherunt eloquia: multiplicibus indicijs illam septenarij quietem depromentia. Siquidem septimo die requieuit deus ab omni opere quod parauerat. Septimo item die manebant filij Israel in tabernaculis suis: neque exibant ad colligendum manna / neque operis quicquam faciebant. Rursum seruus hebraeus anno septimo libertatem sibi vendicabat: exemptus iugo seruitutis, & ager sex laboratus annis: septimo demum requieuit a labore agriculturae ferendo. Demum septimo die sabbatum quietionis erat: neque opus aliquod moliri quisquam poterat. Quid autem haec omnia sub figurarum velamine aliud praetendebant: nisi post huius vitae agonem / expectandam quietem? Comprobat id ipsum Cassiodorus: in explanatione septimi psalmi dicens. Septenarius quoque numerus admonet nos de illa requie aeterna cogitare: ad quam nos spes praesens psalmus extendit / ut merito tali numero receptus: iocunda exultatione cantetur. Dubium quisippe non est / quod peractis sex diebus qui ad actiuam pertinent partem: septimus repausationi deputetur / qui contemplationi theologicae noscitur adherere. Haec Cassiodorus. Neque ab hoc alienum est mysterio: quod dominus noster septimo die toto requieuit in sepulchro. unde & septimus dies: sabbati id est quietionis denominationem sortitur. quoniam utrumque horum / insinuat nobis placidam illam quietem: qua beatorum animarum mole corporea exuta / iam requiescunt a laboribus suis in superna ciuitate Hierusalem: usque ad mundi consumationem / & iteratam corporum viuificationem. ¶ Nonnunquam etiam septenarius / septiformem sancti spiritus gratiam / & septuplex donum representat in scripturis: de quo Esaias cap. vndeclimo ait. Egredietur virga de radice Iesse / & flos de radice eius ascendet: & requiescet super eum spiritus domini. spiritus sapientiae & intellectus / spiritus consilij & fortitudinis / spiritus scientiae & pietatis: & replebit eum spiritus timoris domini. Quod & in Zacharia mystice designatur per lapidem vnum: in quo septem sunt oculi. Quis enim est lapis iste: nisi dominus noster IHESVS CHRIS-

Gene. 2.

Exo. 16.

Exo. 20.

Exo. 21.

Exo. 23.

Cassiodorus

Esa. 11.

Zacha. 3.

Signi.

Fsa. 28.

Pfal. 117.

Ioan. 1.

Ioan. 3.

Ioan. 6.

Apoca. 5.

Gregorius

4. Reg. 4.

Apoca. 1.

Lucę. 8.

Lucę. 11.

Pfal. 118.

Pfal. 78.

Gene. 4.

flus/ qui positus est in sion lapis angularis / probatus a deo: reprobatus quidem ab edificatibus/ sed positus in caput anguli. In hoc lapide septē sunt oculi: quia in Christo est plenitudo toti⁹ gratiæ spiritualis/ & vberissima septē donorū spiritus sancti foecunditas: de cuius plenitudine nos omnes accepimus. Dedit enim ei deus spiritum non ad mensurā. Accedit istis & Beada/ exponens euangelium apud Ioannem capite sexto de multiplicatione quinque panū: cum ait. Quia oculi IHESV/ dona spiritus eius mystice designent: testatur in Apocalypsi Ioannes/ qui figurate loquens de illo: & vidi (inquit) agnum stantem tanquam occisum/ habentem cornua septem & oculos septem: qui sunt septem spiritus dei/ missi in omnem terram. Quo sane loco per septem spiritus dei: accipienda sunt septem vnus & eiusdem spiritus sancti charismata/ largitissime in omnes homines effusa. Denique vt author est Gregorius in vltimo libro moralium/ Heliseus super puerū mortuū septies inspirasse legitur: quia ecclesiā peccato mortuam Christus veniens/ septiformi gratia spiritus sancti viuificauit. ¶ Præterea septenario numero interdum generatim rerum vniuersitas designatur. vt per septem ecclesias quibus Ioannes scribit in Apocalypsi: vniuersitas ecclesiarū in toto orbe constitutarū accipienda est. quæadmodū dicit Gregorius in loco supradicto. Quia enim septē diebus (inquit) omne tempus comprehenditur: recte septenario numero vniuersitas significatur. Ita cum scribit Lucas de Maria magdalene septē exiisse dæmonia: illorum nomine intelligunt expositores vniuersa vicia. Et alio loco cū refert immundum spiritum eiecūm ab homine / assumpsisse septem alios spiritus nequiores se: per septem illos spiritus designantur vnanimi authorum sententia omnia peccata/ siue viciorū omnium plenitudo. Rursum vniuersa laus deo offerenda/ sacro exprimitur/ signaturque septenario a propheta: cum ait. Septies in die laudem dixi tibi: super iudicia iustitiæ tuæ. Denique septupla vltio: completa est & vniuersa/ consumataque vindicta. de qua psalmus. Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum. Et septem punitioibus/ peccatum Cain Lamech explauit: sicut ait scriptura. septuplum vltio dabitur de Cain. Occurrent facile legenti scripturam & alia huiusce significantiæ exempla: quæ ad euitandam prolixitatē hic consulto omittuntur.

¶ Adhuc de septenario/ & simul quid octonarius in scriptura representat. Cap. VII.

Vamuis autem septenarius plerumq; eternam sanctorū vitā et perpetuitatem æternitatis insinuet: vt præcedens explicuit caput/ & Gregorius etiā perhibet in vltimo libro suorū moralium/ dicit. Septenario numero iterū pfectio eternitatis innuit. vt cū die septimo deus requiescisse ab opere mūdi dicitur: cui vespera iesse nō legstur/ quia æternitatis requies nullo fine terminatur.

Gregorius

Gene. 2.

Nōnunq; tamen is numerus/ oē præsetis vitę tēpus insinuat: q; oē huius tēporarię durationis iteruallū/ septē dierū circulo agit. quemadmodum supradicto loco dicit Gregorius. Interdū (inquit) per eundem numerum vniuersalitas temporalitatis intelligitur: quia per septem dies/ omne huius vitę tempus euoluitur. Octonarius vero proxime septenarium consequens/ futura resurrectionis significat diem & æternam bonorum requiem: quæ post mundi consumationem in animabus & corporibus glorificatis est futura. quemadmodum cōtestatur Cassiodorus in expositione sexti psalmi: qui inscriptus est pro octaua. Vt quidam volunt (inquit) pro octaua/ domini significatur aduentus. quando finita seculi hebdomada: ad iudicandum venerit mundum. Et in expositione vndecimi psalmi/ cui etiam pro octaua / titulus in fronte prænotatur: octaua (inquit) ad æternam pertinet requiem. nam octauum diem mundus iste non recipit: sed finito septimo redit semper ad primum. Quid enim gloriosa Christi resurrectio octauo die facta (nam vt dictum est/ sexta die passus est: septima quiescit in sepulchro/ octaua vero surrexit a mortuis) aliud nobis idcat: q; post sextum diem completi in hoc mundo laboris/ & septimum requiescentis in tumulo/ futurum diem octauum vniuersalis resurrectionis: quo iusti ad vitā resuscitabuntur immortalem/ mali vero ad iudicium & poenam. Quid item circumcisio apud Hebræos octauo die fieri præcepta a deo: continet mystici sensus/ plāne sanctorum corpora in die resurrectionis extremæ (quam notat octonarius) ab omni prorsus labe corruptionis emundanda: & immortalitatis atq; incorruptibilitatis gloria condecoranda. Tunc sane creatura ipsa liberabitur a seruitute corruptionis: in libertatem glorię filiorū dei. Tunc itidem saluator noster reformabit (vt ait Paulus) corpus humilitatis nostrę: configuratum corpori claritatis suę. Deniq; tunc corruptibile hoc induet incorruptionē: & mortale hoc induet immortalitatem. Porro hanc septenarij & octonarij significationem modo assignatam; beatus Gregorius in tricesimo quinto & vltimo li-

Cassiodorus

Gene. 17.

Rhema. 8.
Phillip. 3.

Gregorius

c. j.

Gregorius
Eccês. 11.

bro moralium explicat his verbis. Cum Salomon (Inquit) dicit in Ecclesiaste, Da partes septem necnon & octo: per septenarium numerum/ hoc quod septem diebus agit præsens tempus expressit. Per octonarium vero/vitam perpetuam signauit: quam sua nobis dominus resurrectione patefecit. Hinc a morte/dominico die(qui sabbatum sequitur/vt octauus)surrexit.

Math. 5.

Hæc Gregori⁹. ¶ Quocirca non absurde octonarius/beatitudinis est numerus/& eos definiens beatitudinum gradus: quibus domino apud Mattheum docente in monte/ quasi quibusdam scalis peruenitur ad supremam beatorum sortem. In ipsarū autem prima & octaua/ regnum cœlorum repromittitur: vt intellegantur omnes illę viam rectam sternere/ quæ ad cœleste regnum peruehat. Sed & Damascenus libro quarto de fide orthodoxa Gregorio accedens: supradictā septenarij similiter & octonarij designationem mysticā approbat/ dicens. Præterea sciendum/ qđ septenarius numerus omne præsens tempus ostendit: vt sapientissimus inquit Salomon, Da partes septem/necnon & octo. Et diuinorum enarrator David de octaua psallens: de futuro post resurrectionem statu psallebat. ¶ Præter hanc autem vtriusq; datorum numerorum significantiam/ interdum etiam septenarius numerus vetus instrumentum designat: qđ Iudęi septimum diem scilicet sabbatū celebrent singula quaq; hebdomada/ septimum itidem mensem & annum septimum habeant celebrem/ & in vltimo septimę hebdomadis annorum faciunt iubileum. Octonarius vero numerus nouo accommodatur testamento: qđ in eo celebratur singulis septimanis octaua dies/ scilicet resurrectionis dominicę. Proinde beatus Hieronymus ad Paulinum scribens: dicit apostolum Paulum venisse Hierosolymam & mansisse apud Petrum diebus quindecim/ qui ex septem & octo coaceruantur, vt eo dierum numero designaretur futurus & veteris & noui testamenti doctor & prædicator. Hoc enim (inquit) mysterio hebdomadis & ogdoadis: futurus gentium prædicator instruendus erat. Itaq; per partes septem & octo/ quas Ecclesiastes capite vndecimo iubet dare: secundum hanc septenarij & octonarij notionem/ rationemq; vtriusq; testamenti sententia a nobis firmiter tenenda/ & alijs communicanda intelligi potest, quandoquidem glosa ordinaria eum explanans locum: ait, Da partes septem/ id est vetus testamētum: cuius septima dies scilicet sabbatum/ præcipue honoratur, necnon et octo: quod est nouum, sine altero enim non valet alterum.

Damasce-
nus.

Psal. 6.

¶ Nouenarij & denarij mystica explicatio.

Exo. 23.

Leui. 25.

Hierony-
mus.

Gala. 1.

Eccês. 11.

¶ Nouenarij & denarij mystica explicatio.

¶ Nouenarij & denarij mystica explicatio.

¶ Nouenarij & denarij mystica explicatio.

¶ Nouenarij & denarij mystica explicatio.

¶ Nouenarij & denarij mystica explicatio. CAP. VIII.

Aeterum nouenarius numerus angelicis ordinibus consecratus est: atq; sanctas illorū distinctiones expromit. Quēadmodū attestatur beatus pater Dionysius in libro de cœlesti hierarchia dicēs. Oēs simul cœlestes immortalesq; substantias: in nouem ordines diuinus sermo distinxit/ proprijsq; ac significantibus vocabulis appellauit. Has eximius præceptor noster in ternas tertio repetitas distinctiones ad

Dionysius

sanctę trinitatis diuisit imaginem. Hęc ille. Enimvero cū tres assignentur præceptę angelicorū spirituum hierarchiæ: et cuiq; earum tres adaptentur ordines. postremę quidē: angeli/archangeli/principatus. Medię vero: potestates/ virtutes/ dominationes. Supremę autem: throni/cherubim/ & seraphim; manifeste dinoscitur in ipsis elucere triplicata trinitas/ ac in ipsdē trinitate trinis diuinitatis effulgere expressio. Est enim nouenarius apud Arithmeticos quadratus: ex triadis in seipsam ductę

motu consurgens. ¶ Habet et magnum sacramentum aliud/ is de quo disserim⁹ numerus: q; horā transitus ipsius Christi ex hoc mundo denominat/ qui hora nona legitur emisisse spiritum. Annotauit illud exacte Cassiodorus in noni psalmi explanatione: cum ait. Numerus quoq; presens & illud occultū probatur aperire: q; hora nona dominus emisit spiritum. Nam cum inter alia/ & de passione ipsius psalmus iste locutus sit: merito & per calculum suum/ transitus eius horam annūciat/ quādo etiam crucis ipsius noscitur narrasse mysteria. Hęc ille. Et certe apud Hebræos tres horę præter cæteras habebantur sacratores/ atq; ob sacra mysteria diuiniore: videlicet hora tertia/ sexta/ & nona. Nempe hora tertia: spiritus sanctus signo visibili in discipulos effusus est. hora sexta: dominus in cruce positus/ & hora nona expirauit. Petrus item & Ioannes ascendebunt in templum ad horam orationis nonam: & solo verbo/ claudus ab utero matris sanatus est. ¶ Deniq; aliquando nouenarius notam habet imperfectionis atq; incompletionis: q; ad denarij non perueniat perfectionem/ sed vnitate minor est/ atq; citra illum deficit. Quod quidem Augustinus attestatur/ exponens euangelium de decem leprosis mundatis: quorum vnus dumtaxat reuersus est ad agendas suo benefactori gratias. cum ait. Quia qui beneficijs a deo perceptis gratias illi debitas agere prætermittunt/ merito tanquā ingrati grauius accusandi sunt: ideo tales in nouenario numero tanquā imperfecti manebunt. Vnum enim si addatur ad nouem;

Matth. 27.
Cassiodor⁹Actu. 2.
Ioan. 19.
Matth. 27.
Actu. 3.Luce. 17.
Augustin⁹

c. l. j.

Signi.

quædam effigies vnitatis impletur in denario. quo fit tanta complexio: vt vltra non progrediatur numerus/ nisi rursus ad vnum redeatur: et hæc per infinitatem numeri regula custodiatur. Nouem itaq; indigent vno: vt quadam vnitatis forma cogulentur/ & decem sint. Vnum autem non eis indiget: vt custodiat vnitatem. Quãobrem vt illi nouẽ qui gratias nõ egerunt/reprobi effecti a confortio vnitatis exclusi sunt: ita ille vn⁹ qui gratias egit/ vnice ecclesiæ significatione approbatus atq; laudatus est. Hæc Augustinus.

10 ¶ E diuerso vero denarius numerus/perfectionis & vniuersitatis est nota: q; vt limes quidam et meta sistere videatur numerorum seriem/ne simplici & incomposita ratione ad vltiora progrediatur. Sequentes enim numeri omnes: ex replicatione denarij et simpliciū numerorum antecedentium conflantur. vt vndenarius ex vnitare et denario confurgit/ duodenarius ex compactione binarij & denarij: sic geminatus denarius numerum reddit vigenarium. vt non absurda multis visa fuerit Pythagoricorum sententia: asserentium seriem numerorum nequaquam in infinitum extendi/ sed ad denarium vsq; dũtaxat progredi/ & ibidem statum suum habere. Consonat his & Cassiodorus: in expositione dectmi psalmi ita dicens. Psalmus iste in ipso est numero: in quo & virtus sancta decalogi/ qui humanæ vitæ prouenit gloriosissimus institutor. Nã sicut ille hominum vicia condemnat: sic & iste sensum iniquæ prædicationis impugnat. Merito ergo & hic psalmus hunc numerum tenet: qui sensus nostros in orthodoxa credulitate/perfectissima institutione confirmat. Nam & in euangelio bonus seruus offerens decem talenta/ laudatus est: & potestatem supra decem ciuitates accepit in præmium. Apostolus quoq; in magnum sacramentum/ verbum domini decem scripsit ecclesijs: significans sacre doctrine plenitudine hanc compleri quantitatem. Nam & numerus ipse: in magnam virtutem laudemq; collectus est. qui licet in extensum calculum / infinitumq; tendatur: ipse tamen in semetipso semper crescenti summa reuoluitur. & prope vt cum nichil recipiat extraneum: magnum de se facere videatur augmentum. hic etiam merito dicitur decem: quoniam a decore nomen accepit. Hæc Cassiodorus.

Cassiodorus

Luce. 19.

¶ Ex quibus quidem verbis & altera sese præbet obuiam ipsius denarij commendatio: vt puta q; frequenter in scripturis/ ipsius decalogi nota est & expressio. quo paratur via et rectum sternitur iter: assequendi salutem æternam. Dicit enim saluator noster Christus. Si vis ad vitam ingredi. serua mã data.

Matth. 19.

¶ Deniq; numeri denarij nuncupatione/ interdum completus

electorum numerus insinuatur: ex nouem ordinibus celestium spirituū/ et hoīe decimū sortito locū/ constitutus. Quod aperte cōprobat beatus Gregorius: explanans euangelium apud Lucā capite decimoquinto/ de vna ex decē dragmis perdita/ diligenter quęsita/ & demū inuenta. vbi ait. Sed inter hęc nequaq̄ relinquerē negligenter debem⁹/ cur ista mulier/ per quā dei sapiētia figuratur: decem dragmas habuisse perhibetur/ ex quibus vnā perdidit: quam cum quæreret/ inuenit. Angelorum quippe & hominum naturā/ ad cognoscendum se: dominus condidit. quam dum consistere ad æternitatem voluit: eam procul dubio ad suam similitudinem creauit. Decem vero dragmas habuit mulier: quia nouem sunt ordines angelorum. sed vt compleretur electorum numerus: homo decimus est creatus. qui a conditore suo nec post culpam perijt: quia hunc æternal apientia per carnem miraculis choruscans/ ex lumine teste reparauit. Hęc Gregorius.

Lucā. 15.
Gregorius

¶ Quid significationis in sacris litteris contineat numerus vndenarius & duodenarius. CAP. IX.

D vltiora vero numerorum genera progredientibus: occurrit suo loco nunc vndenarius elucidandus. qui nonnunq̄ peccati corruptelam atq; statum/ & prolapsionem in malū designat: discessionemq; ab itegritate decalogi. Quod ex Bedæ verbis haud difficile cognoscitur: dicentis. Vndenarius qui denarium trāsit nec ad duodenarium peruenit/ id est apostolicum numerum: transgressionem significat decalogi. In vndecimo quoq; psalmo propheta conqueritur/ dicens. Saluum me fac deus quoniam defecit sanctus: quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum. hoc numero tacite designans/ quod huiusmodi homines duplicis linguæ & cordis: nec decalogi præcepta custodiant/ nec apostolicam gratiam percipiant. Consonat eidem Augustinus dicens. In peccatis transgressio est/ que in vndenario significatur: qui denarium/ id est legem transgreditur. Propterea in exodo præceptum est Mosi a domino. Facies & saga cilicina vndecim: ad operiendum tectum tabernaculi. Cilicium enim: vestis est poenitentium. Vnde ait psalmus. Ego autem cum michi molesti essent/ induebar cilicio: id est habitu poenitentia et humilitatis. Iubetur autem recte fieri illud vestis genus in numero vndenario: qui peccati numer⁹ est. Ad hoc enim significatio peccatorum fit in his vestibus: vt per cōfessionem exprimātur/ et per gratiam que data est ecclesie ab-

II

Beda.

Psal. 11.

Augustin⁹

Exo. 26.

Psal. 34.

bc. liij.

- Pfal. 31.** oleantur & tegantur. quemadmodum ait psalmus. Beati quorum remissæ sunt iniquitates: & quorum testa sunt peccata. Id ipsum itidem luculenter edisserit idem in explanatione euangeliij apud Mattheum cap. decimo octauo/ de dimittendo fratris peccato non solum septies: sed vsq; septuagies septies. vbi inter cætera dicit. Vndenarius numerus: figuram tenet omnis peccati. In vndenario namq; transgressio est denarij. Et nos cum peccamus: decalogum profecto præceptorum dei transgredimur. Hinc est q̄ in tabernaculo dei: vndecim saga cilicina fuisse memoratur. Cilicium namq; habitum pœnitentium & pro peccatis mœrentium designat. In tabernaculo ergo dei/ vndecim saga cilicina fieri iussa sunt: quia sancta ecclesia non solum ex iustis & immaculatis/ verum etiam ex peccatoribus pœnitentibus & conuersis existit. Huius etiam numeri sacramentum Petrus apostolus agnoscens: Iuda perditus noluit apostolos in vndenario numero permanere/ sed electo Matthia: duodenariam summam curauit supplere. Hæc Augustinus.
- Actu. 1.** ¶ Insuper vndenarius numerus/ nouissime vocatorum a deo ad virtutis opus/ typum gerit & figuram. q̄ qui omnium potestremi a patrefamilias acciti sunt ad colendam vineam: circa vndecimam horam vocati dicuntur. Huius author et testis grauissimus est Cassiodorus: in calce expositionis vndecimi psalmi dicens. Et quia vndecimi numeri virtus (in quo hic psalmus est constitutus) euangelicum nobis cognoscitur indicare mysterium: patrifamilias supplicemus/ vt in vineam suam saltem vndecima nos hora clementissimus intromittat. quatenus mercedem operibus non debitam/ sed dignetur donare gratuitam. Nam & beatus Prosper: in secunda parte libri qui inscribitur/ ante legem/ sub lege & sub gratia: de vndecimo calculo sic ait. Neq; sine huius mysterio: vndecim velis cilicinis tabernaculum desuper operiebatur: quo reum esse ostendat totum mundum deo/ ac sub pœnitentia degere. Ipsius enim numeri psalmus: habet principium. Saluum me fac domine quoniam defecit sanctus: quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum. ¶ At vero duodenarius/ apostolico collegio consecratus est numerus: q̄ ex ternario in quaternarium ducto sit coalitus. Apostoli autem (vt ait beatus Gregorius in vltimo libro moralium) sanctæ trinitatis fidem per quatuor mundi plagas præcipuas annuntiare missi sunt. quatuor itidem euangelij traditam summæ triadis agnitionem: mundo intonuerunt. Qz sicut non placet hæc mystica ratio: persuasum habeat/ solam dei eligentis voluntatem & benepla

- etiam in causa esse/ cur tot elegerit suæ nouę legis præcones.
 Sicut enim quos voluit/ elegit ipse ad apostolatus apicem: Ita
 quoz quot voluit/ cęlegit ad illud dignitatis culmen. Et illa
 vel sola ratio: nobis abunde sufficere debet. Attestatur au-
 tem quod modo dictum est/ duodenarium scilicet numerum
 apostolico cętui esse peculiariter additum: Cassiodorus/ cir-
 ca duodecimi psalmi explicationem dicens. Admonet etiam
 duodenarius numerus: apostolorum nos recolere quantita-
 tem. qui doctrina perfectissima mandatorum/ & dominum su-
 per omnia dilexerunt: & proximos eadem vt se/ charitate com-
 plexi sunt. vt merito hic psalmus talla nobis sacramenta con-
 cesserit: qui apostolorum noscitur numero consecratus. Duo-
 decim quoq; tribubus: Hebræorum populum constat esse di-
 uisum. Duodecim etiam sedes: in iudicio venturo dominus
 promittit apostolis. Duodecim quoq; mensibus: annus ipse
 partitus est. Sed & alia huiusmodi plura diligens lector in-
 uenies: vt hunc calculum multis mysterijs refertum esse co-
 gnoscas. Hęc ille. ¶ Porro vt de euāgelistis pri9 dictū est: ipse
 etiam sacer apostolorum numerus multis antiquę legis figu-
 ris & velamentis ante signatus est. Imprimis per duodeci-
 patriarchas filios Iacob. quoniam ipsi sunt principes & præcipui
 patres i nouo testamēto. Secūdo per duodeci principes tribuum
 Israel. quia constituti sunt a deo principes super omnem terrā:
 vt dicit psalmus. 44. Tertio per duodecim fontes in Hellm.
 quia ipsi/ mystici sunt fontes ex quibus manauit aqua saluta-
 ris sapientię: ad irrigandum hortum militantis ecclesię.
 Quarto per duodecim lapides sublatos de Iordane. quoniam
 ipsi sunt lapides viu: coniuncti cemento charitatis ipsi Christo
 primario lapidi. Quinto designatus est sacras apostolorū nu-
 merus: per duodecim boues sustentantes mare æneum. quon-
 iam robusti sunt & fortes virtute ad fulciendum doctrinam
 sacramentorum: in quibus lauantur animę fidelium. Sexto
 per duodecim prophetas minores vno volumine comprahen-
 sos. nam ipsi/ duodecim sunt præcones altissimi: annuncian-
 tes mundi terminum & iudicis aduentum. Septimo per duo-
 decim stellas in corona sponsę. quoniam ecclesię Christi affe-
 rentes ornatum spiritualem: totum mundum suę doctrinę cla-
 ritate illustrent. Octauo per duodecim fundamenta ciuitatis su-
 pernę. quoniam ipsi sunt fundamenta ipsius spiritualis Hieru-
 salem: de qua dicitur. fundamenta eius in montibus sanctis.
 Nono significati sunt iidem apostoli: per duodecim portas
 eiusdem ciuitatis sanctorum: q̄ per ipsos habemus aditum

Ioan. 15.

Cassiodor9

Nume. 2

Matth. 19.

Gene. 46.

Nume. 2.

Exo. 15:

Iosue. 4.

3. Reg. 7. 1

Apo. 12.

Apo. 21.

Psal. 66.

Apo. 21.

c. liij.

- ad patriam & regionem viuorū eternam. Decimo per duodecim sedes: in quibus iudicandę sunt duodecim tribus Israel, quoniam futuri sunt assessores supremi iudicis: & cū eo nationes iudicaturi. Vnde etiā constat duodenariū/interdū esse vniuersitatis numerū: q̄ duodecim tribuū Israel appellatione/accipiendi sunt omnes homines totius mundi. Nō enim soli Iudæi in extremo illo examine iudicandi sunt: sed omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi/ut scribit Paulus. Et cū sederit filius hominis in sede maiestatis suę: congregabunt (ut dicit Mattheus) ante eum omnes gentes. Quęadmodū per duodecim eorū qui iudicaturi sunt sedes: omnes sancti cum Christo mundū iudicaturi/ accipiendi sunt. Non enim soli duodecim apostoli: iudiciariā exercebant authoritatem in regeneratione seculi. Nepe & Paulus/ qui ex illis duodecim non est: etiā iudicaturus est mundū/ sicut ad Corinthios scribit. Nescitis quoniam angelos iudicabimus? Et de iustis dicit sapiens: q̄ iudicabunt nationes et dominabuntur populis. Sane quęadmodum beatus Augustinus in expositione quadagesimi noni psalmi præclare & diffuse disserit: sepe in scriptura numerus aliquis expressus totā aliquā multitudinem significat/ numero quidē indeterminatā/ & assignato illo numero longe profusiores: in aliqua tamen certa proprietate per numerum illum indicata conuenientem. Quęadmodum (ut ipsius utamur eo in loco positis exemplis) per quinque virgines sapientes habentes secum oleum in lampadibus suis: intelliguntur omnes qui se continent ab illecebris quicūq̄ sensuū (quinario enim numero: ibi intelligitur continentia quinque sensuum carnis) & sic continent: ut in sua conscientia gloriam habeant/ non laudē ab hominibus expectantes. Itaque quinque virginum sapientum numero: totus hominum saluandorum cōprehenditur cœtus. Similiter per dixit fratres quos dñes in tormentis positus se domi habere dixit/ accipitur cunctus Iudeorū populus sub lege positus: quia Moses legislator quinque libros scripsit. Denique centum quinquaginta tres pisces post resurrectionē domini conclusi intra rete ad dextram nauis missi/ neque ex tanta piscium copia disruptum: insinuant omnem electorū multitudinem in die iudicij collocandam ad dextram/ & in glorię sortem assumendam. Nō enim solummodo centum quinquaginta tres iusti in dextra iudicis erunt. cum ex omnibus populis/ tribubus/ & linguis milia milia in cōspectu throni & agni stantia: sancto Ioāni in reuelatione ostēsa sint. Verū in illis ceteris: quinquaginta tribus: omnes significantur certa quadam ratione/ pertinentes ad resurrectionē vitę æternę. Et plane cōplura nume-
- Matth. 19.
- 2 Corin. 5.
- Matth. 25.
1. Corin. 6.
- Sap. 3.
- Matth. 25.
- Luce. 16.
- Ioan. 21.
- Apo. 5.

rorum mysteria sparsim ab Augustino (vt locus efflagitat) egregie referantur in expositione psalmorū ab ipso elaborata: quæ sepius hic suo loco passim adducunt/ ad rem nostrā ppositā accōmoda. ¶ Ceterū his per digressionē quandā iteriectis: ad expli cādas sacri ap̄orū numeri figuras & typos rursū cōuertamur.

- 11 Itaq; vndecio hic sacratu apostolici tenarū duodenarius recte designatur per duodecim horas diei. Nam Christus verus est dies salutis & lucis: quem ipsi nunciādo integrant & explicāt. Ioan. 11.
- 12 Duodecimo per duodecim menses partientes annū. Venit enim Christus vt annūciaret annū placabilē domino: quē sancti apostoli in diuersis mūdi plagis hoibus pmulgarūt. Possent & alij typi/figureq; huius celebratissimi apostolorū confessus assignari atq; adaptari: vt q; per duodecim panes propositiois etiam sit indicatus/ qui in Leuitico iubentur super mensam purissimā coram deo statui. quoniā solido doctrinæ euangelicæ cibo Iesu nas hominū mentes ipsi a deo missi refecerūt atq; cōfortarūt. Attestatur plane id ipsum Cyrillus libro quarto cōmentariorū in Ioannē/ dicens, Quēadmodū cum ipse Christus sit vera lux: hanc rem discipulis quoq; gratia attribuit. Vos enī estis (iquit) lux mundi, Sic cum ipse sit panis vtius qui omnia vtuificat/ cōtinetq; vt sint: similitudine atq; vmbra legalī per duodecim panes/sacri apostolorū prefigurauit cōfortiū. Designat p̄terea & apostolici collegij numerū per duodecim cophinos/ fragmētōrū: collectos ex ijs quæ superauerāt post distributionē quinq; panū & duorum pisciū in quib; millia hominū. Quēadmodū illū exponens euangelij locū Nicolaus Lyrensis ait. Non a casu sed ex diuina dispositione impleti sunt duodecim cophini: secundū numerū duodecim apostolorū. vt per hoc designaretur: q; fragmenta verborum Christi/ per apostolos per mundū publicaretur. Chrysostomus itidem in eiusdem loci euangelici expositione ait. Ego autē non solū admiror multitudinē panū quę facta est: sed & certitudinē superfluoꝝ, quia neq; plus neq; minus fecit superfluū esse: sed tantū quantū volebat/ scilicet duodecim cophinos secundā numerū duodecim apostolorū. Nēcnō & aliæ numeri eiusdem apostolici facile occurrent sacrarū litterarum studiosis imagines/ representationes/ atq; mysticæ designationes. Sed in præsentia satis est: duodenariū eorū numerū/ duodenis imaginibus & signis representasse. vt vni veritati duodenarię: duodecim figurā quadā vmbratili effigiatione/ efformatio: neq; respondeant. quibus & dug insuper: per superexcrementum quoddam/ & vltra cōstitutā summā supererogaū additamentum hic sunt adiectæ. vt solent vendentes eumentibus quippiā
- Esa. 61.
- Leui. 24.
- Cyrillus.
- Matth. 5.
- Ioan. 6.
- Chrysostomus.

Signi.

supra præfixū rei emptæ numerū: gratis offerre.

¶ Quid decimustertius numerus & decimusquartus mysticū designant: in vſu ſacrarum litterarum. Cap. X.

13

Decimustertius vero numerus in ſcriptura iterū dum vtriuſq; teſtamenti ſimul inſinuat myſterium. quoniā ex quinario conſtat / libros quicq; Moſi ſignificante: quibus teſtamentū vetus cōtinetur, et ex octonario / noui teſtamēti gratiā denotante: propter octauū dominicę reſurrexitiōis diem. quē admodū ex ſuperioribus iam euāſit perſpicuū. ¶ Interdū vero idem numerus / apparitiōis domini ad gentes complectitur ſacramentū: q̄ ea / ſtella duce decimotertio poſt ſanctū eius natalē die Magis facta eſt. Comprobat vtramq; harum ſignificatiōnū Caſſiodorus: in calce expoſitiōis decimotertij pſalmi ſubiiciens. De numero quoq; huius pſalmi: ſic cōiungere nō putamus abſurdū. vt quia ſancta eccleſia introducta eſt ad loquendū / quæ & quicq; libros Moſi & octo dierum pro dominica reſurrectione recipit myſteria: merito perſona ei⁹ tertūdēcimū calculū tenere videatur / quia noui & veteris teſtamēti ſacramenta cōplectitur. Siue q̄ iſte nūerus ad illud aptari poteſt: q̄ a natali domini vſq; ad eius apparitiōnē / tredecim diēs eſſe noſcuntur. Merito ergo cœleſtibus rebus ſupputatio iſta cōpleta eſt. Hęc Caſſiodorus.

Cassiodorus

14

¶ Decimusquartus vero numerus / quia geminatū continet ſeptenariū quo ſeptena ſpiritus ſancti gratia declaratur: duplicata in homine interdū deſignat eiūſdē ſpiritus largitatē. vt cor & carnem in vnum iungens: faciat vtrūq; exultare in deū. Non enī anima ſolum ſed & corpus hominis: ſpiritus ſancti eſt receptaculum. quē admodum ſcribit Paulus ad Corinthios. An nescitis quoniā membra veſtra templū ſunt ſpiritus ſancti: qui in vobis eſt / quē habetis a deo / & nō eſtis veſtri? ¶ Cōplectitur & quaternarius ſupra denariū / ſuo ambitu vtrūq; teſtamentū. q̄ quaternarius / euāgeliorū quę ad nouū attinēt teſtamentū: prætendat demonſtratiōnē. denarius vero / decalogi (vt dictū eſt) ſignificatiuus: antiquā reſpiciat legē. ex quibus ſimul cōpactis tot⁹ hic nūerus ſurgit. Sēt it idē ipm Auguſtin⁹: exponēs tres teſſeredecadas / id eſt ter quatuordecī generationes: quas deducta Chriſti generatione ab Abraham vſq; ad Chriſtū / epiloquo quodam conſtringit euāgelista. vbi ait. Tres diſtinctiones in generatione Chriſti / myſtice inſinuant fidem ſanctę trinitatis: quam cōcorditer aſtruit doctrīna legalis & euāgelica. Tres enim: trinitatis fidem. quatuor: doctrīnam euāgelicā. decem:

Pſal. 83.

1. Corin. 6.

Matth. 1.
Augustin⁹

legis significant institutionē. Idē quoq; paulo post. Quz autē ter quatuordecim ponitur: id verā significat religionē. Quatuor enim & decem: nouū & vetus testamenta indicant, quia vīa ad Christum: per decem verba legis & quatuor euangeliā prādicatur, ita tamen vt quicquid ascribitur: trinitati quē deus est cōsecremus, quia nulla prāceptio impletur: nisi hic numerus cō-

3 lendi deū teneatur. ¶ Pręterea quartus supra denariū numerus / aduentū Christi in carnē a nōnullis addicitur atq; appropriat: q; quartadecima generatione post captiuitatē Babylonicā dignatus est dñs noster carnis nostrę infirma suscipere. Quod sane astruit Cassiodorus hisce verbis in fine expositionis decimi quarti psalmi. Calculi quoq; ipsius: nō est cōsideratio negligēda. Nā quartadecima generatiōe a trāsmigratione babylonicę: aduētus dñi saluatoris eluxit, vt merito & hic ipse videat locutus: qui in eiusdē numero generationis aduenire dignatus est.

4 ¶ Demū idē numerus typū quendā & figurā imolationis Christi in cruce pro nobis: gerere nō ab re videtur. q; decimaquarta luna primī mensis immolabat iussu dei apud Iudeos agnus paschalis: qui pręsignificauit oblationē Christi in cruce pro nobis. Ita enī legitur in Exodo pręceptū esse a dño. Decima die mensis huius tollat vnusquisq; agnū per familias & domos suas: & seruabit eū vsq; ad quartadecimā diē mēsis huius. Immobiles eū vnīuersa multitudo filiorū israel ad vespērā: & sumēt de sanguine eius ac ponent super vtrūq; postē: & in supliminibus domorū in quibus comedēt illū. Eadē decimaquarta die iussi sunt filij israel comedere ad vespērā azimos panes: & phasē dñi id est transitū celebrare, quoniā per Christi in cruce imolationē / expurgato peccati fermento / purioris vite inchoata est professio: & transitus in nobis factus a morte ad vitam / a damnatione ad salutem. Hęc autem pręclara mysteria: suo calculo decimasquartus dies insinuat.

¶ Quia supra decimū / & sexti nūeri: mystica expositio. Ca. XI

Vccedit pręcedenti numero proxime quintus supra decimū numerus / septennumero vtriusq; testamenti simul sumpti pręferēs sacramentū: q; ex septenario & octonario vna cōiunctis cōflatur, quorū septenarius (sicut sepe dictū est) significat hebdomadā / propter labbatū veteris testamenti. Octonarius vero dñicum diē / in quo dñm resurrexisse manifestū est: quod ad nouū pertinet testamentū, qui simul iuncti: quintūdecimū numerū complere noscuntur. ¶ Idem quoq; numerus spiritua-

Cassiodor⁹

Exo. 12.

15

Signi.

- lem ad cœlos ascensum per virtutis iter mystice demonstrat: q̄
 canticis graduū consecratus sit/ qui in psalmis assignantur qui
 decim/ sacris documētis instituētes animū: quo ascensiones in
 corde suo disponat i valle lachrymarū/ vt tandē videatur deus
 deorum in sion. Q uod non subicit Cassiodorus: in expositio-
 ne psalmi centesimi decimnoni dicens. Illud tamen æstimo cō-
 monendū/ q̄. diuina gratia cōcedente/ varia significatiōe meri-
 torum & in istis psalmis quindecim gradus ponūtur: sicut in il-
 lo templo Hierosolymitano/ quod a Salomone notū est fuisse
 perfectū. vt præsens ordo psalmorū: & in illa cōstructione præfi-
 guratus videatur esse & prædictus. Terrena siquidē illa fabrica:
 cœlestis templi similitudinem gestare videbatur. Quapropter
 cū gradus audimus in psalmis: non terrenū aut corporeis gres-
 sibus subeūdum nobis aliquid suspicemur/ sed mentis accipiamus
 ascensum. Ideo enim præmissum est/ canticum: vt hoc po-
 tius ad animæ prouectum applicare debeamus. Vnde scalam
 illam Iacob pro parte aliqua/ his gradibus fortasse non imme-
 rito dicimus comparandā. Illa enim: & ascendentes habuit
 & descendentes. In istis vero gradibus: beatorum solus ascen-
 sus est. A nonnullis etiam quindecim anni/ qui regi Ezechig
 sunt additi: huic similitudini sunt aprati. vt hic numerus: &
 ibi perfectæ vitæ cursum indicasse monstretur. Hæc Cassiodo-
 rus. ¶ Ex cuius postremis verbis innotescit & alia admo-
 dum digna quidenarij significatio. vtputa q̄ perfectionē vitæ
 in præsentī incolatu nōnunq̄ designat: quæ per cursum viæ mā-
 datorū dei potissimū vendicatur. Q uod in psalmi decimiquinti
 explanatione latius adaperit: cum ait. Conuenit etiam cōtueri:
 quid sibi velit quintuldecimus numerus. Significat enim (vt
 putamus) quindecim gradus: quibus templi Hierosolymitani
 cōscendebatur mirabilis amplitudo. designans quinq; sensibus
 corporeis per trinitatis gratiā superatis: ad atria sanctæ ecclesiæ
 foelici munere perueniri. Quod et per istum quoq; dabitur psal-
 mū: si eius saluberrimā prædicationē domino protegēte serue-
 mus. Eādem ferme sententiā repetit idem author in expositio-
 ne psalmi centesimi tricesimi tertij: de quidenario ita loquens.
 Continet siquidem hic numerus & illud præterea sacramentū:
 vt cum quinq; sensus corporei (per quos fragilis humanitas cō-
 trahit omne peccatū) trinitatis fuerint virtute superati: ad qui-
 tūdecimū gradalū psalmorū nos culmen educat. eoq; fiat vt
 corporis imbecillitate submota: donentur victoribus præmia
 sempiterna. ¶ At vero sextus supra denariū numerus: insignis
 est prophetarū veteris testamēti cōplexione atq; dinumeratio-

ne. Quorū quatuor: Esaias/ Hieremias/ Ezechiel & Daniel/ ma-
tores vulgo dicūtur. & numeri Idēitate atq; affinitate mysterio-
rū: sanctorū euangelistarū referūt similitudinē. Duodecim vero
reliqui dicūtur minores: & apostolorū Christi (vt paulo ante di-
ctum est) gerūt typum & effigiem. Quod & Cassiodorus in de-
cimifexti psalmi explanatōne his verbis innuit. Huius etiam
psalmi (inquit) numerum: & quantitas prophetalis ornauit. vt
merito in hoc numero incarnatio domini relata esse videatur:

2 vbi etiā prophetalis chorus cōuenisse cognoscitur. ¶ Proinde
a repræsentatione ad veritatem progrediendo: non inepte per
hunc numerū sextū post denariū/ significari dicitur sanctorum
noui testamenti patrū/ euangelistarū in quā & apostolorū cœ-
tus. & in summa/ primariorū vtriusq; testamenti patrū: hic nu-
merus sanctissimū chorū contionēq; venerandā cōtinet.

¶ Septimi & octauī supra denarium numeri: mystica & spiri-
tualis descriptio. Cap. XII.

1 Ost denariū autē septimus numerus: vtriusq;
testamenti sacramēta suo ambitu cōcludit. Sci-
licet veteris: propter decalogū in eo traditum
& denario designatū. & noui: propter septenā
spiritus sancti gratiam/ in ipso vberius huma-
nis cordibus infusam. Approbat hoc ipsum
Cassiodorus in decimifexti psalmi elucidatō-
ne: dicens de eo quē discutimus numero.

Numerus (inquit) ipse: magna legis sacramēta cōcludit. De-
narius pertinet ad decalogū veteris testamenti: septenarius ad
septiformem spiritus gratiā. qui in vnam societatem deducti: ef-
ficiunt decē & septem. sic præcipua mysteria sanctæ legis: psal-
mi huius numero cōtinentur. ¶ Interdū etiā idē numerus: bap-
tismalis lauacri sacramētū denotare putatur. q̄ vniuersalis
cataclysmus & diluuiū sub Noe inundans: decimoseptimo die
secūdi mensis legitur inchoatum in Genesi/ vbi ait. Anno sex-
centesimo vitæ Noe/ mense secundo: decimoseptimo die men-
sis/ rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ/ & cataractæ cœli a-
perte sunt: & facta est pluuia super terrā quadraginta diebus &
quadraginta noctibus. huiusmodi autem effusissima aquarum
eluuies: omniū confessione & sententia baptismi figurā præten-
dit. Porro hanc secūndā presentis numeri significatōne/ glosa
ordinaria prædictū Geneseos locū allegorice exponēs: apertius
cōfirmat dicens. Notandū q̄ sexcentesimo anno inundauerūt
aquæ diluuij: quia sexta ætate mundi/ primo cōmēdatū est sa-
cramētū baptismi. & hoc septimadecima die mensis secūdi.

Cap. 9.
Cassiodor9

17

Cassiodor9

Gene. 7.

quia denarius: decalogū significat, septenari⁹ propter sabbatū: septimā requiē designat. Et quia in decalogo/renūciatio vicio-
 rū videtur/quicūq; in baptismo initiatur: propter aternā requiē
 omnibus intus se abrenunciare profitetur. ¶ Cæterū decimū-
 octauus numerus/liberationis a malo cū corporis tum animæ
 potētissimā del yltute/nobis inuit beneficij: siue in veteri testamēto
 per decalogū expresso/siue ī nouo per octonariū (vt sepi⁹
 dictū est) insinuato illud fuerit collatum. Quod quidē Cassiodorus
 in decimioctauo psalmi explicatione liquido attestat: de
 eo numero sic differens. Numerus quoq; presens: virtutē psalmi
 declarare sentitur. Nā sicut in euāgelio/octauodecimo anno
 curuata mulier iubēte Christo a sua infirmitate saluata est: ita se
 in hoc psalmo petijt peccatis pprijs propheta liberari, per hūc
 calculū significās tēpus aptissimū: in quo & iste dñs salutifera be-
 neficia mereretur. Glosa itidem ordinaria mystice exponēs cura-
 tionē illius mulieris apud Lucā/quę decē & octo ānos fuerat
 incuruata: dicit. Hęc mulier nō nisi post decē & octo ānos eri-
 gi potuit: quia humana natura hanc corruptionē deponere/ &
 ad induendam incorruptionē aternæ beatitudinis erigi nō po-
 terit: nisi prius ipseuerit legē quæ in decē præceptis cōtinetur/ &
 gratiā in qua Christi resurrectio facta est/ & nostra expectatur.
 Supradictis & illud cōsonat: quod in libro Iudicū legit. Serue-
 rūt filij Israel Eglon regi Moab decē & octo ānis: & postea cla-
 mauērūt ad dñm/ qui suscitauit eis saluatorē vocabulo Aioth.
 Ecce populus Israeliticus beneficij liberationis a tyrānide regis
 Moabitārū: decimooctauo primū āno a deo perceptit, vt in-
 telligatur hic numerus/ diuine in homines beneficentiæ nota
 esse & demonstratio. ¶ Insuper hic numerus qui in manibus est/
 perfectionē operū in triplici statu: naturæ/ legis/ & gratiæ desi-
 gnat. Quēadmodum perhibet beatus Gregorius in expositiōe
 supradicti euāgelij apud Lucam capite decimotertio: de sana-
 tione mulieris inclinatæ deorsum/ cum ait. Sexto die homo
 factus est: atq; eodem sexto die opera dei cuncta perfecta sunt.
 fenarius autem numerus in trigonum ductus: decem & octo
 facit. Quia ergo homo qui sexto die factus est/ perfecta opera
 habere noluit: sed ante legem / sub lege/ atq; exordio inchoan-
 tis gratiæ/ infirmus extitit: decē & octo ānis mulier curua fuit.
 Astipulatur eidē glosa ordinaria: in prædicti loci euangelici ex-
 positione dicens. Senarius in quo mundi creatura perfecta est:
 operum perfectionem signat, qui per tres multiplicatus: octo-
 decim reddit. & signat eos / qui in tribus temporibus diuinæ
 visitationis scilicet ante legem / sub lege/ & sub gratia: perfe-

18

Cassiodor⁹

Lucę. 13.

Iudic. 3.

Lucę. 13.
Gregorius

Attonem operum habent. Hoc ergo tempore / Iudæa a suæ
mentis rectitudine curuata fuit : quæ magis terrena q̄ cœles-
tia nouerat operari.

¶ Noni supra denarium numeri / & vignarij : mystica si-
gnificatio. Cap. XIII.

VO ordine nūc nonus p̄est denariū nume-
rus est discutiendus : qui vtriusq; testamenti
sacramēta ratione partium ex quibus aggre-
gatur apte insinuat. Cōponitur enī ex duo-
denario / qui apostolorū numerus dictus est :
ad noui testamenti rationē attinentiū. & ex
septenario : veteris testamenti notā propter
septimę diei celebrationē / gerente. Quod &

Castiodorus in decimonomi psalmi explanatōne cōtestatur : in-
quē de hoc quē p̄tractamus numero. Præsētis autē numeri
sacramēta / sub vna summa nequaquā potuimus inuenire : sed
forte nobis poterunt diuisa constare. Duodenarius itaq; calcu-
lus : ad apostolos est videlicet applicādus. Septenarius vero si-
gnificat hebdomadā : quę ad primā illā p̄tinet sine dubitatione
culturā. Hęc in vñū lociata : vtriusq; legis sacramēta conclu-
dunt. Sic & istius psalmi ad patrē dicta precatio : noui & vete-
ris testamenti cōtinet reuerēda mysteria. Hęc ille. ¶ Poterit
& altera etiā sacra significatio præsētis numeri sumi : habita
ratione partium ex quibus integratur ac denominatur / & attēta
illarū mystica designatione superioribus locis posita. Siquidē
dictū est prius : denariū / legem decalogi indicare / et mandato-
rū dei obseruationē. Nouenariū vero : nouē angelicorū spiritūū
ordines spiritualiter insinuare. Quos beatus Gregori⁹ luculēter
edisserit in homeliā euāgelij apud Lucā cap. decimoquinto : de
parabola dragmę decimę perditę. vbi per nouem dragmas : si-
gnificari dicit nouem angelicos ordines. & quoniam sint illi / aut
quod sit cuiusq; ordinis officium denominationisq; ratio : latius
aperit. Ibidem etiā signari ipsos nouenos angelorū ordines
dicit / per nouem lapides preciosos : ab Ezechiele propheta no-
minatos cū ait. Omnis lapis preciosus operimentū tuū : sardius
/ Topasius / Iaspis / chrysolitus / onyx & berillus / saphirus / car-
bunculus & smaragdus. Ecce nouem (ait) dixit nomina la-
pidum : quia profecto nouē sunt ordines angelorū. quēadmo-
dū per duodecī lapides p̄ciosos in rationali : quatuor ordinib⁹
distinctos / inscriptosq; singulati noībus singulis tribuū Israel. et p̄
duodecī lapides cōstituētes duodecī fūdamēta cęlestis ciuitatis /

Castiodorus

Lucæ. 15.
Gregorius

Ezech. 28.

Exo. 28.

- Apoca. 21. habentes nomia duodecim apostolorū & agni: significatus est sacratissimus apostolorū conuentus. Itaq; nouenarius denario cōiunctus/significare nobis haud ab re putandus est: angelicū præsidii ijs qui p̄cepta dei sollicitè obseruāt adesse/illisq; cōtra sp̄itualiu nequitiarū astutias ac fraudes: munimētū ac opem p̄stare. quēadmodū dicit psalmus. Immittit angelus domini in circuitu timentiu eum: & liberabit eos. & alio in loco. Quoniā angelus suis mandauit de te: vt custodiant te in omnibus vijs tuis. In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidē pedem tuū. Illorum vero qui mandata dei n̄axter transgrediūtur/neq; vllam habent diuinæ maiestatis curam atq; reuerentiam/sacrum illum denarium in sua integritate illabefactū nō obseruantes: non vsq; adeo sollicitā habent & anxīā custodiā. quinimo nōnūq; illos suo destituūt p̄sidio/proteçtriceq; virtute: dicētes quod apud Hieremiā de aīa peccatrice sub typo Babylonis scriptum est. Curauimus Babylonē: & non est sanata. Derelinquam⁹ eam: & eam⁹ vnusquisq; in terrā suam. quoniā peruenit vsq; ad cœlos iudicium eius: & eleuatū est vsq; ad nubes. ¶ At vero numerus vigenarius: vtriusq; testamenti vnum & eūdem declarat authorem deum. neq; hunc huius esse datorem/illum vero alterius: vt nōnulli cōfinxerunt. Duplicatus etenim denarius/vtrūq; designat testamentū: q̄ & in veteri decalogus datus est/ i nouo vero rursū approbatus atq; latus explicatus. Sed ex huiusmodi ingeminatione vnus cōstituitur numerus/vtrūq; denariū in se cōplectens: quo vnus & idem designetur veteris & noui institutor testamenti. Ea sane Cassiodori est sententia: in expositiōe psalmi vicesimi ita de hoc numero verba faciētis. Extat hic denarij numeri duplicata societas. vt sicut hæc paritas vnam summā designat: ita psalmus iste/vtriusq; legis vnum dominū proclamat authorem. Est enim in istis decadibus virtus eximia. & quotiens se geminat: totiens ingentium rerum sacramenta declarant. ¶ Præterea designat etiam vigenarius obseruationem mandatorum dei: cum geminæ charitatis/dei in quā & proximi/ synceritate atq; affectu. Eniūero binarius in denariū ductus: vigenarium procreat. est autem binarius: duplicis dilectionis quam scilicet deo debem⁹ & quam proximo/significatiuus. denarius vero: decalogi. Id si quido ex eo Geneleos loco cōstat: quo legitur Abraham dixisse ad dominū. Quia semel ait cepi: loquar ad dominū meū. quid si inuenti fuerint tibi viginti? Dixit autem dominus. Non iterficiam propter viginti. vbi interiecta littere glosa: dicit per viginti/intelligendos esse seruantes mādata cū dilectione dei & pro-

xlmi: ppter denariū & binariū. et alio eiusdē libri loco: vbi Iacob dixit cū idignatiōe ad Labā focerū suū. Idcirco viginti ānis fui te- Gene. 31.
cū. glosa litiere iterstes ac iterposita: mystice hoc exponēs/ait. Vi-
ginti ānis: id est i obseruāta decē mādarorū cū gemina charitate.

¶ Numerorū vigenariū cōtinue subsequentiū: primi/ secūdi/ & tertij: spiritualis intēpretatio. Cap. XIII.

T naturali numerorū pgressu vigenariū pxi- 21
me cōsequēs numerus: diuinā bonitatis subli-
diū post erūnas & calamitates impetratū desi-
gnat. vt sentit Cassiodorus in fine expositiōis
vicesimiprimi psalmi dicēs. Cōtinet autē p̄sentis
Cassiodor⁹
psalmi numerus: & alta rerū sacramēta cō-
lestiū. Nam cū propheta Daniel tribus hebdo-
madibus orationē suā dño iugiter imolasset/ vt
que essent populo Israēlitico futura cognosceret: angeli voce re-
sponsum est/ ad primas p̄ces se fuisse trāsmisum/ sed diabolica
reluctatione tardatū: vicesimoprīmo die ad eū potuisse descen-
dere/ vt votis ei⁹ satisfacere potuisset. Quapropter & hic psalm⁹
non imerito tali calculo noscīt collocatus: qui diaboli puerfita-
te destructa/ medicinalis passiōis dona referauit. Cuius bñficio/
humanū gen⁹ ab ęterna morte liberatū: ad p̄petuē salutis dona
puenit. Vterq; autē scripturę locus cui⁹ hic meminit Cassiodor⁹:
ex decimo Danielis capite desumptus est. circa cuius principū
ita legimus. In diebus illis ego Daniel lugebā trīū hebdoma-
darū diebus. panē desyderabilē nō comedi: & caro & vinū non
Dani. 10.
introierūt in os meū. Tres autē hebdomadæ dierū: vnū & vigi-
ti dies cōficiūt. Deinde nōnullis interiectis: In eodē capite sub-
nectit scriptura. Noli metuere Daniel. quia ex die primo quo po-
suisti cor tuū ad intelligendū vt te affligeres in cōspectu dei tui:
exaudita sunt verba tua/ & ego veni ppter sermones tuos. Prin-
ceps autē regni Persarū restitit michi viginti & vno diebus. &
ecce Michael vnus de p̄cipibus primis venit i adiutorij meū:
2 & ego remāsi ibi iuxta regē Persarū. ¶ Potest & hic numer⁹ de
quo sermonē facimus/ haud incōgrue etiā designare absolutio-
nē humanā p̄fectionis: quæ in firma summę trinitatis fide & spl
ritus sancti gratia p̄sertim cōsistit. Eniuero ternarius in septe-
nariū ductus: reddit vnū & viginti. ternarius autē: sup̄sanctę trī-
nitatis fidē/ illiusq; mysteriū cōtinet. septenari⁹ vero: septip̄potēē
spiritū/ & septeno charismatū dono munificū. ¶ Caterū secun- 22
dus supra vigenariū numerus: p̄fectā diuinę scripturę veteris
testamēti cognitionē suo calculo demōstrat. Nēpe cōtinet illa i
duobus & viginti libris: secundū litterarū hebraicarū numerū
d. j.

sumptis, quæadmodum ostendit beatus pater Hieronymus in prologo libris regum præfixo: & Damascenus libri quarti de fide orthodoxa capite decioctauo, quod etiam in commentarijs illi adiectis: nos ipsi eo loco diffusius tractauimus atque digessimus. Testis huic significationis datus numeri vel locupletissimus est Cassiodorus: in vicesimifecundi psalmi expositione dicens. Numerus quoque psalmi huius: significat perfectionem sapientie. Siquidem duos & viginti libros esse cognoscimus veteris testamenti / secundum litteras hebræorum: quas ad plenitudinem diuinæ sapientie comprehendendam / constat humano generi tributas. Quapropter diuersis modis

23 dicit psalmo isti supna noscuntur conuenire mysteria. ¶ Tertius autem supra vigenarium numerus / perfectionem etiam sapientie significat: cõsimili pene ratione qua præcedens, quæ litterarum latinarum (quæ tres sunt & viginti) summam complectatur: quæ ad assequendam diuinorum cognitionem ad ministrariæ sunt & adiutrices. Quod plane Cassiodorus in vicesimitertij psalmi elucidatione contestatur / dicens. Numerus autem huius psalmi: ad viginti tres litteras latinorum fortasse pertinet, quæ eloquentiæ propriæ dicta concludunt / vt apud hebræos viginti duæ: apud Latinos (vnde nunc sermo est) viginti tres / apud grecos viginti quatuor habeantur, tamen in vnaquaque lingua comprehendenda: competens adhibet quantitas litterarum. sic & in isto psalmi calculo: redolet beata perfectio. ¶ Postet & eodem numero haud immerito designari humanæ salutis complementum & consummatio: quæ præsertim in fide recta & operibus bonis est constituta. Fides integra / ternario denotatur: qui super diuinæ trinitatis fidem mystice continet. Operum vero perfectio / in madorum dei obseruatione collocatur: quæ per vigenarium numerum geminato constantem denario exprimitur / quæ decalogus & in veteri testamento traditus est: & in nouo amplius declaratus. Tria autem si ad viginti lungantur: numerum presentem conficiunt. Cuius & alia significatio: ratione aliarum partium / poterit facile excogitari.

¶ Quid mysterij: vicesimusquartus numerus & vicesimusquintus contineant.

Cap. XV.

24

Orro numerus vicesimusquartus imprimis sacrum nobis cõterum exprimit seruietum deo in ecclesia: & assiduas illi laudes continentium. Quod protinus euadit dilucidum ex Cassiodori verbis: in vicesimiquartij psalmi explicatione dicens. Numerus iste etiam bis duodenarius: mysteria nobis supna declarat / quæ viginti quatuor seniores indefessis vocibus laudes domino suauiter modulacione cõcelebrent, cõmones vt ad similitudinem eorum: & nos

Cassiodorus

Cassiodorus

Cassiodorus

Apoca. 4

psalmū istū frequentata deuotione cantem⁹. Hęc illę. Cui quędem significationi atq; numero & id respondet/quod in primo libro Paralipomenon legitur: vtpote Dauid regē ad amplificandum dei cultū instituisse viginti quatuor sacerdotes in templo/ vt per singulas hebdomadas vicissim ministrarēt tabernaculo.

1. Para. 25.

2. ¶ Idem quoq; numerus quē elucidamus: sacratū deo vtriusq; testamenti doctorū cōtū cōplectitur atq; signat. Nempe in veteri testamēto duodecim prophetæ: omnes illius legis doctores sua nūcupatione cōprehendūt. In nouo vero duodecim apostoli: cunctos euangelicę doctrinę peritos & prędicatores sua sūma constringunt. At geminatus duodenarius: vicesimūquartū reddit numerū. Eniuero hanc significationē secundo assignatā loco attestatur aperte glosa ordinaria; exponēs illū locū in Apocalypsi capite quarto. Et in circuitu sedis: sed illa viginti quatuor/ & supra thronos: viginti quatuor seniores sedētes / circūamicti stolis albis/ & in capitibus eorū coronę aureę. Vbi huiusmodi legitur adiecta expositio. Viginti quatuor seniores: sunt duodecim prophetæ & duodecim apostoli: quę plures vtriusq; ordinis. Doctores (inquit) alias dicūtur viginti quatuor: alias duodecim. Omnes enī doctores veteris siue nouę legis/ dicuntur duodecim: propter fidem trinitatis quā annūciant quatuor partibus mundi. viginti quatuor autē dicūtur: quia numerus ille cōficitur per sexies quatuor. Sex referūtur ad opera: quę sex diebus fecit deus. quatuor vero: ad euangelia. quoniā ea quę in nouo & veteri testamento fecit deus opera: doctores ipsi colūt & explicant.

Apoca. 4.

1. ¶ Vicesimus quintus autē numerus cū bonis & vtilibus hominibus accommodatur: significat stabilitatē/ firmitatēq; bonorū. Nam quinquarius numerus quinq; nobis porticus denūciat: quibus ad probaticā piscinā quę languores & morbos effugabat descendebatur. Is autem ī seipsum ductus/ vicesimūquintū numerum quadratū constituit: saluificę virtutis atq; beneficę plenitudinem/ soliditatēq; nobis demonstrātem. Quod quidem Cassiodorus in vicesimiquinti psalmi expositione sic adaperit. Quod si diligentius perscrutemur: nec quantitas ipsius numeri vacat. Nam quinq; porticus fuisse Salomonis/ in quibus periclitantiū turba linguebat: euāgelica nobis designat authoritas. Qui calculus quiesques in se reductus: in vicesimāquintā sūma p̄gredit. vt sic corda fidelīū psalmi istius abyssō recreent: sicut ī illis porticibus tacētū p̄baticę piscinę lauachro ægra corpora sanabāt.

25

Cassiodor⁹

Ioan. 5.

2. ¶ Si vero idē nūerus attribuat malis et pueris hoīb⁹: designat cōsumatā illorū malitiā/ obstinatēq; iduratā. quę admodū Nicolaus Lyrensis exponens locum illū Ezechielis capite octauo.

d. ij.

Ezech. 8. Et ecce in ostio tēplī dñi inter vestibulū & altare/ quāsi viginti-
 quinque viri dorsa habentes cōtra templū dñi/ & facies ad oriētē:
 & adorabāt ad ortū solis, in morali explanatiōe quā litterę sub-
 neclit: alt. Per hos viginti quique viros: designant apostatę a fide
 vel religione/ maxime quādo sunt in sua malitia firmati/ quę si-
 gnificat per numerū vicesimū quintū: qui numerus est quadra-
 tus/ quia resultat ex ductu quinarij in seipsum. Et glosa ordina-
 ria eundē prophetę locū explanans/ alt. Signat ppheta viginti
 quinque viros: qui in quadrū solida statōe fundati sunt/ & a qui-
 bus sensibus per quinquies quinq; figuram efficiūt quadrāgult.
 ¶ Porro hactenus ab vnitāte secundū cōtinuā numerū seriē
 ad hūc vsq; vicesimū quintū numerū/ deo adiutore progressi su-
 mus: & cuique eorū aliquā mysticā & sacrā significatiōē adapta-
 uimus/ ex sanctorū patrū sentētia. Posthac vero nō est nobis cō-
 silii & animi/ naturallī numerorū seruato ordine: quęque eorum
 singulatim explicare. tū q; multi occurrerēt: quorū nō satis p̄spe-
 cta iuēiri possit/ aut cōperta mystica ratio. tū q; ex p̄cedētib;
 qui simpliciores sunt/ & aggregatiōe aut multiplicatiōis ductu:

Quib; mo-
 dis: nūero-
 rū maiorū
 haberi pos-
 test signifi-
 catio.

sequētes cōstituūt/ colligi facile queat eorū qui cōsequūtur nu-
 merorū significatiō. Vt quoniā vicesimus quintus numerus ex vt-
 genario cōgeritur & quinario: ex vtriusque partū ratione supius
 exposita/ cōiectari potest apta quādā totius numeri representatiō.
 Et quoniā idē numerus ex ductu quinarij in seipsum p̄crea-
 tur/ ex ratione quinarij quiquies reperiri tam explorata/ desumpt
 potest cōueniēs totius numeri/ spiritualis adaptatio. Ex simpli-
 cibus enī: facile est ad cōpositorū notatiōē euadere. Nōnūq; ve-
 ro ex diminutione/ carētiaque vnitatis aut binarij/ a numero p̄e-
 clarę dignitatis atque significatiōe/ aut ex sup̄gressiōe extremētoque
 in vnitāte aut binario vltra numerū aliquē/ p̄cipue p̄fectiōis si-
 gnificatiū: prius ignota alicui; numeri cōsistere poterit mystica
 representatiō. Vt quoniā vndenarij/ denarij vnitāte trāscen-
 dit/ neque ad duodenarij p̄tingit: dictus est ipse supius esse nume-
 rus peccati. Similiter Hismael cū tredecim ānorū esset: circūctus
 est. quo designat (vt mystice exponit glosa) ipse nō p̄gisse ad
 explorationē legis & euāgelij: quę quaternarij supra denarij nu-
 mero figurat. Denique languidus ille qui iacebat ad p̄baticā p̄-
 scinā/ triginta & octo ānos scribit habuisse in infirmitate sua: id est
 duos minus q̄ quadraginta/ vt ibi explicat adlecta litterę glo-
 sa. Quadragenarius enī (inquit) numerus cōstat ex quater de-
 cē; & significat p̄fectiōē operū/ i decē p̄ceptis legis & quatuor
 euāgelij cōsistētē. a quo/ duo minus habet: qui charitate dei &
 pximi caret. ¶ Audiāt & hoc loco Cassiodor; quod iā p̄positū

Cap. 9.

Gene. 17.

Ioan. 5.

est in vicesimifexti psalmi explicatione. his. verbis cōprobans. In numero autem presentis psalmi & quorūdam qui subsequuntur/nequaquam potuimus calculorū singularē reperire rationē. scilicet qualis creatura: vicesimofexto/aut vicesimoseptimo/aut vicesimo octauo legatur aptata. Sed studiosis relinquimus: vt secundū exempla quę dicta sunt/quando nō inueniunt rationē in numero singulari: tunc aliquas similitudines in partito calculo siue bis siue tertio/debeant inuestigare. Verbi gratia. vt vicesimū sextū numerum partiantur in viginti & senariū: & iterū viginti septem/in ter nouem. Tunc faciltus/calculus diuisis: forsasse cōpetēs ratio poterit inueniri. Hęc Cassiodorus. Itaq; deinceps insigniores numeros qui occurrent/atq; significatiores enodabimus: a trigenario/per intercisionē atq; pratermissionē ceterorū intermediorum/sumpturi exordium.

Quid trigenarius mysticę rationis habeat. Cap. XVI.

Trigenarius numerus ex ternario in denariū ducto cōfurgens: fidē sanctę trinitatis cū obseruatione decalogi/attenta partiū suarū ratione primū nobis insinuat. Deinde vero cōiugij fructū vitamq; figurat cōnubialē: & inter tres eorū qui salui sūt gradus/eos qui postremū & minoris pfectionis hac in vita obtinēt locū. Quod apte liquet autoritate san-

ctorū patrū: explanatiū id euāgelicū verbū apud Mattheū cap. decimotertio/ & Marcū cap. quarto positū. q; aliud semen cecidit in terram bonā & fecit fructum: aliud quidē tricesimū/ aliud sexagesimū/ & aliud centesimū. Quē quidē locū exponēs Theophilus inquit. Eorū vero qui semen suscipiūt cōueniēter: rursus tres sunt gradus. Qui in centū fructificant: sunt qui perfectā & obedientē habent vitā. vt virgines & eremitę. Qui autē in sexaginta: qui mediocriter se habent. vt continētes & qui in cœnobio sunt. Qui autē in triginta: qui parui quidē sunt/ secundum propriam virtutē fructū ferentes. vt laici & qui in cōlugio sunt. Eundē locū explicans Beda/ ait. Triginta fructificat: cū aliquis fidem sanctę trinitatis electorū cordibus insinuat. Sexaginta: cū perfectionē docet bonę operationis. Centū vero: cū cœlestis regni pręmia demonstrat. Centū nāq; cōputando/ in dextrā transferūtur: vnde recte in significatione ponūtur perpetuę beatitudinis. Deniq; eundē locū Hieronymus edisserēs/ ait. Fructus terrę bonę in tricesimo/sexagesimo & centesimo cōtinet: hoc est in lege/ pphetia & euāgelio. Vnde cōstat semp illud quod iter tria bona minimū est: trigesimi fructus nūcupatiōe censerī. medij:

d. iij.

Cassiodorus

30

Matth. 13.

Marc. 4.

Theophilus

Beda.

Hieronymus.

- noie sexagesimi. & sup̄mū atq; p̄stantissimū: centesimi puentus
 fœnore notari. Ad hæc / fidē sancte trinitatis cū obseruatōe de-
 cē p̄ceptorū / nobis trigenario numero designari; sicut primo
 loco hic est propositū / testis est Beda exponēs illud dictū Lucæ
 Lucę. 3. tertio cap. Et ipse IHESVS erat incipiēs quasi ānorū trigīta. vbi
 ait. q̄ tricēnalis baptisatur Christus: nobis etiā cōuenit propter
 mysteriū trinitatis & operationē decalogi. quia decalogus per
 fidē & melius intelligitur / & impletur. ¶ Præterea. idē numerus
 maturā & tempestiuā arduorū operū aggressionē nobis interdū
 designat. q̄ triginta annorū ætas iamposito adolescētē feruore /
 virilē assumens prudentiā atq; cōstantiā; accōmoda sit ad præ-
 clara officia / vt admīstrationē populī / p̄pheticā denūciationē /
 aut verbi diuini seminationē aggrediūdā. Proinde Ioseph sub-
 Gene. 4.1. latus a carcere in regnū / triginta annorū fuisse scribitur: quan-
 do stetit corā Pharaone. vt primū & quadagesimū. Genesios
 Ezech. 1. caput refert. Ezechiel itidē eandē expleuit ætatē: quando ince-
 pit prophetare. vt ipse primo capite testatur. Rursum Ioānes ba-
 ptista trigessimū fere agebat annū: cū incepit in deserto prædi-
 care baptisimū pœnitentię / & dñi preparare vias. Deniq; dñs no-
 Lucę. 3. ster tricesimo suę ætatis āno baptisatus est: vt scribit beatus Lu-
 Beda cas capite tertio. Quē euāgelij locū explanans Beda ait. Trice-
 simo āno Christus baptisatur / facit miracula / docet: vt reprimat
 temerarios / qui omnē ætatē ad hæc officia idonei credūt. quod
 nō est: nisi aliquando miraculo dei cōtingat / vt in Hieremia &
 Hiere. 1. Daniele. Cōfirmat & hęc mysticā tricenarij significationē nūc
 Danie. 13. adductā Origenes: in secunda homelia sup̄ Genesim / explicās
 Genę. 6. spiritali sensū altitudinē trigīta cubitorū arcæ Noe. vbi ait.
 Origenes. Sed & tu qui hæc audis / si scripturis sanctis intendas ex ocio:
 Gene. 4.1. permulta inuenies magnarū rerū gesta sub tricenario numero
 cōtineri. Trigīta annorū Ioseph educitur de carcere / & totius
 Lucę. 3. ægypti suscipit principatū: vt iminentis perniciē famis diuina
 prouisione depellat. Trigīta ānorū refert IHESVS cū venit
 ad baptisimū: & vidit cœlos diuisos / & spiritū dei i colūbe specie
 venientē sup̄ se. vbi & primū cœpit sacramentū patescere trini-
 tatis. & multa his similia iuuent. Hęc Origenes. ¶ Has autem
 supradictas trigenarij dignitates & cōmendationes: cōstringit
 Calliodorus in dilucidatione tricesimi psalmi / dicēs. Numerus
 Calliodor9 quoq; psalmi: erectę supputationis culmē ostēdit. premia quoq;
 fideli cōtuglo cōpromittit. vt cū se anima huic p̄dicationi beata
 cōuersatione sociauerit: trigeneria remuneratiōe dītescat. Huic
 etiā numero & alia sacramēta cōueniūt. Trigīta siquidē ānorū
 Ioseph: dñs legi in ægypto cōstitutus. Trigīta etiā ānorū sal-

uator noster: vitale baptisma in iudæis aquis Iordanicis cōsecrauit. Est quoq; in his decadibus sancta trinitas: quæ fidei nostræ inuolabilē regulā tribuit & salutē. ¶ Quarto vero numerus trigenarius memorabilis est/ q; preciiu proditiōnis ipsi traditori a Iudeis cōstitutū summa sua cōprehēdit: quo traditus est in manū peccatorū/ & appreciatus dñs noster: omni precio pecuniario dignior/ superior/ & preciosior. Nēpe vt Mattheus euāgelista meminuit: cōstituerūt scribæ & pharisæi ipsi Iudæ pditori triginta argenteos/ infelicē illi pecuniā. quā postea pœnitētia ductus itēgrā reddidit: & simul animā atq; corpus miserabiliter pdidit. vt eius exemplo: cognoscant semp tristes & infausti esse cęcę cupiditatis pecuniæ exitus. Prædixerat autē multo ante Zacharias prophetico oraculo hęc sanguinis iusti tradendi mercedē: cum capite vndecimo iquit. Et appenderūt mercedē meā: triginta argenteos. Et dixit dñs ad me. Proiice illud ad statuariū/ decorū preciiu: quo appreciatus sum ab eis. Et tuli triginta argētos: & proieci illos i domo dñi ad statuariū. Quod quidē vaticiniū: tēpore passionis dñi apud Mattheū legimus esse omnino cōpletū. Quocirca quoties nobis in mentē venit aut noiatur nūerus ipse trigenarius: animū nostrū simul subire debet iustū illud preciiu eo designatū numero/ quo traditus est dñs noster i manus inimicorū/ vt nos eriperet de potestate tenebrarū. Atq; ea crediderim ratione factū: vt cū vulgari atq; quotidiana supputatiōe ad trigenariū peruenitur/ hic numerus nō nisi cum dei inuocatiōne atq; laude nominetur.

¶ Mystica quadragenarij significatio: atq; ampla illius ex scriptura cōmendatio. Cap. XVII.

Quadragenarius numerus decalogo simul & euāgelio cōsecratus: sacer admodū & in scripturis mirifice celebratus est. qui primū perfectiōnē iustitiæ & bonorū operū cōsumatiōnē/ reſtitutinēq; signat: i decalogi & euāgelij integra impletione cōsistentē. Nempe is numerus ex denario/ numero decalogi/ in quaternariū (qui numerus est euangelij) du-

cto progenitus: vitæ cœlestis obtinendæ (quæ quidem per virtutē usq; habetur obseruationem completam) complectitur rationē.

¶ Secundo vero explationi peccatorum & pœnitentiæ in hoc vite incolatu subeūdę apte accōmodatur. Siquidē quadraginta dies aquę diluuij inundauerunt super terrā: abstergentes hominū piacula/ & purgātes eā a peccatis ante cōmissis, vt septimū Geneleos cap. enarrat. Deniq; quadraginta ānis filij Israel post

Matth. 26.

Matth. 27.

Zacha. 11.

40

Gene. 7.

Exo. 16.

- Nume. 14. exitū de Aegypto ī deserto versati sunt (vt ex libro Exodi & Numeri dinoscere promptum est) tempus poenitentiae & operandi bonum ad perueniendū in terram viuentiū: typo quodam representantibus. Quadraginta itidem dies/ prophetica denunciatione dilata est Ninuitarū subuersio: vt tempus ad poenitentiam illis concessum, quēadmodum tertiu Iong caput ostendit.
- Ionæ, 3. Quinimo & ante imissionē diluuij sub Noe: indultum est a deo hominibus pro poenitentia agenda tempus centum vlginti annorū: vt sextum Geneseos caput attestatur, quod sane tempus: ter quadragenariū numerū integre ac æque cōplectitur. ¶ Preterea quadragenarius numerus sanctorū antiquæ legis patrū ieiunio sanctificatus dinoscitur: itidem & admiranda Christi a cibo potuq; abstinentia/ perfectus q̄ reliquis cōsecratus, qui nō modo ī hoc ope ieiunij: verū etiā et alijs multis quadragenariū numerū clarificauit. Siquidē Moses vt legē semel/ & iterū meretur accipere: bis ieiunauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vt vicesimū quartū & tricesimū quartū Exodi caput enarrat. Helias itidē ambulauit in fortitudine cibi sumpti & alati angelico ministerio: quadraginta diebus & noctibus non manducās neq; bibens/ vsq; ad montē dei Oreb, vt tertij Regū decimū nonū caput refert. Deniq; dominus noster legis & prophetarū cōsumatio: etiā post susceptū baptismū quadraginta dierū ac noctū expleuit ieiunū, quēadmodū Mattheus quarto capite describit. At vero q̄ ipse dñs noster multifariā sanctificauerit numerū quadragenariū temporis/ in alijs etiā operibus q̄ ieiunio: exinde fit perspicuū, quia quadraginta horis iacuit (vt perhibent sancti patres) in sepulchro, quadraginta diebus post resurrectionē discipulis suis seipm viuū prebuit: vt primū actū apostolicorū caput meminit, Quadraginta itē diebus in domo Bethleemtica (quæ fuerat ei natalitia) detentus est: anteq̄ offerretur in templo. Insuper ipse dominus noster quadraginta septimanis (vt ferunt) in vtero vlginali delituit, quadraginta quoq; mensibus (vt perhibent) mundo publice predicauit. Cōstat igit̄ omnifariā: quod propositū est. ¶ Porro vt Christū dñm imitent Christiani/ & ecclesie simul precepto obtemperent: astringunt & ipsi ad obseruādū quotānis quadagesimale ieiunū/ quo decimas dierū totius anni per quadragenariā afflictionē deo persoluāt. Eniuero nō tantū vocabulo nois/ sed & re Christiani esse cōtendere debem⁹: & Christū (a quo tā dignū & honorabile nomē sortimur) in ijs q̄ imitāda pposuit insequi, quare & in obseruatione ieiunij q̄dragesimalis, cū etiā idipm p̄cipiat ecclesia/ de cōsecratione distinctiōe quita/ cap, q̄dragesima; his verbis ex home:
- Gene. 6.
- Exo. 24.
 Exo. 34.
3. Reg. 19.
- Matth. 4.
- Actū. 1.
- Lucę. 2.
- Quare obseruādū est ieiunū quadagesimale.

lia beati Gregorij pape ſcriptis. Quadrageſima: ſūma obſeruat-
 one eſt obſeruāda. vt ieiunū i ea præter dies dominicos (qui de
 abſtinentia ſubſtracti ſunt) niſi quem infirmitas impederit: nul-
 latenſ ſoluatur. Qz autē huiusmodi obſeruatio/ etiam ſit que-
 dam perſolutio decimarum temporis totius anni: cōſtat ex ea-
 dem diſtinctione & capite ſupradictō. vbi ex homella Grego-
 rij ſuper euangelio primæ dominicę quadrageſimę: hæc habe-
 tur ſententia. A prima dominica quadrageſimę vſq; in paſcha
 domini/ ſex hebdomadę computantur: quarum videlicet qua-
 draginta dies & duo ſunt. Ex quibus dum ſex dominici dies/ ab-
 ſtinentiæ ſubſtrahuntur: non plus in abſtinentia q̄ triginta ſex
 dies remanent. Verbi gratia. Si per trecētō & ſexaginta quicq;
 dies annus voluitur/ deinde per triginta et ſex dies affligimur:
 quaſi anni decimas deo damus. Sed vt ſacer numerus quadra-
 ginta dierum adimpleatur/ quem ſaluator noſter ſacro ſuo ielu-
 nio conſecrauerat: quatuor dies prioris hebdomadæ/ ad ſupple-
 mentum quadraginta dierum tollantur. id eſt quarta feria: que
 caput ieiunij ſubnotatur. & quinta feria ſequens/ ſexta feria/ &
 ſabbatum. Niſi enī iſtos dies quatuor/ ſuperioribus triginta ſex
 adiunxerimus: quadraginta dies in abſtinentia non haberem⁹.
 Iubemur autem & ab omnipotenti deo: omnium bonorum no-
 ſtrorum decimas dare. Hęc Gregorius. ¶ Cæterum hæc præ-
 claras quadragenarij numeri ſignificatiōes: Caſſiodorus in pri-
 ciplo expoſitionis quadrageſimi pſalmi hiſ verbis ediſſerit. Ma-
 gnicat autem hūc pſalmum: q̄ in quadragenario numero no-
 ſcitur collocatus/ qui calculus emundationi & purſificationi fre-
 quenter aptatur. Quadraginta enim diebus fuſo diluuiō: ab i-
 iquitatibus hominum terra diluta eſt. Quadraginta quoq; die-
 bus/ ſanctus Moſes ab eſcis corporeis temperauit: vt diuina col-
 loquia mereretur. Eodem modo Hellas ſuffigio ſe corporeę re-
 ſectiōis abſtinuit. Ipſe quoq; dominus toridem diebus ac no-
 ſtibus ieiunauit: vt nobis formam beatę purſificationis oſten-
 deret quadrageſimę. quinetiam ipſius exemplo præmittitur tē-
 pus abſtinentiæ: vt deletis fordibus peccatorum/ ad reſurrecti-
 onem domini puris mentibus accedamus. Hęc Caſſiodorus.
 ¶ Præter ſupradictas autem eſt & alia quadragenarij numeri
 ſignificatio: qua temporalem huius vitæ durationem/ & totum
 præſentis ſæculi curriculum quo hic degimus/ interdum inſinu-
 at. Verum hæc ex verbis Auguſtini in epiſtolo fronti hui⁹ opu-
 ſculi præfixo adductis: colligi facile poteſt. & ex eiſdem dictis
 in explanatione numeri centeſimi quinquageſimi inferius ad-
 ducendis/ etiam dilucide haberi.

Gregorius

Idem.

Exo. 22.

Caſſiodor⁹

Gene. 7.

Exo. 24.

3. Reg. 19.

Matth. 4.

Quid mysticum: numerus quadragimus secundus et quadragimus sextus insinuant. CAP. XVIII.

42

Nume. 33.

Matth. 1.

Cassiodor⁹

Aeterum quadragimus secundus numerus / spirituale[m] viam veniendi ad Christum per huius vitæ peregrinationem designat: et successio[n]um quoq[ue] humanæ propaginis quibus ad nos venit Christus per carnis assumptionem / indicat seriem. Primum quidem, quia duæ & quadraginta fuere mansiones filiorum Israel in deserto: quibus peragratis / terram promissionis subierunt. Per huiusmodi autem stationes eorum atq[ue] pererrationem deserti: insinuat mystice nostra in hac vita peregrinatio. Secundum vero, quia Matheus primo capite describens Christi genealogiam / enumerat tres tessere decadas: id est quatuordecenas. nam ter ibidem quatuordecim digere[n]t generationes: quibus ab Abraham vsq[ue] ad Christum descendit. Ille autem in vnam collecte summam: quadraginta duas generationes haud dubie efficiunt. Vtrûq[ue] autem horum mysteriorum: Cassiodorus in declaratione psalmi quadragimi secundi luculenter adaperit dicens. Isti desideranti ad atria domini peruenire: quadragimus secundus calculus cõpetenter aptatus est. Tali enim numero: mansiones illæ in eremo sacratæ sunt Hebræorum. Quadragesima etiam secunda generatione ab Abraham dominus saluator aduenti & mundum sua visitatione saluauit. vt merito & iste fidelis ad regnum domini peruenturus credatur: qui pristino illi numero sociatus esse cognoscitur. Insuper glosa ordinaria explanans supradictum Matthei locum de generatione Christi: idem corroborat dicens. Vt & hanc viam esse perueniendi ad Christum (qui est nostra terra promissionis) scias: totum numerum ter quatuordecim / collige in summam: & sunt quadraginta duo. quo numero mansionum: veri Hebræi de Aegypto ad patriam veniunt. Et bene hoc numerus sacramento venim⁹ ad patriam: quo Christus a patriarcha cui promissus est / peruenit ad virginem: quasi ad Iordanem spiritus sancti gratia abundantem. Et ideo euangelista enumerauit ab Abraham quadraginta duas generationes: velut cœlestis patrie mansiones / in fine Christum supputans: qui est consummatio viæ & mansio vite. In Abraham primum fides ad iustitiam reputatur: quod est initium viæ vel vitæ ad requiem. Ideo quadraginta duæ / quia hoc numero presens ecclesie tempus ostenditur: quo dominus bene operantibus cooperatur. Septies enim sent: quadraginta duo sunt. Sex ad opera; septem ad requiem

pertinent. Vnde bene populus ille sub spe itrandi in requiem:
 per septies sex mansiones castrametatur. In quarum vltima/
 Ihesu duce patefacto Iordane requiem intrat. Sic noster IHE
 SVS quadregesima secunda generatione ab Abraham credē-
 te: lauachra baptismi & cœli Ianuas patefecti. Sub eiusdem nu-
 meri sacramento nos cursu virtutum ad patriam tendimus: dū
 quotidie prælibando/gustu cœlestium fruimur/& patiēter pro-
 missum expectamus. Hæc/glosa. ¶ Præter supradicta/quadra-
 gesimus secundus numerus haud ab re insinuat nobis longa-
 nimitatem dei: ad expectandum in nobis fructum poenitentiae
 & conuersionem ad bonum. q̄ post passionem domini: duos &
 quadraginta annos expectauit deus poenitentiam/& emenda-
 tionem Iudæorum in melius. Verum postq̄ diutina illa expecta-
 tionē facti sunt deteriores atq; crudeliores in persecutione fide-
 lium: quadregesimo secundo post transactam domini passionē
 anno/venerunt Rhomani & tulerunt locum & gentem. Quod
 sane figuratum traditur per id historicum: quod quarti libri re-
 gum secundo capite scribitur de Heliseo. q̄ ipso ascendente per
 viam in Bethel/pueri parui egressi sunt de ciuitate: & illudebāt
 ei dicentes. Ascende calue/ascende calue. Qui cum respexisset:
 vidit eos & maledixit eis in nomine domini. Egressiq; sunt duo
 vrsi de saltu: & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros.
 Ibidem ait. Heliseus: salus dei. Is est qui saluator vocatur/ cui
 illudunt Iudæi: quia in Caluarie loco ascēsurus erat in crucem.
 Sed Christus postq̄ ascendit in cœlos/sicut Heliseus ascendit in
 Bethel/Id est in domum dei: quadregesimo secundo anno im-
 misit duos vrsos de syluis gentium: Vespasianum scilicet & Ti-
 tum. qui eos crudeli strage deiecerunt: ibiq; sanguis eorum
 effusus est/vbi dominum suspenderunt. Accedit illi & Nico-
 laus Lyrensis eodem in loco: cum in litterali/tum in mora-
 li expositione. adijciens illum numerum duorum & quadra-
 ginta annorum/ qui post passionem domini fuerunt intersti-
 tes/ac intermedij fluxerunt vsq; ad destructionem & exter-
 minium Iudæorum: fuisse significatum per numerum puero-
 rum laceratorum a duobus vrsis. ¶ At vero quadregesimus
 sextus numerus continet mystico suo calculo sacramentum
 inhabitationis domini nostri in castissimo virginis matris vte-
 ro: cum nostræ substantiæ infirma susceperet/ & tempus il-
 lus sacre immansionis nobis conficit. Nempe quadragin-
 ta & sex annis ædificatum legitur secundum templum Hie-
 rosolymitanum: figura et typus sacratissimi illius templi/

4. Reg. 2.

Isidorus.

46

Ioan. 2.

Colof. 2.

in quo habitat omnis plentitudo diuinitatis corporaliter / et quod Iudgorum crudelitate dissolutum : in triduo ab eodem domino nostro excitatum est. Verum vt figura ipsa veritati accommodetur: pro annis illis quadraginta sex / totidem dies accipiendi sunt. in quos si ducatur senarius / numerus perfectus: colliguntur dies ducenti septuaginta sex / tempus scilicet noue mensium: quo Christus in virginali thalamo anteq̃ de eo vt sponsus processit / manere dignatus est. Id plane mysterium temporis admodum dignum: referat Cassiodorus in expositione quadragesimi sexti psalmsi dicens. Numerus psalmsi istius: grandia nobis sacramenta declarat. Quadragesimo quippe sexto anno / in mystica interpretatione templum domino Hierosolymis legimus fuisse perfectum. Anni autem isti a veteribus / pro diebus sunt positi: qui sexies perfecto numero multiplicati / efficiunt dies ducentos septuaginta sex / quantum in vtero virginali dominus noster ad similitudinem humani generis habitasse monstratur: id est a die octaua calendarum aprilium / vsq; in diem octauum calendarum ianuarij. Merito ergo totus hic psalmus specialiter de domino dictus intelligitur: quando & eius numerus predicto modo ad sacramentum ipsius conceptionis & natiuitatis competenter aptatur. Hec Cassiodorus. ¶ Quocirca minus audendum est / qui dicunt per illos quadraginta sex annos quibus templum Hierosolymitanum instauratum est a Iudeis de captiuitate Babylonica reuersis: intelligendos esse sex et quadraginta dies / quibus corpus domini nostri in sacratissimo virginis utero (vt ponunt) est formatum. Nempe non per interualla temporum / sed in ipso conceptus virginalis momento atq; articulo: dominicum corpus figura & lineamentis omnino fuit expletum atq; perfectum / omniartifice spiritus sancti virtute. vt attestatur sacer Damasceus libro tertio de fide orthodoxa / capite secundo. & Hieremias id futurum predicterat: cum ait capite tricesimo primo. Nouum faciet dominus super terram: foemina circumdabit virum.

Psal. 18.

Cassiodorus

Hier. 31.

¶ Quid spiritualis significantie: numerus quinquagesimus in scripturis insinuat.

CAP. XIX.

50

Vinquagenarius autem numerus: remissionis atq; relaxationis peccatorum imprimis est significatus. quoniam annum iubileum sua summa calculoq; monstrat: in quo priora remittebantur debita / et redibat vnusquisq; in pristinam possessionem suam. quemadmodum leuiticus vicesimo quinto capite exprimit: cum ait. Numerabis quoq; tibi septem hebdomadas annorum: id est septies

Leuit. 25.

septē/ q̄ simul faciūt quadraginta nouem. & clanges buccina
 mense septimo/decima die mensis:propitiationis tēpore/in v̄
 niuersa terra vestra. Sanctificabisq; annum quinquagesimū:&
 vocabis remissionem cunctis habitatoribus terrē vestre. Ipse est
 enim iubileus. Reuertetur homo ad possessionē suā:& vnusq;sq;
 rediet ad familiam suam pristinam/ quia Iubileus est & quin-
 quagesimus annus. Attestatur hanc sacram quinquagenarij si-
 gnificationem modo propositam Origenes in secunda sup Ge-
 nesim homelia/ exponens mystice latitudinem quinquagita cu-
 bitorum arcē ipsius Noe: vbi ait. Latitudo arcē quinquagenarū
 numerum tenet: qui numerus remissioni & indulgentiæ conse-
 cratus est. Secundum legem enim quinquagesimo anno remis-
 sio erat. id est vt si quis diraxisset possessionem: reciperet. si li-
 ber in seruitutem venisset: reciperet libertatem. indulgentiā de-
 bitor acciperet: exul rediret ad patriam. Spiritualis ergo Noe
 Christus in arca sua/ in qua humanum genus de interitu libe-
 rat/ id est in ecclesia sua: hunc quinquagenarium remissionis nu-
 merum in latitudine collocavit. Nisi enim remissionē peccato-
 rum donasset credentibus: non fuisset per orbem terrē/ ecclesiæ
 latitudo diffusa. Vnde & quinquagesimum diem festum in no-
 uarum frugum consecratione inuenies: & de Amonitarū spo-
 lijs domino quinquagesima delibā. ¶ At vero per illius loci ex
 leuitico ante adducti mysticam interpretationem: constat etiā
 quinquagenarium numerum(sicut & annū iubileum) designa-
 re nobis secundo loco perfectam æternæ vitæ requiem/ q̄ post
 generalem & nouissimam resurrectionem iustis conferetur. Se-
 ptenarius enim(qui quietis post laborem numerus est) in seip̄ū
 ductus: quadraginta nouem constituit/ solidæ firmæq; quietis
 indicatiuum numerum. cui si addatur vnitas: absolutam/ cōple-
 tã/ & plenissimam quietē indicans: consurgit quinquagenarius
 numerus. qui non ab re statum futuræ resurrectionis exprimit:
 in quo genus humanum in bonis & iustis perfecte liberabitur a
 corruptione mortalitatis/ & ab illa obligatione in Adam omni-
 bus imposita/ puluis es & in puluerem reuerteris. Tūc etiā vnus
 quisq; iustorum reuertetur in possessionem suam/ siue patriā: scilicet
 licet paradysum/ quæ vera est bonorum patria. Tunc deniq; nō
 ferendum erit neq; metendum/ neq; primitiæ vindictarū erūt
 colligende. quia tunc amplius operandi non erit tēpus: sed ope-
 rum mercedem percipiēdi. Et hoc pacto cætera anni iubilei p̄-
 pria priuilegia illic explicata: facile adaptari poterunt ad quietem
 illam supernam beatorum consummatiuam. ¶ At ne sine au-
 thore idipsum quod præmissimus astruere videamur/ quinquagesimū

Origenes.

Gene. 9.

Leui. 25.

Leui. 23.

Gene. 3.

gesimum scilicet numerum futurę beatitudinis absolutissimam quietē designare: audiat venerabilis pater Beda in homelia euāgelij dominicę post ascensionem domini/ idē asseuerās cum ait. Recte etiā quinquagenario dierū numero: statū futurę nostrę beatitudinis ī imagine veneramur. Septies enī septē: quadraginta nouē faciunt. Et quidē per septem/ sæpe requiē designari: luce clarius est. Septē vero septies ducta: eiusdem quietis pfectionē insinuāt/ quę nullo vnq̄ sine clauditur/ nulla labe maculatur, sed vbi dies iudicij vniuersalis ac resurrectionis aduenit: āpliori corporū receptorū gratia perficitur. Qz autē ad septem septimanas: monas additur/ id est ipsa dies dominica pen- tecostes qua spiritū sanctū accepit ecclesia primitiua/ & ita quinquagenarius numerus perfecte cōpletur: ipsū iudicij & resurrectionis omniū tēpus ostēdit/ quādo sanctarū requies animarū q̄ nunc in illa vita geritur: etiā corporū immortalū receptione geminabitur/ & ille apostoli sermo adimplebit. Qz si spiritus eius qui suscitauit IHESVM a mortuis/ habitat ī vobis: viuificabit & mortalia corpora vestra per inhabitantē spiritū eius ī vobis.

Rhoma. 8.

¶ Demum tertio loco quinquagenarius/ numerus est legislati-

Exo. 19.

onis atq; promulgationis mandatorū dei: post ereptionē a iugo seruitutis. Nēpe quinquagesimo die post exitū Israel de Aegypto/ & domus Iacob de populo barbaro: lex vetus data est a domino/ Mosi ducti synagogę in deserto & monte Sina. quę quidē legis traditio: & quo ad tēpus et locū/ figura fuit atq; typus denunciationis legis nouę, quę quinquagesimo die post resurrectionem dominicā & post ereptū genus humanum a potestate principis tenebrarū/ publicari inchoata est: per acceptas ab apostolis die pentecostes spiritus sancti primitias/ in monte Sion & cenaculo sancto vrbis Hierusalē, illiusq; prædicatio in propa-

Adu. 2.

tulo/ ibidem tunc suum cœpit exordium: secundum propheticū

Esa. 2.

illud oraculū. De Sion exhibit lex: & verbū domini de Hierusa-

Cassiodor⁹

lem. ¶ Cæterum has quinquagenarij prerogatiuas Cassiodorus in quinquagesimi psalmi elucidatione breui sermone sic cōstringit. Huius autem psalmi nec numerus mysterio vacat. Pertinet enim ad annum iubileum: qui apud Hebraeos contractus veteres obligationesq; soluebat, quem in leuitico dominus annum remissionis vniuersos habitatores terrę vocare præcepit. Pertinet quoq; ad pentecosten: quando post ascensionem domini apostolis spiritus sanctus aduenit/ miracula faciens et charismatum dona concedens. Sic & psalmus hic calculo quinquagesimo constitutus/ si corde puro dicatur: delicta dissoluit/ chirographum nostrę obligationis euacuat/ & nos a debitis de-

licitorum tanquam remissionis annus præstante domino reddit immunes. Hæc Cassiodorus.

¶ Quid sexagenarius numerus & septuagesimus secundus: in scriptura mysticum insinuat.

CAP. XX

Orro sexagenarius numerus primo loco viduarum statum & post mortem coniugis in cœlibatu uiuentium/continentiumq; cõditionem significat. Nempe illi sexagesimus adhibetur fructus: quem semen in bonam terram factum profert. q̄ maiorẽ habent molestiam atq; difficultatem/ob præteritas nuptias/continendi: q̄ quæ nuptijs sunt additæ/legitimum thorum inuolatũ obseruandi. am

pliusq; se abdicant a mundi voluptatibus: soli deo herẽtes, nequaq; tamen quæ uidualem amplexæ sunt uitam: ad uirginalẽ candorem inremeratq; pudoris integritatem pertingunt. vt ex numerorum his tribus uitæ generibus accommodatorum habitudine: rationem eorum atq; differentiam dignitatis cuiusq; haud difficile percipias. Hanc quidem sexagenarij significationem: Cassiodorus in sexagesimi psalmi declaratione his uerbis innuit. Huius autem psalmi nec supputatio uacat, Sexagenarius enim numerus pertinet ad continentes & uiduas: quod digitorum ipsorum mutua designat infixio. Vnde psalmus iste fidelibus domini sexagenaria præmia pollicetur. non q̄ ibi aut martyres aut uirgines desinit: qui fructu centenatio gloriatur. sed in congregatione multorum potest specialiter & continentes huiusmodi aliquos indicare.

¶ Secundo uero sexagenarius numerus perfectionem obseruationis mandatorum dei: recte designat/ quoniam ex senario in denarium ducto constat, senarius autem perfectionem operum/ denarij uero decalogi obseruationem demonstrat. Vnde glosa litteræ interiecta exponens illud dictum canticorum tertio capite. En lectulũ Salomonis sexaginta fortes amblunt ex fortissimis Israel: dicit, Per sexaginta fortes/ uniuersos prædicatores accipimus: qui decalogi legis perfectione operum implent/ & denarium retributionis pro perfectione operũ expectat. Quod posterius ideo dictũ intelligat: quoniam denarius in scripturis interdũ retributionẽ operũ in altero futuro sæculo designat/ eo q̄ paterfamilias cuiq; operariorũ q̄ laborauerat i uinea/ singulũ dedit denariũ tanq; diurni opis mercedẽ. Glosa itidẽ ordinaria declarans illud uerbũ canticorũ capite sexto scriptũ/ sexaginta sunt reginẽ: inquit, Reginẽ sũt: q̄ iuitu regni cœlestis/ doctrinẽ inseruũt. Ideo illẽ sexaginta: quia sola dilectione præceptorum dei perfectionem operum habent. Vel

60

Matth. 13.

Cassiodor

Can. 3.

Matth. 20.

Canti. 6.

quia quinque corporeos sensus: ad regulam apostolicę doctrinę temperant. Quod quidem secundo loco dictum/ ideo est adiectum: quoniam duodenarius per quinarium multiplicatus/ redit sexagenarius. Duodenarius autem/ apostolicę doctrinę ac

70 cōmodus est: quinarium vero/ quinque sensibus corporeis. ¶ Porro septuagenarius numerus/ suę originis & radicis a qua denominationem habet/ scilicet septenarij/ naturā saplens: designat totū presentis tēporis decursū/ & septē illas nullis fere incognitas mūdi etates: quibus ab ipso exordio ad cōsumationē vsq; seculi/ tēporum volubilitas transigitur. Vnde per septuaginta annos quibus in Babylone captiuus fuit populus Israeliticus: intelligūt sacri authores totum presentis vitę tempus/ quo ecclesia in bellis prociudu contra hostes hic stans & dimicans: in cōfusione. Babylonica/ pressuris & miserijs huius vitę versat. At sicut illis expletis annis/ populus domini libertate donatus redijt in Hierusalē/ & instaurauit templum prius dirutum et exustum: ita post exactas tēporarię durationis reuolutiones & breuem mortalis vitę decursum/ ecclesia dei ad supernam euecta Hierusalē reedificabitur vt ciuitas domini electa. triumphaliqu; decorata gloria: imortalitate simul & incorruptibilitate dotabitur. necnō eripita de seruitute Babylonis: perpetua in domino libertate floreat. ¶ Sane hanc septuagenarij mysticā interpretationem tradidit Augustinus in expositione psalmi centesimi decimi: dicens.

Hiere. 25.

1. Esdræ. 1.

Ergo vt fiat quisque lapis viuus ad talē fabricam idoneus: spiritualiter intelligat templi renouationē ex ruina veteris/ quę in Adā facta est: reparationem noui populi secundum nouum hominē atque cōlestē. vt sicut portauimus imaginem terreni: portemus & imaginem eius qui de cœlo est. quo possimus post omnes sæculi huius etates tanquā post septuaginta annos qui mystico perfectionis numero prefignantur: tanquā post captiuitatem longinquę peregrinationis/ non ruitura mole construi: sed eterna immortalitate solidari. Rursum idem in explanatione psalmi centesimi vicesimi quinti inquit. Homo ciuis est Hierusalem: sed vēditus sub peccato/ factus est peregrinus. De propagine ipsius natū est genus humanum: & impleuit terras captiuitatis Sion. Et ista captiuitas Sion quam acceperūt Iudæi in imagine: in figura fuit in captiuitate in Babylonia/ & post septuaginta annos redijt ille populus ad ciuitatem suā. Septuaginta anni significant omne tempus: quod septem diebus voluitur. Cum autem transferit omne tempus: tunc redimus & nos ad patriam nostram/ quomodo ille populus post septuaginta annos redijt a captiuitate Babylonica. Babylonia certe est mundus iste. Babylonia enim

Augustin⁹

1. Corin. 15

interpretatur confusio. Idē quoq; in explicatōne psalmi centesimi quadagesimi septimi eandē exprimit sententiā/dicens. Reparata est Hierusalem post septuaginta annos captiuitatis. Sic Hieremias propheta septuaginta annis: septenario illo numero omnē volubilitatem huius temporis signat. Septenario enī numero volūtur dies hi; sicut nostis. Idēdem abeunt/ ijdēq; redeunt. Post septuaginta ergo annos cū prophetauit Hieremias reparari ciuitatem Hierusalem: factū id est/ vt & ibi significaretur imago futurorū. Significatū est nobis post omnem istam volubilitatē temporis (quæ septenario numero voluitur) futurā illā ciuitatē nostrā iam in æternitate in vno die. In illa quippe habitatione tempus nō voluitur: quia habitator ibi nō labitur. Hęc Augustinus. ¶ Deniq; glosa ordinaria explanans illud Hieremiæ vicefimonono capite verbū. Cum cœperint in Babylone impleri septuaginta anni: visitabo vos/ & fuscitabo super vos verbū meū bonū/ vt reducā vos ad locum istū. hanc mysticā assignat significationē. Tam diu (inquit) in seculi cōfusione versamur: q̄diu requē septenarij numeri mereamur accipere/ & accepta p̄nitētia deus impleat quod p̄misit: & reducāt nos ad locū nostrū/ id est ad ecclesiā. qui percutit vt sanet: qui dabit finē laboris & patiētē. Inuocabimus enī & orabimus & exaudiemur: quereḿ deū toto corde/ & iueniem⁹ eū. ¶ At vero secundus post septuagenariū numerus magnopere in scripturis celebratus est: q; septuaginta duorū Christi discipulorū summā teneat & exprimat calculū. de quibus dicit Lucas capite decimo. Post hæc autē designauit dñs & alios septuaginta duos: et misit illos binos ante faciē suā/ in omnē ciuitatē et locū quo erat ipse venturus. Quē euāgelij locū explanans venerabilis pater Beda: ait. Certificauerat deus p̄ prophetas: q; euangelij prædicatio salutaris cōprehensura erat nō solū Israel/ sed etiam gentiū greges. Et ideo a Christo post duodecī apostolos: & alij septuaginta duo sunt instituti. Et bene septuaginta duo mittūtur: quia totidē linguarū gentibus euāgelij prædicandū erat. vt quomodo duodecī apostoli primo p̄pter duodecī tribus Israel: ita & hi p̄pter exteras gētes destinarētur imbuēdas. Et quēadmodū in constructione turris Babel vna lingua in septuaginta duas linguas (vt ferūt) est cōfusa: ita per septuaginta duos prædicatores/ totidē gētes ī vnitate fidelē reducerētur/ & vno ore deū cōfiterētur. Sicut autē duodecīm apostolos formā episcoporū præmōstrare/ nemo est qui dubitet: sic & hos septuaginta duos/ formā presbyterorū id est secundū ordinis sacerdotū gessisse. Af

Augustin⁹ fert & Augustinus in loco predicto/ eiusdē numeri discipulorū Christi alteram rationem: dicens. Sicut viginti quatuor horis totus orbis peragitur atq; lustratur: ita mysterium illustrandi orbis per euangelii trinitatis/ in septuaginta duobus discipulis intimatur. ter enim viginti quatuor/ septuaginta duo faciūt. Sane horum Christi discipulorum figuram ex veteri de promissa testamento: Cyrillus in supradicti loci euangelici explicatione ita assignat. Huius etiam (inquit) forma in verbis Mosi figurabatur: qui iubente deo septuaginta elegit/ quibus deus spiritum infundebat. In Numeris etiam scriptum est de filiis Israel: q̄ venerūt in Helim (quod interpretatur ascensus) & erant ibi duodecim fontes aquarum/ & septuaginta palmæ. Conuolantes enim ad augmentū spirituale: reperiemus duodecim fontes/ scilicet sacros apostolos. a quibus haurimus salutis scientiam: sicut aquas in gaudio de fontibus saluatoris. & septuaginta palmæ: hos scilicet qui nunc destinati sunt a Christo. ¶ Nec id quempiam moueat: q̄ in vtraq; harum figurarum/ septuaginta tantum habeantur tum viri / tum palmæ. in ipsa autem veritate: septuaginta duo discipuli. quoniam id tantillum discrimen scriptura non solet curare: nec tam exactum in omnibus figuræ ad exemplar responsum efflagitare. Cum enī vnus numeri ab altero/ in solo binario sit differentia: nō impedit id modicum discerniculum/ quin vnus per alterum congrue significetur. Quæ admodum ab Eleazar summo sacerdote Iudeorum ad Ptolomeū regem Aegypti missi interpretes/ qui legem Hebraicam & vetus testamentum de hebræo in græcum transferrent regi id impensius exposcenti: fuerunt reuera septuaginta duo/ de vnaquaq; scilicet tribu: sex viri eruditi in scripturis. attamen ab omnibus fere scriptoribus nominantur septuaginta interpretes: q̄ maiore illo & præcipuo numero expresso/ nō curant authores dualitatem adijcere. Quod enim parum distat: nichil prorsus distare videtur. Nec meo iudicio aberrauerit a recta sententia atq; veritate: qui supradictos septuaginta duos interpretes assignauerit etiam esse figuram aut vmbra septuaginta duorum Christi discipulorum. cum hi & illi tum numero conueniant: tum officio elucidandæ diuinæ legis. & vtriq; id spiritu sancto authore: mirifice sint assecuti atq; expleuerint.

Cyrillus.

Nume. 11.

Nume. 33.

Quibus figuris: 72 discipuli Christi sunt præsignati.

¶ Septimi supra septuagenarium / & octogenarii numeri: mystica representatio.

Cap. XXI.

T vero septimus supra septuagenariū numerus: totam & vniuersalē peccati rationē summamq; præcendit, quoniam vndenarius (vt superius est ostensum) numerus est transgressio- nis, & index peccati, Septenarius autem solet pro toto computari: quia septem diebus omne voluit præsentis vitæ tempus/quæadmodum ex prædictis etiam liquet. At qui septē in vndecī ducta: cōficiūt septuagita septē. Iure igitur eo numero: tota viciorū sūma & multitudo exprimit̃. Proinde cū apud Mattheū cap. decimo octauo interrogasset Petrus dñm: dicens. Dñe quotiēs peccauerit in me frater me? & dimittā ei: vsq; septies? respondit illi **IHSVS**. Non dico tibi vsq; septies: sed vsq; septuagies septies/ id est totiens: quotiēs peccauerit & pœnitētia ductus fuerit/ etiā sū millies. Omnia enī peccata dimitti voluit: quia ea septuagesimosẽptimo numero præsignauit. ¶ Ceterum Beda in supradicti loci euangelici expositione: sentit numero septuagesimosẽptimo designari peccatorū omniū remissionē/ alia tamen numeri septenarij attendita ratione: q̃ modo ex Augustini sententiā est adducta. Dicit enim, Septenarius quidem numerus est sacratissimus: ex donis septiformis spiritus. Vndenarius vero numerus: figuram tenet omnis peccati. In vndenario namq; transgressio est decalogi. & nos cū peccamus: decalogum profecto præceptorū dei transgredimur. Septuagesimus autem septimus numerus: constat ex septenario & vndenario. Nam siue septies vndecim / siue vndecies septem dicamus: septuaginta septem perficimus. Septuagies septies ergo dominus dimitti peccata præcepit/ vt ostendat quia quotiēs & quotiēs aliquis peccauerit: totiens & totiēs ei dimittere/ & nūq̃ a dimittendo cessare debemus. Qz enī per hunc numerū/ peccatorum significatur remissio: illud quoq; manifestat/ q̃ beatus Lucas catalogum dominicæ generationis/ septuaginta septem generationibus terminauit: incipiens a Ioseph/ & vsq; ad ipsum deum conditorem perueniens. Quia enim dei filius ad soluenda mundi peccata veniebat: ideo iure eius incarnatio septuaginta septem generationibus textitur/ & hoc ascendēdo, quia videlicet filij dei incarnatio: nostra fuit exaltatio. & vnde ille descēdit: inde nostra abiectio ascēdere meruit. Qz vero hic numerus ex septenario & vndenario multiplicatus exurgit: significat q̃ omnis peccatorū remissio/ per gratiam sancti spiritus fit. cuius donis priuari merentur: quicunq; fratribus in se peccantibus dimittere nolunt. At vero supradictis & id

e. ij.

77

Cap. 9.

Cap. 6.

Matth. 18.

Augustin⁹

Beda.

Luce. 3.

Gene. 4.

Alcuinus.

Hieronymus.

Exo. 7.
Strabus.

Lucę. 16.

Beda

consonat/ magnaq; veritatis concinnitate respondet: quod in quarto Geneſeos capite legitur/ de peccato Lamech vltionem dandam eſſe ſeptuagies ſepties. Cuius loci myſticā Interpretationem aſſignans Alcuinus (vt gloſa refert ordinaria) ait. Peccatum Lamech (qui interpretatur humiliatus) ſignificat deſectionem humani generis: quod præuaricante Adam corruit. nec per legē vel circūciſionē/ nec per ſuam iuſtitia ſurgere potuit: donec poſt ſeptuaginta ſeptem generationes ſecundū Lucam Chriſtus in mundū veniens/ effuſione ſui ſanguinis peccatum deleuit. Accedit eidem Hieronymus: ſupradictū Geneſeos locum ita edifferens. Atūt ab Adam vſq; ad Chriſtū generationes eſſe ſeptuagintaſeptē: ſecundū Lucam. Sicut ergo ſeptima generatione peccatū Cain ſolutum eſt (non enī iudicabit deus bis in idipſum. & qui ſemel receperit in vita ſua: non eoſdē cruciatus patietur in morte quos paſſus eſt ī vita) ita & Lamech/ id eſt totius mūdi peccatū: Chriſti ſoluetur aduentu. ¶ Octuagenarij autē nūerus/ idē a pleriq; dicitur denotare: quod octonarius eius denominās/ potiſſimū circūciſionem quę apud hebręos octaua fiebat die. Vnde illū Exodī ſeptimo capite locū. Erat autē Moſes octoginta annorū & Aaron octoginta trium; quando locuti ſunt ad Pharaonē. myſtice declarans Strabus (vt gloſa adducit ordinaria) ſquit. Moſes dicitur hic fuiſſe octoginta annorū: propter circūciſionē ſcilicet/ quę octaua die celebrari iuſſa eſt. Eandē enī ſignificationē habet octogenarij: quā & octonarius infra eū minor. Et ruruſum eodē loco. Quando Moſes & Aarō locuti ſunt ad Pharaonē: Moſes erat octogenarius/ Aaron vero octoginta triū ānorū. quia lex per prædicatores ad gentes oblata: circūciſionem ſpiritualē docuit. & ipſi perfecte mundari ſtudebant: & ſic fidem ſanctę trinitatis prædicabāt. Deniq; eodē loco ſubnectitur. hæc vtriuſq; Moſi in quā & Aaron ætas hic exprimitur: quia Chriſtus veram circūciſionem in ſe octaua die reſurrectiōis impleuit/ & fide trinitatis: triūphato diabolo mundū impleuit. ¶ Sunt & alij: qui per octogenariū ſignificari putant euangeliij gratiā per obſeruationē mādatorū obtentā. q̄ is numerus ex denario in octonariū ducto procreatur. octonarius autē: euangeliij nouiq; teſtamenti gratiam præterdit. denarius vero: decalogi impletionē. Quod quidem Beda in homelia euāgelij de villico iniquitatis apud Lucam capite decimoſexto deſcripti approbat/ dicens. Euangeliij gratia ſignificatur per octonariū: ſicut austeritas legis per ſeptenariū. Sed meretur octonarij gratiam: qui præcepta cuſtodit/ quę ſignificantur per decem. vt per octonarium ſunctum

denario: gratiam intelligamus acquisitam precepto. vt qui scribit octoginta: per decalogi custodiam perueniat ad octonarij gratiam. Poterunt & alia huiusce numeri significationes mysticæ: ex aliarum partium (ex quibus vel additioe/vel multiplicatione cõsurgit)ratione/ habitudine adinuicẽ/ atq; cõsideratione: facile desumi.

¶ Nonagenarij numeri/ nonagesimi etiam noni/ similiter & centenarij: in scripturis vsitata significatio. Cap. XXII.

Nonagenarius numerus/ superdiuina supremæq; trinitatis auctore Cassiodoro est significatiuus: q̄ ex nouenario in denariũ ducto cõstat ac coalescit. nouenarius autem ter continens ternarium: manifestã summę trinitatis habet expressionẽ. Siquidẽ in nonagesimi psalmi declaratione: idẽ ita in calce subiungit. Nec frustra tantam gloriã psalmi huius in tali numero estimam

Cassiodor.

Gene. 21.

99

Lucæ. 15.

Matth. 9.

Gregorius

collocatam: quæ ter trina reuolutione denarij/ ad omnipotentem atq; indiuisibilem cognoscitur tendere trinitatẽ. ¶ Potest & hic numerus fecunditatẽ animæ spiritualẽ non absone designare: in bonorum operum partu/ fructuq; vberi. quæ his potissimũ præstatur/ qui angelico iuuantur præsidio per nouenarium expresso: & decalogum anxie obseruant/ denario numero crebrius indicatũ. Qui enim cœlestium præsidũ angelicorũq; spirituũ iuuatur ope/ & præcepta dei custodit: magnã assequet animæ in bono opere frugem. In cuius rei figurã/ Sara nonagenaria cœlesti adtura fauore filiũ per repromissionẽ obtinuit: quem natura ob prouectã nimĩũ eius ætatẽ illi negauit. ¶ At nonus supra nonagenariũ numerus: plerũq; iustorũ nobis insinuat numerum/ ob parabolã illam euangelicã Lucę decimo quinto cap. conscriptã de centũ ouibus: quarum vna perdita/ reliquæ nonaginta nouem relinquũtur in deserto. & vna quæ perdita est: solite a pastore queritur. Illic enim i vna oue perdita: peccatorũ intelligitur cõditio. In nonaginta vero nouem ouibus relictis in deserto: iustorũ accipitur multitudo & numerus. non enim venit dominus vocare iustos (vt ait) sed peccatores ad penitentia. Et eo in loco parabolã exponẽs dominus ait. Dico vobis q̄ ita gaudiũ erit in cœlo/ super vno peccatore poenitentia agẽte: q̄ sup nonagitanouẽ iustis qui nõ idigẽt poenitentia. Quẽ euangelij locũ Gregorius explanãs ait. Quia centenarius numerus perfectus est/ deus centũ oues id est perfectũ numerũ habuit: cũ angelorũ & hominũ substantia creauit. Sed vna perijt: quando homo pascuã vitę peccãdo dereliquit. Ergo e. liij.

Signi.

quia rationalis creaturę numerus pereunte homine erat dimi-
 nutus: querit in terra hominē/ vt summa integreſ. Dimiſit autē
 nonagintanouē in deſerto: quia illos ſummos angelorū cho-
 100 ros reliquit in cœlo. Hęc Gregori⁹. ¶ Ex culus verbis iā pſpe-
 cta habet vna cętenarij numeri ſignificatio: vt pote q̄ pfectio-
 nis & cōpletionis eſt index. Nepe authore Gregorio in vltimo
 Gregorius libro moraliū: denarius numerus pfectus dicitur/ quia tota lex
 in decem pceptis cōprehenditur. Centenarius autē: ex dena-
 rij in ſeiſpſum reuolutione aggignit. designat igitur centenari⁹
 abſolutā cōpletāq; pfectionē: vt ſui lateris atq; radicis naturam
 teneat & cōditionē/ quoniam vt idipſum quod ſuū latus: ſed
 vberius & copioſius inſinuet. Proinde eo numero in ſcriptura
 Matth. 13. ſępius exprimit̄ rei pfectio: vt cū de ſemine iacto in terrā bonā
 dicitur/ q̄ ortū fecit fructū centuplū/ id eſt cū largo incremēto
 1. Para. 21. pfectū. Et prim⁹ Paralipomenō cap. viceſimoprio. Augeat dñs
 populū ſuū: centuplū q̄ ſunt. Id eſt ad pfectā vſq; multitudinē/
 Origenes copiatq; puehat. Eandē cętenarij (quæ modo poſita eſt) ſignifi-
 ficationē cōprobat Origenes: in ſecunda ſuper Genefim home-
 lia dicēs. Centenarius numerus/ plenus in omnibus & pfectus
 oftendit̄: & totius rationalis creaturę cōtinēs ſacramentū. ſic
 Lucę. 15. cut in euāgelijſ legim⁹: vbi dicit/ quia habēs quis centū oves/
 ex quibus cū periret vna/ relictis nonagintanouē in montibus:
 deſcēdit querere eā quæ perierat. quāq; inuentā humeris ſuis
 reportauit: & poſuit cū illis nonagintanouē quæ nō perierant.
 Eſt itaq; cętenari⁹: tot⁹ creaturę rationalis/ numerus. Hęc
 ille. ¶ Secundo vero loco cętenarius premiū designat atq; mer-
 2. cedē ſanctorū in cœleſti regiōe. quoniam ab antiquis: certo digi-
 torū inflexu atq; diſpoſitione/ collocatiōeq; eorū & ſitu nume-
 ros ōnes deſignātibus: centenarius figurari ſolebat vngue in-
 dicitis dextrę manus fixo in mediū articulū pollicis eiūſdē ma-
 nus. cū cęteri numeri ōnes ante cętenariū/ ſignari apud eos ſo-
 leant: certa quadā lege poſitionis digitorū ſiniſtrę manus. Hu-
 iuſmodi autē inflexio vnguis ipſius indicis dextrę in mediū polli-
 cis locū: ſpecie quadā circuli/ coronęq; reſſentat ob inflexionē
 in gyrū. Coronę vero figura manifeſte inſinuat pmiū: ſāctis quē
 legitime certarūt/ i regno cęlorū pparatū. Qz ſi teſtē huſuſce ſi-
 gnificatiōis cętenarij quis expoſcit: ilico offert ſe Caſſodor⁹ au-
 thor grauiffimus/ in cęreſimi pſalmi expoſitione dicēs. Merito
 Caſſodor⁹ ſanctiſſimus iſte qui in medio dom⁹ diuic̄ miſericordiā & iudi-
 cium domini pura mente cantauit/ hunc numerum centena-
 rium obtinuiffe videtur: qui ſpecie deſyderabilis coronę/ digi-
 torum dextrę manus inflexione designat: hoc donum marty-

2. Timo. 4

Matth. 19.

Marci. 10:

Hierony-
mus.

rum: hoc est virginitatis munus. & quicquid est eximium in ecclesia: tali fructu peruenire demonstratur ad præmium/ sicut dicit apostolus. De reliquo reposita est michi corona iustitiæ: quam reddet michi dominus in illa die iustus iudex. Orbis ipse terrarum hoc scemate fertur ambiri: cœlū in innumeris authoribus legimus esse conuexum/ stellas videmus spherica rotunditate fulgentes / solem ipsum circuli pulchritudine radiare. Lunam quoque certum est in hanc venire formam: quando noscitur esse perfecta. Et ideo consideremus cuius hæc persona sit meritū/ cuius elegantia comproberetur: vt in hoc calculo posita esse videatur/ qui et præmiorū ingentium continet dignitatem/ & creaturarum cœlestium portat imaginem. Pudet enim dicere peccatis obnoxium: centenarij numeri fecunditate prouectum. & quod sanctorū diximus meritū applicatum: indigno michi fuisse collatum. Hæc Cassiodorus. Quocirca in scripturis id plerumque obseruatum comperiemus: remunerationē & præmia cœlestia centenarij numero explicari. vt apud Mattheum capite decimonono. Et omnis qui reliquerit domum vel fratres aut sorores / aut patrem aut matrem / aut uxorem aut filios/ aut agros propter nomen meum: cētuplum accipiet & vitam æternam possidebit. Et apud Marcum capite decimo. Amen dico vobis / nemo est qui reliquerit domum aut fratres aut sorores / aut patrem aut matrem / aut filios aut agros/ propter me & propter euangelium: qui non accipiet centes tantū nunc in tempore hoc: domos & fratres & sorores / & matres & filios/ & agros cum persecutionibus: & in seculo futuro vitam æternam. ¶ Demum tertio loco centenarij numerus: fructum & dignitatem virginalis candoris frequenter nobis explicat. quod quanto centenarij numerus trigenarium et sexagenarium exuperat: tanto virginitatis status nuptialem qui per trigenarium / & vidualem qui per sexagenarium dictus est significari: præstabilitate vincit ac transcendit. vt merito illi centesimus respondeat fructus: ex semine in terram bonam iacto enascens. Attestatur id ipsum beatus Hieronymus: in primo libro contra Iouinianum dicens. Centesimus & sexagesimus & tricesimus fructus / quousque de vna terra & de vna semine nascatur: tamen multum differt in numero. Triginta namque referuntur ad nuptias. nam & ipsa digitorum coniunctio quasi molli osculo se complexans & fœderas: maritū pingit & coniugem. Sexaginta vero ad viduas: eo quod in angustia & tribulatione sint positæ/ vnde & superiori digito deprimuntur. quantoque maior est difficultas/ experte quodā voce. iij.

luptatis illecebris abstinere: tanto maius & præmiū. Porro centesimus numerus (diligenter quæso lector attende) de sinistra transferat ad dextrā / & iisdem quidē digitis sed nō eadē manu / quibus in leua nuptæ significant & vidue: circulū faciens / exprimit virginitatis coronā. Verum quoniā hæc beati Hieronymi verba (sicut & pleraq; alia sanctorū patrū prius posita dicta) plene intelligi non possunt: sine regula & arte numerandi & quosq; numeros explicandi per digitorum situs / inflexiones atq; certas quasdam positiones / ab antiquis olim obseruata: idcirco in calce huius opusculi / hunc modum & ritum numerandi priscorum paucis explicabimus. vt quæ per illius ignorantiam abstrusa sunt & intellectu imperuia: eo adaperto ac cognito / euadant dilucida.

¶ Quid centesimus duodecimus numerus / itidē & post centenariū vicefimus: mysticū signent. Cap. XXIII.

112

Entenarium vero consequens duodenarius: idem fere designat quod ante centenarium duodenarius / sed exuberantius atq; augustius: totam scilicet sanctorū in cœlesti ciuitate multitudinem atq; frequentiam. Vt enī centenarium antecedens duodenarius: præcipuos sanctæ sion & ecclesiæ præsentis patres complectitur / sanctos inquam prophetas & apostolos: haud secus ex adlectione centenarij accrescens / duodenarius / sacratissimū supernæ Hierusalē & ciuitum cœlestium cōpræhendit cœtum: totamq; illam foelicissimæ regionis curiam. Quod vel ex Cassiodori patet sententia: in explanatione psalmi centesimi duodecimi dicentis. Vehementer admiror / quotiens istum numerū reperio: ingentū sacramentorū honore plenissimū. Ipse enim calculus apostolos complectitur / ipse Israeliticū populum diuisit in tribus: futurā illam (sicut pater Hieronymus ait) significans beatitudinem duodenaria quantitate distinguit. Verbi gratia. vt primū locum habeant apostoli / secundū prophetæ / tertiu martyres / quartum infantes post baptismū rapti / quintū virgines / sextum vere penitētes. vt sic vsq; ad duodeci partes per diuersas meritorū differentias gaudeatur. Hoc tangere videtur apostolus cum dicit. Alia claritas solis / alia claritas lunæ / alia claritas stellarū. Et alibi. Stella ab stella differt in claritate. Sic erit & resurrectio mortuorum. Quapropter iste psalmus post centesimum duodenario numero constitutus / futuræ nobis beatitudinis ima-

Cassiodor⁹

1. Corin. 15

ginem compromittit: quando ad illam æternæ lætitiæ similitudinem / iugiter dominum a pueris præcipit esse laudandum.

120

1 ¶ Cæterum centesimus viceſimus numerus / a ſcripturis inuenitur itidem ſæpius frequētatus: ob occultam myſterij quod cōtinet ſignificantiam. Imprimis enim deſignat tempus pœnitentiæ conceſſum hominibus: a prima denunciatione delendi generis humani vſq; ad tempus diluuij facti ſub Noe, quēadmodum ſextum Geneſeos caput enarrat dixiſſe deum. Non perma-nebit ſpiritus meus in hoīe in æternū: quia caro eſt. Eruntq; dies illi centum viginti annorū. vſq; ad diluuiū ſcilicet: ad agendā pœnitentiam. Quod liquido declarat Hieronymus (vt eo aſſert loco gloſa ordinaria) dicens. Ne autem deus videatur crudelis / quia locum pœnitentiæ non dedit: adiungit / erunt dies illi centum viginti anni. Non enim intelligūtur prædicti eſſe anni vite humanæ: cum poſt inueniatur homo amplius vixiſſe. ſed intelligitur ante annos viginti q̄ inciperet arca fieri (quæ facta legitur centū annis) deum ad Noe hoc dixiſſe / prænunciando diluuium. non vite humanæ deinceps future præſcribendo ſpacium: ſed eorum quos erat diluuiū deleturus. Hęc Hieronymus.

Gene. 6.

Hieronymus.

2 ¶ Secundo idem numerus centenarius & vigenarius / typū figurāq; veteris & nouę legis præfert: eorūq; qui in vtroq; teſtamento legis & euangelij præcepta implere laborant. quia ab vno ad quindecim continua ſerie ſumptorum numerorū aggregata ſūma: cōficiunt centū viginti. Quindenarius autē / vtriuſq; gerit teſtamenti ſignificationem: q̄ ex ſeptenario & octonario ſimul cōſunctis exurgit. quorū hic ad nouum teſtamentū propter diē reſurrectionis: ille vero ad vetus pertinet propter ſabbatum. Cōprobat idipſum gloſa ordinaria: explicans locum illum triceſimo quarti capituli deuteronomij. Moſes centū & viginti annorū erat quando mortuus eſt. Vbi dicit. Si ab vno per naturalē ordinem vſq; ad quindecim: ſingulorum numerorū ſummas conſunxeris / vnum ſcilicet & duo / & tria / & deinceps: centū viginti fiunt. Quindenarius vero: ex ſeptem & octo conficitur. ſeptē ad ſabbatum refertur / octo ad circuncionem: quia octaua diē circuncidebatur puer. Si vero ad nouū teſtamentum reſpicias: habes ſeptem dona ſpiritus ſancti / & in octauo reſurrectionem Chriſti. Centum viginti ergo eos ſignificant: qui vel in veteri vel in nouo teſtamento / legis & euangelij præcepta implere ſtudent. Similiter in actis apoſtolorū capite primo / cum deſcribitur ſurrogatio & aſcriptio ſancti Matthiæ in numerū apoſtolorum loco Iudę proditoris: ait Lucas. Erat autem turba hominum ſimul fere centum viginti. Quod exponens Rabanus in gloſa

Cap. 11.

Deute. 34.

Agu. 1.

Rabanus. sa ordinaria dicit. Hic numerus centum viginti: congruit ætati Moſi. vt ſicut ſub hoc numero Moſe defuncto / Iheſus ſucceſſit: qui populum in terram promiſſionis induxit. ſic veteri legi in eccleſia principatus Chriſti ſucceſſit: verum Iſrael ducens ad regnum cœli. Iſte etiam numerus ab vno vſq; ad quindecim creſcit: habens ſeptē & octo / typum nouæ & veteris legis. Oportebat enim vt ſacramentum quod legiſlator in annis exhibuit: hoc gratiæ prædicatores in numero designarent. ¶ Tertio loco numerus centeſimus viceſimus quem explicamus: æternam ſæclorum beatitudinem in futura vita designat / propter habitudinem eius ad quindenarium iam expreſſam / vitæ venturi ſæculi designatiuum. Nempe ſeptenarius & octonarius quindenarij partes: placidam cœleſtis patriæ quietem inſinuant. hic quidē: corporum requiem in reſurrectione vltima (quam ſignat) venturam. ille vero: quietem animarum iam corpore ſolutarum. Atteſtatur hoc gloſa ordinaria in explanatiōe ſupradicti loci de ætate Moſi in qua mortuus eſt: ex deuteronomio adducti / dicens.

Deute. 34. Q; Moſes centum & viginti annorum erat quando mortuus eſt: hoc ſignificat tam eum q̄ cæteros patres veteris teſtamētī poſt perfectionem mandatorum dei quæ eſt in duob; præceptis charitatis / per gratiam Chriſti & ſanguinis redemptionem / æternæ quieti & futuræ vitæ aptos eſſe. Centum viginti ſunt anni legiſlatoris: quo numero confirmata eſt altitudo Salomonici templi. Primitiua quoq; eccleſia poſt paſſionem & reſurrectionem dominiq; aſcenſionem; hoc numero vitrorum gratiā ſpiritus ſancti accepit. Quindecim nāq; qui ex ſeptem & octo conſtant / futuram vitam ſignificant: quæ nunc geritur in ſabbato animarum / perficietur autem in reſurrectione corporum. In trigonum quoq; quindenarius ductus / id eſt cum partibus ſuis annumeratus: efficit centum viginti. Apte ergo / centenario & vicensario electorum beatitudo in futura vita ſignatur: & tertium domus dei cænaculum conſumatur. quia poſt fidelium labores / poſt requiem animarum: plena eccleſiæ felicità in reſurrectionis gloria complebitur. Porro hoc loco / tertium domus dei cænaculū: centenario & vicensario reſertur conſumatum / & paulo ſuperius eo numero dicitur fuiſſe confirmata altitudo Salomonici templi: quoniam vt ſecundus habet liber Paralipomenon capite tertio / altitudo domus domini ædificatæ a Salomone: centum viginti cubitorum erat.

¶ Quid myſterij centenarius et quinquagenarius / centenarius itidem & poſt quinquagenarium ternarius: in ſcripturis habeant.

CAP. XXIII.

Entenari⁹ autē & quinquagenari⁹ numer⁹ in scri-
pturis admodum sacratus habetur & mysticus:
propter psalmodiarum numerum & certam quan-
titatem/ quam summa sua complectitur. Sunt
enim (vt norunt omnes) centum & quinquag-
inta psalmi : diuinorum mysteriorum refer-
tissimi/ & spiritu sancto dictante descripti, qui-
bus quotidianas deo laudes persolimus/vt p

tenuitate nostra illos supernos ciues imitemur saltem in ymbra
& remota imagine: qui habitant in domo domini/ & in sæcula
sæculorum assidua psalmodia sunt ipsam laudaturi. De quo sa-
ne psalmodiarum numero: Cassiodorus in calce expositionis psal-
mi septuagesimi ita disserit. Patres nostri psalmodiarum nume-
rum in veteris ac noui testamenti sacramentis ita crediderunt
esse diuidendum, septem scilicet decades/ ponentes in sabba-
tum: quod ad primam illam pertinet sine dubitatione cultu-
ram. octo vero / nostro tempore deputantes: qui resurrectionem
domini per singulas hebdomadas die octaua veneramus.

Ideoq; per vtramq; supputationem: vetus & nouum testamen-
tum sacratus iste numerus dinoscitur continere psalmodiarum.
Quod enim centum quinquaginta possunt in numero singulo-
rum : hoc valent significare quindecim decades in ordine de-
nariarum. eoq; fit vt calculus iste psalmodiarum : nouo & veteri
testamento competenter aptetur. Idem quoq; in explanatione
psalmi centesimi quinquagesimi : de eodem psalmodiarum nu-
mero ita pertractat. Hic inquit) totus ordo psalmodiarum/ quan-
tum humanum ingenium vestigare præualuit : duplici my-
sterio noscitur esse decursus. Primum. sicut autoritate pa-
trum dictum est: noui & veteris testamenti sacramenta comple-
ctitur. Septem quippe decades referuntur ad sabbatum: quod
ad primam illam pertinet sine dubitatione culturam. Octo ve-
ro/ nostro tempore deputantur: qui resurrectionem dñi die octaua/
psalmodiarum veneramus. Secundo quoq; domino largiente
prospeximus: qd ceterum quinquaginta diebus superducto diluui-
o/ criminibus suis terra diluta est. Sic psalmodiarum spiritualis abyssus/
peccatis inquinata corda mortalium: vsq; ad iudicij tempus perperua
emundatione purificat. & fit nobis ex ipso salutare diluuium: quod
nostrum sensum delictis sordidum reddit ablutum. Hæc Cassiodorus.
¶ Sed & Augustinus in expositione psalmi centesimi quinquagesimi/
de eodem toto psalmodiarum numero in eandem ferme disserit sen-
tentiam: multorum etiam aliorum numerorum prius explicatorum
mysticam afferens ibidem explanationem. Cuius totum orationis

Psal. 83.

Cassiodorus

Gene. 7.

Signi.

- contextum (etsi diffusus admodū sit & prolixus) hic subiecim⁹: quoniam ad precedentium Itidem & presentium quæ in manibus sunt corroboracionem/admodum conferunt. Primum (inquit) **Augustin⁹** quindenarius numerus/ex quo iste centum & quinquaginta (qui psalmorum est) numerus: multiplicatur (quod enim valent quindecim in ordine singulorum: hoc valent centum quinquaginta in ordine denariorū/ quoniā quindécies deni eos faciunt. hoc valent mille quingenti in ordine centenariorum: quoniam quindécies centeni sunt. hoc valent quindécim milia in ordine millenariorum: quoniam quindécies mille sunt) quindenarius ergo numerus: concordia significat duum testamentorum. In illo enim obseruatur sabbatum: quod significat quietem. In isto dominicus dies: qui significat resurrectionem. Sabbatū autem est dies septimus. dominicus vero post septimum: quid nisi octauus/Idem qui primus habendus est: Ipse enim dicitur etiā vna sabbati: vt deinde sit secūda/tertia/quarta/& deiceps vsq; ad septimum sabbatum. A dominico autem vsq; ad dominicū/octauus est dies: vbi testamenti noui reuelatio declaratur/quod in veteri tanq; sub terrenis promissionibus tegebatur. Septē porro & octo: quindécim sunt. Tot sunt & cantica quæ appellantur graduum: quoniam totidem fuerunt etiam templi gradus. Dei de etiam quinquagenarius numerus magnū sacramētum præ se gerit. Cōstat enim de septimana septimanarum: addito vno tanq; ipso octauo/ad quinquagenariū numerum terminādum. Septies quippe septem/quadraginta nouem faciūt: quibus vn⁹ additur/vt faciāt quinquaginta. Qui numerus quinquagenari⁹ vsq; adeo magnæ significacionis est: vt ex domini resurrectione tot diebus completis ipso quinquagenario die venerit super eos qui in Christo fuerāt congregati/spiritus sanctus. Qui spirit⁹ sanctus in scripturis septenario præcipue numero commendatur: siue apud Esaiam/siue in apocalypsi. vbi apertissime septem spiritus dei perhibentur: propter operationem septenariam vnus/et vsq; spiritus. Quæ operatio septenaria: per Esaiā prophetam ita commemoratur. Requiescet super eum spiritus domini/spiritus sapientiæ & intellectus/spiritus consilij & fortitudinis/spiritus scientiæ & pietatis/& spiritus timoris domini. Ipse debet intelligi timor domini castus: permanens in sæculum sæculi. Seruilem autem timorem consummata charitas foras mittit/& nos liberos facit ne seruilia opera faciamus: quæ sabbato prohibentur. Charitas autem dei diffusa est in cordibus nostris/p spiritum sanctum qui datus est nobis. Hinc quoq; spiritus sanctus septenario numero commendatur. Quinquagenariū vero: etiā
- Exo. 20.**
- Marci. 1 6.**
- Actu. 2.**
- Apo. 5.**
- Esa. 11.**
- Psal. 118.**
- 1. Ioan. 4.**
- Leui. 23.**
- Rhoma. 5.**

- in quadraginta & decem dominus dispartitus est. Die quippe
 quadragesimo post resurrectionem suam ascendit in caelos: ac
 deinde cōpletis diebus decem misit spiritum sanctum. quadra-
 genario scilicet numero/ tēporalem in hoc mūdo cohabitatio-
 nem cōmendans: quoniam quaternarius in quadragenario num-
 merus p̄reualet/ quatuor autem partes habet mundus & ann⁹.
 Denario vero addito/ velut mercede pro impleta lege bonis ope-
 ribus reddita: ipsa aeternitas figuratur. Hūc quinquagenarium
 triplum habet centesimus et quinquagesimus numerus: tanq̄
 eum multiplicauerit trinitas. Vnde & hac causa nō inconueniē-
 ter intelligimus: istum numerum esse psalmorum. Nā & in illo
 numero piscium qui capti sunt retibus post resurrectionem mis-
 sis/ ad centum quinquaginta additis tribus: velut admonitio vi-
 detur facta/ in quot partes debeat iste numerus dispartiri/ vt ter
 habeat quinquagenos. q̄q̄ ille numerus pisciū habeat & aliam
 rationem longe subtiliorē & iocundiorē: q̄ decē & septem i tri-
 gonū missis/ id est ab vno vsq̄ ad decē & septē/ oibus compu-
 tatis: ad eundem numerum peruenitur. In decem autem: lex/ i
 septem vero: gratia significatur. quia legem non implet nisi cha-
 ritas dei diffusa in cordibus nostris per spiritum sanctū: qui se-
 ptenario numero significatur. Hæc Augustinus. ¶ Secundo ve-
 ro loco numerus quem elucidamus/ vt pote centesimus quiqua-
 gesimus/ nulla habita numeri psalmorū ratione aut considerati-
 one/ vt prius: insinuat vtriusq̄ nobis testamenti mysteria & sa-
 cramenta. Quod dilucide primum cōprobat Cassiodor⁹ in ex-
 planatione octogesimi noni psalmi/ & eo quidem loco qui de se-
 ptuaginta annis & octoginta mentionē facit: ostendens per se-
 ptuagenariū & octogenariū coniunctos (qui simul complent cē-
 tum quinquaginta) significari vtrūq̄ legis diuine testamētum/
 cum ait. Sed numerū septuagenariū legi potius decenter apta-
 mus: quæ sabbatum diem septimū/ obseruandum esse præcepit.
 Octogenarium vero populo Christiano aptissime deputamus:
 qui octauum diē resurrectionis dominicę sancta festiuitate ven-
 neratur/ vt duo testamenta per hunc numerū significasse videa-
 tur. Ipsa sunt enim præcepta: in quibus fideles animæ saluberrī-
 ma mentis valitudine reguntur. Deniq̄ beatus Augustinus in
 prædicti psalmi octogesimi noni dilucidatione: eandem assertiō-
 nem dicens. Septuaginta & octoginta: sunt centū quinquaginta.
 In centum vero & quinquaginta/ eadem significatio est:
 quæ in quindecim, denarius enim in quindecim ductus: consti-
 tuit totum hunc numerū. Insuper & quindenarius ex denomi-
 nātibus septuagenarij & octogenarij simul sumptis: scilicet se-

Actu. 1.

Actu. 2.

Matth. 20.

Ioan. 21.

Rhoma. 5.

Psal. 89.

Cassiodor⁹

Augustin⁹

Signi.

ptenario & octonario / compactus est. Nullus enim est qui nesciat: quindecim ex septem et octo constare. Septem signat veter testamentum: propter sabbatum quod obseruari mandabatur. Obseruabant enim patres veteris testamenti septimum diem / septimam septimanam / septimum mensem / septimum annum septimae decadis: qui iubileus dicitur. Octo vero: nouum designat testamentum / propter resurrectionem domini octaua die factam. Inde sunt quindecim gradus in templo: in psalmis / quindecim cantica graduum. Inde etiam quindecim cubitis aqua diluuij super montes summos excreuit. ¶ Deinde numerus centesimus quinquagesimus tertius a scripturis etiam celebratus est: eo potissimum in loco euangelij / qui refert post rete missum ad dextram nauigij iussu domini / a discipulis post resurrectionem domini piscatum intentis conclusos esse & captos pisces centum quinquaginta tres: sine retis fractura. Quo quidem numero designatur sancta electorum ecclesia / in regno caelorum beatitudinem adepti: ad quam per bonam operationem & fidem trinitatis / tanquam rectam viam peruenerunt. Id luculenter beatus Gregorius in suo praedicti euangelij homelia diffuseque demonstrat: dicens. In testamento veteri: omnis operatio per decalogi mandata praecipitur. In nouo autem: eiusdem operationis virtus per septiformem gratiam spiritus sancti multiplicatis fidelibus datur. quem propheta denunciatus dicit. Spiritus sapientiae & intellectus / spiritus consilij & fortitudinis / spiritus scientiae & pietatis: & respicit eum spiritus timoris domini. Sed ille in hoc spiritu operationem percipit: qui fidem trinitatis agnoscit. ut et patrem & filium & eundem spiritum sanctum: vnius virtutis credat / vnius substantiae esse fateatur. Quia igitur septem quae superius diximus: per nouum testamentum latius data sunt / decem vero praecipita / per vetus: omnis nostra virtus & operatio / per decem & septem potest plene comprehendere. Ducamus ergo per trigonum / decem et septem: & veniunt quinquaginta vnum. Qui profecto numerus a magno mysterio non vacat: quia in testamento veteri legitur quod annus quinquagesimus / iubileus vocari iussus est / in quo videlicet cunctus populus ab omni operatione quiesceret. Sed vera requies in vnitatem est: diuidi quippe vnum non potest. vbi enim scissura diuisionis est: vera requies non est. Ducamus igitur per trigonum / quinquaginta & vnum: & fiunt centum quinquaginta tres. Quia igitur & omnis operatio nostra in fidem trinitatis exhibita / ad requiem tendit: decem et septem ter ducimus / ut ad quinquaginta vnum venire debeamus. Et quia vera nostra requies tunc est / cum ipsam tam clare

Gene. 7.

153

Ioan. 21.

Gregorius

Esa. 11.

ritatem trinitatis agnoscimus: quam in vnitae diuinitatis esse certum tenemus / quinquaginta & vnum ter ducimus: & electorum summam in superna patria / quasi centum quinquaginta trium piscium numerum tenemus. Post resurrectionem ergo domini missum rete / dignum fuit vt tot pisces caperet: quot solummodo electos ciues supernae patrie designarent. Hæc Gregorius: quæ diligenti attentione sunt annotanda.

¶ Quid ducentenus numerus / trecentenus / quadringentenus & quingentenus: in scriptura designant. CAP. XXV.

Aeterum quemadmodum dicit glossa ordinaria explanans illud verbu euangelicu / Ioannis sexto capite scriptum. ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis: vt vnusquisq; modicum quid accipiat. centenarius duplicat9 significat perfectionem bonae actionis & rationalis scientie, quæ erudiendis in fide non sufficiunt: nisi eis altitudo theologiae addatur. q̄ animas per bonam operationem purgatas / &

200

Ioan. 6.

per scientiam rerum creaturarum illuminatas: ad consumatam spiritualium refectionum plenitudine perducit. Ex quo liquet: numerum ducentenum significare perfectionem bonorum operum et philosophie mundanæ / quæ via rationali & ductu ratiocinationis doctrinalis: nos inducit in cognitione creaturarum.

300

¶ Trecenten9 vero numerus significat vno modo sensus nostros corporeos tñ exteriores tum interiores / sensus item spirituales anime (qui cognatione quadã et germanitate ad corpus: sumuntur) perfecte repressos: atq; ad virtutis accommodatos vsu. Sicut i explicatione illius loci euangelici apud Marcu cap. decimoquarto. Poterat eni vnguentum istud venudari plusq; trecentis denarijs: & dari pauperibus / Inquit Hieronymus: vt ibidem adducit glossa ordinaria. Sub pretextu auaritie: Iudas mysteriu loquitur fidei. Etenim nostra fides trecentis emitur denarijs: id est decem sensibus / per corpus / animam & spiritum triplicatis. vt & nos sicut Gedeon trecentorum virorum numerum assumentes: alio philorum castra pauperes spiritu fractis lagunculis nostris cum tubis et lucernis destrua9. & sicut Abraham cum trecentis viris spolia diuidamus ad vesperam. ¶ Designatur itidem trecenteno numero perfecta trinitatis cognitio / interdum vero sancte crucis mysteriu: q̄ thau littera hebreæ figurã crucis pferes / trecentenum numerum designet apud Iudeos. Vtraq; haru significationu manifeste colligit ex glossa ordinaria exponente locu

Mar. 14.

Hieronymus.

Iudi. 7.

Gene. 14.

Signi.

- Iudic. 7.** illum scripturæ / Iudicum septimo capite positum: vbi dominus ait ad Gedeon. In trecentis viris qui lambuerunt aquas libera bo vos: & tradam in manu vestra castra Madian. Ait enim primum, ex Origene in homelia nona super librum Iudicum, Trecenti sunt soli electi / probati / & ad victoriam consecrati: qui etiã ipso numeri sacramento obtinere aduersarios possunt. Trecenti enim sunt qui tertio centena multiplicant: & perfectę trinitatis numerum ferunt, sub quo numero: omnis Christi censet exarsit. In quo obtinemus: vt etiã nos mereamur ascribi. Rursum eodẽ loco ex Gregorio. Solet in centenarij plenitudo pfectionis intelligi, quid ergo in trecetis: nisi perfecta cognitio trinitatis? Deinde eodẽ loco ex Gregorio subnequit. Trecetorum numerus in thau littera cõtinetur: & per speciem crucis designatur / quæ crucis formam tenet. Cui si per transfuersam lineã id quod in cruce eminet adderetur: non iam crucis species sed ipsa crux esset. Quia ergo hic numerus in thau littera continetur / et per eam species crucis ostenditur: merito in his trecetis Gedeonẽ sequentibus illi designantur / qui abnegant semetipsos / tollunt crucem suam & sequuntur Christum, de quibus etiã dicitur apud Ezechielem. Signa thau super frõtes virorum gementium & dolentium. Deinde eodem loco rursus dicitur. Hic numerus trecentarij sanctę crucis: etiã in vernaculis Abrahę aduertendus est / per quos fratrem ab hostibus liberauit / quando eum Melchisedech magno mysterio benedixit. Quia enim exuberant decem & octo: videtur significare / quo tempore fieret victoria per crucem atq; benedictio: id est tertio / quod futurum erat sub gratia. Nam primum est ante legem / secundum sub lege / tertium sub gratia. Singula vero tempora / senario significata sũt numero: propter perfectionem. ter enim seni: decem & octo sunt. Vnde & mulier decem & octo años habebat in infirmitate: quam curuam saluator erexit. Deniq; eandem fere exprimit sententiam Isidorus / adductus in glosa ordinaria in explanatiõẽ illius loci scripturę: decimoquarto Geneleos capite positi. Quia cũ audisset Abrahamã captũ Loth fratrem suum: numerauit expeditos vernaculos suos trecentos decem & octo / & persecutus est eos vsq; Dan, vbi dicit Isidorus. Abraham in trecentis decẽ & octo aduersarios debellauit: quia nos in sacramẽto crucis / quam littera thau repræsentat: quæ trecenta significat) quinq; sensus carnales nos a te varijs vicijs captiuantes superamus. Decem vero & octo ex ternario & senario multiplicatus / fidem trinitatis et perfectionem significat operis: quibus virtutum contra victa / plena victoria perficitur. ¶ Sunt præterea viri per celebres & graui autoritate /

qui per trecentos & octodecim vernaculos Abrahæ quibus ho-
 stes profligauit & excussit predam de manibus eorum: signatos
 esse & præmonstratos purant trecentos & octodecim grauissimos
 patres/ qui in cõcilio Niceno vnanimi sententiã & vno ore de-
 terminarunt filium dei $\delta\mu\omicron\upsilon\sigma\tau\omicron\upsilon\sigma$ esse / id est consubstantialẽ
 patri/ & de patris substantia æterne genitum. contra blasphemias
 & impietate Arrhij: oblatrãtis filium dei esse creaturam/
 neq; deo patri coæternum/ sed ex nõ existentibus productum:
 vt per ipsum tanq̃ instrumentum mundus iste produceretur.
 Quas meras infanias a patre mendacij aduentas execrata est
 catholica ecclesia: & orthodoxa fidei sententiã a celeberrimis
 illis patribus latam pientissime amplexata. Nempe & in Abra-
 hæ vernaculis & contionis Nicenæ patribus / idẽ cõperitur om-
 nino numerus: vt hic per illum præsignificatus nõ imerito cre-
 di possit. Respondet & consimile in vtriq; opus/ atq; officium.
 Vt enim serui illi Abrahæ hostilem fuderunt insigni victoria
 exercitum: ita & sacrosanctæ synodi Nicenæ patres/ eodẽ pro-
 fus (vt diximus) numero comprehensi: vesanam hereticorum
 cohortem/ & turbam dæmonicã sibila dira mouentem contra
 Christi diuinitatẽ/ grauiq; turbine infestantẽ dei ecclesiã: del-
 tarunt/ egerunt in fugã/ atq; subneruarunt. præstiterũq; vt vi-
 ctriõ veritas celebrẽ egerit de hostibus suis triumphũ. Cæterũ
 determinatus ille numerus grauissimorũ patrũ cõciliij Niceni/
 q; tantus scilicet fuerit quantũ nominauimus: cum ex alijs pas-
 sim habetur/ tum ex beato patre Hieronymo/ ita ad Damasũ
 summũ pontificem scribente. Precatur ergo cliens tuus: vt vox
 ista psallentium in sede Romana die noctũq; canatur. & vt in
 sine cuiuslibet psalmi/ siue in matutinis horis siue vespertinis:
 coniungi præcipiat apostolatus tui ordo. Gloria patri/ & filio/
 & spiritui sancto. sicut erat in principio/ & nunc/ & semp: & in
 sæcula sæculorũ. Amen. Istud carmen omni psalmo coniungi
 præcipias: vt fides trecentorũ octodecim episcoporũ Niceni cõ-
 ciliij/ etiam vestri oris consortio declaretur. Hæc Hieronymus.

¶ At vero quadringentus numerus: durẽ seruitutis filiorum
 Israel in Aegypto/ & hominũ sub peccati iugo oppressionis est
 descriptiuus. Nam decimoquinto Geneſe capite legitur dñs
 dixisse ad Abraham. Scito p̃noscens q; peregrinũ futurũ sit
 semen tuũ in terra non sua: & subijcient eos seruituti & affligẽt
 quadringentis annis. Idem etiam cõmemorat beatus Stepha-
 nus in actis apostolorum capite septimo: dicens de Abraham.
 Locutus est autẽ ei deus/ quia erit semen tuum accola in terra
 aliena: & seruituti eos subijcient/ & male tractabunt eos annis

Gene. 14.

Arrhilius

Hierony-
mus.

400

Gene. 15.

Actũ. 7.

f. j.

Gala. 3.

quadringentis. At vero beatus Paulus ad Galatas scribēs/tertio suæ epistolæ capite supradictis quadringentis annis adijcit triginta ānos: cū ait, hoc autē dico testamentū cōfirmatū a deo/ quæ post quadringentos & triginta annos facta est lex nō irritum facit: ad euacuandas promissiones. In Genesi vero & enarratione sancti Stephani: illorū triginta annorū nō fit expressa mentio. aut quia nō idem sumitur exordium et finis supputationis annorū: hic & illic, aut quia aliquando in scripturis vbi magnus ponitur nūerus minori adiectus: minor numerus causa breuitatis præmittitur/ vbi nō diligētia numerandi sed magnitudo tantū demonstratur. Solet enī plerūq; scriptura ita numerare tēpora/ vt quod summa numeri maioris paululū excrescit aut infra est: nō cōputetur. Quoniā igitur in fornace ferrea Aegypti populus Israeliticus igne tribulationis fuit excoctus & graui pressus seruitute: Aegyptus autē (quod tenebrę interpretatur) statum qualitatis peccati insinuat/ quod hominē interioribus inuoluit tenebris: haud absurde quadringenteno numero/ oppressio hominis sub onere & sarcina viciorū exprimitur: ipsum in captiuitate redigentū. ¶ Deniq; quingentenus numerus perfectionē quietis figurat: quoniā fit de quinquagenario decies ducto, quinquagenarius autem reglem: & denarius perfectionē signat. vt superiora monstratū. Vnde beatus Gregorius exponēs illud verbū Iob primo cap. q; ipsi Iob fuerunt quingenta iuga boum & quingentę asinę: ait, In quinquagenario numero/ qui septē hebdomadibus ac monade addita impletur: requies designatur. denario autē numero: summa perfectio exprimitur. Quia ergo fidelibus perfectio quietis promittitur: quasi quinquagenario decies ducto/ ad quingentesimum peruenitur.

Exo. 1.

500

Iob. 1.
Gregorius

¶ Quod uid sexcentenus numerus / septingentenus / octingentenus / & nongentenus: in scripturis insinuat. Cap. XXVI.

600

Gene. 6.

Sexcentenus autē numerus operū perfectionem significat & completionē: quæ admodū senarius eius denominans. Vnde glosa ordinaria dilucidans illū locum Geneleos capite sexto positum. Erat Noe sexcentorum annorū/ quando diluuij aquæ inundauerūt super terram: ait ex Isidoro. Quingentorum annorū erat Noe: cum præcepit ei dominus vt arcam faceret. & sexcentorū: cū iam ingressus esset. vnde colligitur per centū ānos arca fabricata. Centū vero āni: significāt singulas ætates seculi. Vnde sexta cōpletis quingentis vsq; ad

sexcentos: significat in manifestatione euangelij ecclesiã con-
strui. Secũdus quoq; mensis sexcetesimi añi: significat senariã
ætate. duo eni menses: sexagenario dierũ cõcludũtur. A senario
autẽ: sexaginta nũcupant/ & sexceti/ & sex milia/ & sexceta mi-
lia. & deiceps i maioribus sũmis: dũ per eundẽ articulu nume-
rus surgit. Maiores autẽ numeri/ suorũ minõmorũ a quibus prf
mũ denoiantur & accipiũt originẽ: seruãt etiam significatonẽ.

¶ Porro sexcetesim⁹ sexagesim⁹ sextus nũerus designat inter-
uallũ añorũ/a tẽpore icarnationis dñi nostri vsq; ad subdolã le-
gislationẽ pseudoprophete Mahometi. qui circa finẽ ipertj ip-
sius Heraclij año dñi sexcetesimo sexagesimo sexto aut circi-
ter: pestiferã dedit legẽ carnalib⁹ hoĩbus / euãgelicæ doctrinæ
õnino cõtrariã: qua maior mũdi pars nunc corrupta deplorãt/
& in bestiales p̃lapsa mores. Vnde & ip̃e in Apocalypsi signat
noie bestie: preserti decimotertio cap. vbi numerus annorũ ex-
presse recenset/ ab aduentu dñi nostri in carnẽ vsq; ad illius tẽ-
pora tranlaõtorũ: cũ ibidem dicitur. Hic sapientia est. Qui ha-
bet intellectũ: cõputet numerũ bestie. Numerus eni hominis
est: & numerus eius/sexcenti sexaginta sex. Quẽ locũ explicã-
tes glosa ordinaria & Nicolaus Lyrensis: vna eadẽq; sententia
eum censent intelligendũ de authore sacrilego secte Agareno-
rum/ spurcissimõq; Mahumete. cuius annos ibi expressos ostẽ-
dunt significari litteris dictionis græcẽ eo in loco positã: scilicet
Anthemos/ quæ contrariũ significat. quia haud dubie ip̃e
fuit Christo cõtrarius & antichristus/ aut eius antesignanus &
primarius p̃cursor. ¶ Septingetesimus autẽ numerus p̃fectã
significat requiẽ: q̃ ex cetenario qui p̃fectionẽ signat/ in septe-
nariũ quietis numerũ ducto: exurgit. Vnde quod dicit Isido-
rus de numero septenario/ loquẽs de Enoch septimo gradu ab
Adam distante: hoc modo. Enoch septimus ab Adam placens
deo/ qui & translatus est: septimã requiẽ significat. ad quam
transfertur: qui tanq̃ sexta die/ id est sexta ætate sæculi per Chri-
sti aduentũ formatur. Idem quoq; cẽsendũ est de septingente-
simo ab eo denominato / necnon de septingentis septuaginta
septẽ: triplici denoiatione septenarij/ p̃fectionẽ quietis rationẽ
designantibus. ¶ Sic octingentus numerus/ futuræ resurre-
ctionis gerit indicium: q̃ octaua die a mortuis resurrexit Chri-
stus / & placidæ itidem quietis in superna ciuitate Hierusalem
perpetuo habendæ: post peractũ iudiciũ in anima & cor-
pore glorificato. Siquidem hæc intermina quies & finem nun-
q̃ habitura: dicta est iam superius per octonarium designari.

¶ Deniq; nongentus numerus p̃fectam summã trinitatis

f. ij.

666

Apo. 13.

700

Gene. 5.
Isidorus.

800

Cap. 7.

900

Signi.

præfert imaginē: quia ex centenariio perfectionis indice/ & no-
uenariio ob reuolutionem ternarij in seipsum/ diuinæ triadis si-
gnificationē gerente: confurgit atq; compactus est. Quinimo
quoties maioris numeri & in amplā crescētis summā significa-
tionem querimus: minorem illi respondentem & a quo deno-
minationem sortitur/ attendamus, quoniam consimilis & pe-
ne eadē in minori & suo maiori: comperitur designatio.

¶ Millenarij/decē milīū/cētū milīū & mille milīū: spiritualis
& mystica in scripturis significatio. Cap. XXVII.

1000

Gregorius

¶ Mille enim millenarius numerus in sacris eloquijs
plerumq; consumatam perfectionē absolutāq;
significat, vt perhibet beatus Gregorius in vl-
timo libro moralium: exponens illud verbum
libri Iob/ in quadagesimo secundo capite po-
situm, q̄ fuerunt ei mille iuga bouum / & mille
asinā, & duplicem supradictæ significationis
causam assignat. Primam sic. Apud sæcularem

quidem scientiā millenarius numerus idcirco perfectus habe-
tur: quia denarij numeri quadratū solidum reddit. Decē quip-
pe decies ducta/ fiunt centum: quæ iam figura quadrata / sed
plena non est. Vt autem in latitudinem surgat & solida fiat:
rursus centum/decies multiplicantur: & mille fiunt. Secundā
vero causam ita exprimit. Sed quia cuncta hæc per sacræ scri-
pturæ celsitudinem proficiendō transcendimus: ibi millenariū
vnde sit perfectus inuenimus. Millenarius plane numerus in sa-
cro eloquio perfectus accipitur: quia appellatione eius/ vniuer-
sitas designatur. Vnde scriptū est. Verbi quod mandauit in mil-
le generationes. Cum enim nequaquā credendum sit/ q̄ ad cen-
tum generationes mundus extenditur: quid aliud mille gene-
rationibus/ nisi vniuersitas generationum figuratur? Accedit
eidem sententiæ Augustinus in explanatione psalmi centesimi
quarti: & illius eiusdem loci iam expressi elucidatiōe. Mille (in-
quit) generationes: propter numeri perfectionem pro omnibus
intelligendæ sunt. Id est/ q̄ diu generatio generationes sequen-
do succedit: tam diu mandatū est/ viuendum esse ex fide. Quod
obseruat populus dei / filij promissionis: nascendo venientes/
& moriendo abeuntes: donec omnis generatio finiat. quod
millenario numero significatum est: quia per denarij numeri
solidum quadratum decē decies/ & hoc decies: ad mille perue-
nit. ¶ Interdū & millenarij nūcupatione/ finitus numerus pro
infinito ponitur in scripturis. Vt cū dicit psalmus octogessimus
nonus. Quoniā mille anni ante oculos tuos: tanq̄ dies hestera

Psal. 104.

Augustin⁹

Psal. 89.

na que præterijt. Et psalmus nonagesimus. Cadent a latere tuo mille. hic enim: copiosa sed numero indeterminata cadentium esse multitudo significatur. illic vero: indefinita multorum annorum duratio/ quæ apud deum tanq̄ dies vnus reputatur. Et hæc infinitæ rei per finitam designatio/ ipsius millenarij nuncupatio: frequens in sacris litteris occurrit/ vsuq; venit. ¶ Idē quoq; decem millū nūcupatione designari comperitur: numerosa scilicet multitudo/ certo tamen numero nobis haudquaq; definita. vt cū dicit psalmus sexagesimus septimus. Currus dei decem milibus multiplex: significatur eo numero teste Cassiodoro/ Innumera sanctorū dei multitudo. & psalmus nonagesimus/ dicens. et decem milla a dextris tuis: illius numeri expressione/ copiosam & minime nobis constantem innuit cadentiū a dextris dei turbam. vt etiam author est Cassiodorus. ¶ At vero duodecim milia/ sacratus in Apocalypsi numerus seruatorum dei/ & ex singulis tribubus signatorū in frontibus suis: sanctā vnus ordinis beatorum celestis regni insinuat multitudinem. Qui si in seipsum ducatur: constituet quadratū suū/ centū quadraginta quatuor milia/ completū sanctorū numerū: ex singularū tribuū numero conflatum atq; collectum. perinde atq; si duodenarium in seipsum duxeris: consurget ilico centenarius & quadragesimus quartus numerus/ elus quadratus. Qui sane numerus centum quadraginta quatuor milium/ tanq̄ tota signatorum ex duodecim tribubus cōpletaq; summa: expressus habetur septimo Apocalypseos capite/ itidem & decimo quarto. vbi dilect⁹ deo discipul⁹ i spiritu vidit illū sanctorū numerū stantem cum agno super montē Sion/ sanctorū inquam: quos numerus ille significat (vt ait glosa) in virginitate perfectissimos/ & in fide trinitatis ex quatuor mundi partibus collectos. Eiusdem quoq; sacri numeri rationem assignans glosa in septimo eiusdem libri capite: ait. Per duodecim/ habemus eos: qui fide trinitatis in quatuor mūdi partibus sunt signati. & vt hos perfectos ostendamus: duodecim per quatuor multiplicamus/ & fiunt quadraginta octo. Vt vero ad trinitatē hæc perfectio referatur: quadraginta octo per tria multiplicamus/ & sic fiunt centum quadraginta quatuor. ¶ Centū milla vero in scripturis & mille milla exprimūtur: tum ad magnam designandā copiosamq; multitudinem/ tum ad insinuandam perfectionem rei de qua habetur sermo/ q; hic ex ductu denarij in centum milla: ille vero ex denarij ductu in decē milla enascatur. Denarius autem/ cētenarius & millenarius: perfectionis sunt numeri. Nepe decies decem milla: cōstituunt centum milla, et rursū decies

f. liij.

Dani. 7.

Gregorius

Dionysius

centum millia: cōponūt & aggregant mille millia. De hoc autē postremo numero habet Daniel capite septimo. millia millium ministrabant ei / & decies millies centena millia assistebant ei. Quem locum exponens Gregorius (vt glosa refert ordinaria) ait. Supernorū ciuū numerus: & infinitus / & definitus est. deo nūerabilis: & nobis innumerabilis. Beatus vero pater Dionysius capite decimoquarto de cœlesti Hierarchia: de eodem numero disserēs ait. At hoc item spiritali discussiōe & magisterio dignū puto: quāobrem scripturę sanctę traditio de angelis loquēs / millia millū esse dicat / & decies millies dena millia: sup̄mos humanos numeros in seipsos inuoluens atq; multiplicās / perq; hos: cœlestium substantiarum ordines nobis esse innumerabiles / apertis rationibus pandens. Sunt enim profecto plurimę cœlestium militię spiritūū: quę mortalium nostrorum numerorum infirmū breuemq; modū longe transcendant / atq; ab sola sua eminentissima & cœlesti intelligentia atq; notione: scitę sint ac diffinitę. ¶ Vbi obiter annotatu non censetur indignū: omnes quidem libros i priore numero ex septimo Daniels capite adducto conuenire atq; conspirare / habereq; millia millium ministrantium ei. qui numerus (vt scite & exacte annotat adiectū supradictō sancti Dionysij loco scholium) tetragonus est / atq; quadratus ipsius millenarij. quādoquidem mille si in se ducatur / dicendo millies mille: constituunt millia millium / siue mille millia / siue millies millia. Nam hæc omnia: sola voce discrepāt. In qua quidem multiplicatiōe: millenarius / radix est. mille millia vero siue millia millium: eius quadratus. ¶ In secundo vero numero scilicet assistentiū ipsi antiquo dierum: diuersi libri inter se multū discrepant. Nempe nōnulli codices habent. & decies centena millia assistebant ei. qui numerus coincidit in summa / cum præcedente numero: scilicet milibus millū. cū decies centū: reddāt mille. quēadmodū recte annotat scholū: ad supradictum Dionysij locū adiectū. Et hi libri videri possunt ea in parte mendosi: q; eundem secundo loco enunciat numerū / quem primo. cum ex natura copulationis & ratione enunciandi: alter videatur potius posteriore sententiā numerus innuī / q̄ priore. ¶ Alij vero codices habēt in secūda clausula. & decies millies dena millia: assistebant ei. quēadmodū adducit beatus Dionysius. qui sane numerus: etiā quadratus est (sicut & prioris sententię numerus) consurgens ex ductu decem millium in seipsa. Quare uterq; numerorū a beato Dionysio nominatorū ex Daniele: tetragonus est. prior / ex millenariō i se ducto: posterior vero / ex decem milibus in se reuolutis consurgens. Sunt autē

1000000

mille & decem milia: supremi rerū humanarū numeri & extremæ summæ. idcirco vt luculēter explicat ibi scholiū: angelicus numerus a Daniele semel & iterū designatus/ supremos humanos numeros in seipfos cōuoluit atq; multiplicat. vt dicit beatus Dionysius. ¶ Tertij vero codices sacri habent in secūdo illius sententiæ Daniell contextu. & decies millies centena milia assistebant ei. quēadmodū codices nostri latini: quos habemus in manibus. qui sane numerus est omniū multo maximus/ reddens millies mille milia. cū decies centena: cōstituunt mille. & ipsa adiecta millies milibus: haud duple aggregant millies mille milia. Estq; hic numerus/ cubicus millenarij: procreatus ex ductu radicis in suum tetragonū. Si enim mille duxeris in mille milia: protinus conficiuntur millies mille milia. ¶ Verū cum ab vnitāte/ simplicissimo numerorū principio auspiciati: per intermedios & interstitēs numeros ad numerosam illam summā millies mille milia complectētem/ determinationem haecenus protraxerimus: complicanda sunt hic vela. ne vltimus progressus: in charybdim cōfusionis voraginemq; incidamus. quandoquidē ex his quæ pertractata sunt: facile erit cuiq; coniectare/ adiutriceq; ratione perquirere/ numerorum hic non explicatorum significationē atq; sacramenta. Eniuero sacrarū litterarū amplitudo vt hortus est amenissim⁹: om̄igentis florū generibus mirifice refertus. vbi quot iueneris numeros (taceo interī aliorū mysteriorū inibi cōtentorū arcana) tot offēdes spiratissimos & suauē olētes flores: animū diuina cognoscēdi cupidū miro odore spūaliter reficiētes. Itaq; hūc ingressus hortū decerpſi aliquid quātos numerorū flores: nō insuaues plane aut itucūdōs. Vtq; suā diffundāt fragrantia/ & gratū i oēs spargāt odorē: eosdē latius explicui. Nō tamē cūctos me decerpſisse flores hui⁹ hortū redolētissimi: qui spūā crediderit. Ingrediat̄ur quicūq; volet hūc paradisi voluptatis: inueniet q̄ plurimos esse relictos flosculos quos adhuc decerpāt/ & alios tam dulci odore imbuat ac recreet. Omnibus sane patet hui⁹ hortū ingressus/ & datur facultas hos imarcessibiles numerorū flores decerpēdi: in quorū certatim curratur odorē/ nam cōficiunt vnguentū optimū. Ceterū dedita opera in hac florū collectiōe citauī sacros auctores/ explanationē glosarū/ & loca scripturarū: i quibus numerorū qui declarabantur fiebat mentio. ne meo sentū aut iudicio viderer numerorū significationes cōfingere: sed aliorū autoritate nixus/ a priscis positas explicare. nolui enim transgredi antiquos terminos: quos posuerūt patres nostri. Demū cū numeros quosuis explicādi per digitorū cōiunctiones/ flexiones/ atq; certas

f. lllj.

quasdam positiones / rationē atq; modum ab antiquis obseruatum (vt polliciti sumus) demonstrauerimus: huic nostro instituto extremam manum imponemus/receptuiq; canemus.

¶ Quomodo antiqui/numeros omnes per certas digitorū figuraciones: significare sunt soliti. Cap. XXVIII.

Veniā sicut in vicefimescēdo capite dicitū est illa Hieronymi verba: quibus euāgelicam de cētesimo / sexagesimo & tricesimo fructū seminis iacti in terram bonam / parabolam exponit / ibidem adducta: citra certā in digitis numerandī rationem plene percipi non possunt. similiter alia multa sanctorum patrum dicta superius posita / & alius

quoq; locis passim occurrentia / ab illa in digitis numerandī regula ita pendent: vt sine eius cognitione vix bene queant intelligi. idcirco quæ de illa explicandorū numerorū arte per digitorū notas & signa / a venerando patre Beda imprimis docto sacerdote / & in sacrarū litterarū lectione admodū exercitato / litteris mandata fuere: ad verbū hic describemus: quo permulta authorum loca altoqui subobscura / dilucidius capi valeant.

¶ Cū dicis (inquit) vnū: minimū in leua digitorū inflectens / in mediū palmæ locū figes. Cū dicis duos: secundū a minimo flexum ibidē impones. Cū dicis tria: tertīū similiter inflectes. Cū dicis quatuor: itidem minimū leuabis. Cū dicis quinque: secundum a minimo similiter eriges. Cum dicis sex: tertīū nichilominus leuabis / eo solo qui medicus appellatur in mediū palmæ fixo. Cum dicis septem: minimū solū supra palmæ radicē cæteris interm leuatis impones. Iuxta quē / cū dicis octo: medīcū. Cum dicis nouē: medīū e regione compones. ¶ Cū dicis decem: vnguem indicis in medio figes articulo pollicis. Cum dicis viginti: summitatē mediū digiti inter nodos pollicis & indicis arcū figes. Cum dicis triginta: vngues indicis & pollicis blando cōiunges amplexu. Cum dicis quadraginta: interiora pollicis lateri vel dorso indicis superduces / ambobus dūtaxat erectis. Cū dicis quinquaginta: pollicē exteriore articulo instar græcæ litterę gāma γ curuatum ad palmā inclinabis. Cum dicis sexaginta: pollicē vt supra curuatum indice circūflexo diligēter a fronte præciges. Cū dicis septuaginta: indicē vt supra circūflexū pollice in longū tenso implebis / vngue illius dūtaxat erecto trans medīum indicis articulum. Cum dicis octoginta: indicem vt supra circumflexum pollice in longum extenso implebis / vngue videlicet illius in medīum indicis articu-

lum fixo. Cum dicis nonaginta: indics inflexi vnguem radi-
 ci pollicis erecti infiges. Hactenus in leua. ¶ Cētū vero in dex-
 tra: quomodo in leua decem facies. Ducēna in dextra: quo-
 modo viginti in leua. Eodem modo & cetera vsq; ad nongenta.
 ¶ Item mille in dextra: quomodo vnū in leua/ sinistraq; ma-
 nu. Duo milia in dextra: quomodo duo in leua. Et cetera vsq;
 ad nouem milia. ¶ Porro decem milia cum dicis: leuam i me-
 dio pectoris supinam appones: digitis tantum ad cœlū erectis.
 Viginti milia cum dicis: eādē pectori expansam late superpo-
 nes. Triginta milia cum dicis: eadem prona sed erecta/ pollicē
 cartilagini medij pectoris immittes. Quadraginta milia cum
 dicis: eandem in vmbilico erectam supinabis. Quinquaginta
 milia cum dicis: eiusdem pronæ sed erectæ pollicem vmbilico
 impones. Sexaginta milia cum dicis: eadem prona femur
 leuum defuper compræhendes. Septuaginta milia cum dicis:
 eandem supinam femori superimpones. Octoginta milia cū di-
 cis: eandem pronam femori superpones. Nonaginta milia cum
 dicis: eadē lumbos compræhendes/ pollice ad ima verso. ¶ At
 vero centum milia/ ducenta milia/ & cetera vsq; ad nongenta
 milia: eodem quo diximus ordine/ in dextra corporis parte cō-
 plebis. ¶ Decies autem centena milia cum dicis: ambabus sibi
 manibus cōfertis/ inuicem digitos implicabis. ¶ Hæc quæ pri-
 scum antiquorum morem in explicandis certo digitorum ma-
 numq; situ & flexu numeris ostendunt/ adiecta sunt strictim
 et breuiter: non tam vt eis vtamur/ q̄ vt ipsa cognoscam⁹. Eni-
 uero illorum vsus non est nobis apprime necessarius: qui & vo-
 ce et scripto expeditus quemlibet numerum/ q̄ flexibus illis &
 signis expromere possumus. Cognitione vero illorum magnopere
 nobis conducit: vt ipsorum adminiculo & præsidio iuuemur
 ad intelligenda sacrorum authorum scripta. quæ his ignoratis:
 abstrusa sunt/ inuoluta ac imperula. eaq; via & mysticis itidem
 numerorum sacramentis ducamur ad eū perfectius agnoscēdū/
 synceriusq; colendū: qui omnium numerus est atq; mensura. Cui
 sit honor & gloria in sempiterna sæculorum sæcula. Amen.

¶ Opusculi de mystica numero-
 rum significatione/
 finis.

¶ Index capitum præsentis opusculi.

¶ Quid vnitas/numerorum fons & origo designat.	Cap. I
¶ Quid binarius in scripturis insinuat.	II
¶ Spiritualis/ ternarij in sacris litteris intelligentia.	III
¶ Quid sacramenti quaternarius continet.	IIII
¶ Mystica quinarj et senarij designatio.	V
¶ Quid septenarius continet mysterij.	VI
¶ Adhuc de septenario; & simul quid octonarius i scriptura re- præsentat.	VII
¶ Nouenarij & denarij mystica explicatio.	VIII
¶ Quid significationis in sacris litteris contineat numer9 vn- denarius & duodenarius.	IX
¶ Quid decimustertius numerus & decimusquartus : mysticū designant in vsu sacrarum litterarum.	X
¶ Quinti supra decimum/ itidem et sexti numeri: mystica expo- sitio.	XI
¶ Septimi & octauī supra denarium numeri: mystica & spiri- tualis descriptio.	XII
¶ Noni supra denarium numeri/ & vigenarij: mystica significa- tio.	XIII
¶ Numerorum vigenarum continue sequentium/ primi / se- cundi & tertij: spiritualis interpretatio.	XIIII
¶ Quid mysterij: vicesimus quartus numerus itidem & vicesi- mus quintus/ in se contineant.	XV
¶ Quid trigenerius mysticę rationis habeat.	XVI
¶ Mystica quadragenarij significatio: atq; ampla illius ex scri- ptura commendatio.	XVII
¶ Quid mysticum: numerus quadragesimus secundus et qua- dragesimus sextus insinuant.	XVIII
¶ Quid spiritualis significantiæ numerus quinquagesimus in scripturis habeat.	XIX
¶ Quid sexagenarius numerus/ septuagenarius et septuagesi- mus secundus: in scriptura mysticum significant.	XX
¶ Septimi supra septuagenariū & octogenarij numeri: mystica repræsentatio.	XXI
¶ Nonagenarij numeri similiter & centenarij: in scripturis vsi- tata significatio.	XXII
¶ Quid centesimus duodecimus numerus/ itidem & post ceter- narium vicesimus: mysticum signent.	XXIII
¶ Quid mysterij: centenarius quinquagenus /et centenarius quinquagenarius ternarius/ in scripturis habeant.	XXIIII

¶ Quid ducentenus numerus/ trecentenus/ quadringentenus & quingentenus: in scriptura designant. XXV.

¶ Quid item sexcentenus numerus/ septingentenus/ octingentenus & nongentenus: in scripturis insinuant. XXVI

¶ Millenarij/ decem millium/ centum millium/ et mille millium: spirituales & mystica in scripturis significatio. XXVII

¶ Quomodo antiqui: numeros omnes per certas digitorum & manuum figuraciones/ significare sunt soliti. XXVIII

¶ Indicis capitum huius libri/ finis.

¶ Mystice significationis numerorum epilodus: ac compendiaria relectio.

Folio.

¶ Monas/ ipsius dei unitatem/ habitudinemque ad creaturas: & amoris inter homines unionem designat. 5.

¶ Binarius/ duo precepta dilectionis/ mutuam hominum societatem: necnon diuisionem/ discretionemque rerum insinuat. 5.

¶ Ternarius/ triadis diuinarum personarum/ insuper et virtutum theologicarum: triplicis itidem legis dei/ & perfectionis rerum est significatiuus. 6.

¶ Quaternarius: sanctorum euangelistarum multis figuris presignatorum/ & virtutum etiam cardinalium est index. 8.

¶ Quinarius: petatheuci/ preceptorum etiam Christi vulnerum/ insuper & sensuum exteriorum corporis nostri gerit expressionem. 10.

¶ Senarius: creationis ac reparationis humane/ completionis operum/ ac laborandi in hac vita: est nota & signum. 10.

¶ Septenarius: quietis cum deo post laborem futuram/ septiformis spiritus/ ac vniuersitatis rerum prefert indicium. 12.

¶ Septenarius itidem totam presentis vite durationem/ & veteris testamenti statum nonnumquam significat. 13.

¶ Octonarius: futuram resurrectionis diem/ & eternam sanctorum deinde requiem/ nouique testamenti gratiam denotat. 13.

¶ Nouenarius: angelicorum spirituum gradines/ horam transitus Christi in cruce/ ac deficientiam a perfectione demonstrat. 14.

¶ Denarius: nunc rerum vniuersitatem/ nunc decalogum/ interdum vero completum electorum numerum ac mercedem indicat. 14.

¶ Vndenarius: transgressionem decalogi/ & peccatum/ nonnumquam vero nouissime a deo vocatos ad salutem/ exprimit. 15.

- ¶** Duodenarius/ sacrum apostolorum numerum multis præfiguratum modis:& vniuersitatem itidem rerum designat. 15.
- ¶** Tertius supra decimum numerus: tū vtriusq; testamēti simul/ tum apparitionis Christi ad gētes/ cōtinet sacramentum. 17.
- ¶** Decimusquartus/ duplicatum spiritus sancti munus/ aduētū Christi in carnem/ & immolationē in cruce: mystice signat. 17.
- ¶** Quindennarius/ modo vtriusq; testamēti simul sumpti/ modo spiritalis in cœlos ascensus per cantica graduū: est indicium. 18.
- ¶** Decimussextus/ cum veteris testamenti prophetas/ tum noui apostolos & euangelistas: sua summa complectitur. 18.
- ¶** Septimus supra denariū numerus/ vtriusq; testamenti mysteria/ necnon baptismalis lauachri sacramentum denotat. 19.
- ¶** Decimusoctauus / liberationis a malo beneficium a deo susceptum: & perfectionem operū in triplicis legis statu/ designat. 19.
- ¶** Decimusnonus/ vtriusq; testamēti simul mysteria significat: necnon angelicum præsidium dei mandata seruātib; semper paratum. 20.
- ¶** Vigenarius/ vnum vtriusq; testamēti authorē/ & obseruationē mādatorū dei cū geminæ dilectionis affectu: innuit. 20.
- ¶** Vigésimus primus/ subsidium post tribulationē a deo ipetratum: & humanæ perfectionis absolutionem insinuat. 21.
- ¶** Secundus supra vigenariū/ sacros veteris testamēti libros/ secundū hebraicū litterarū numerum sumptos/ cōplectitur. 21.
- ¶** Vicefimestertius/ pfectionē sapiētiae/ litterarū latinarū adminiculo traditæ: simul & humanæ salutis cōplementū exprimit. 21.
- ¶** Vicefimus quartus: sacrum deo seruientium coetū/ necnō doctorum vtriusq; testamenti collegiū/ mystice continet. 21.
- ¶** Vicefimus quintus/ modo stabilitatē bonorū in virtute: modo prauorum in malitia obdurationem ostendit. 22.
- ¶** Tricesimus/ vitam conjugalem atq; fructum eius: necnō maturam arduorum operū aggressionem/ suo calculo mōstrat. 23.
- ¶** Quadragenarius/ decalogi cum euangelio cōpletionē/ peccatorum expiationem/ pœnitentiæ tempus simul & iesunij re præsentat. 24.
- ¶** Quadragesimus secundus: peregrinationē huius vitæ/ Christi ad nos in carne descensum/ & expectationem nostri ad pœnitentiam notat. 25.
- ¶** Quadragesimus sextus/ habitatiōis Christi in castissimo virginis matris vtero/ & morē illius imansionis: index est et significatio. 26.
- ¶** Quinquagesimus: relaxatiōis peccatorū/ quietis æternæ vitæ ob annū iubileū/ & geminæ dei legislationis est indicium. 26.

- ¶ Sexagenarius: vidualis coelibatus atq; cōtinētla/ perfectęq; obſeruationis decalogi/ nota eſt et expreſſio. 28.
- ¶ Septuagenarius: annos Babylonicę captiuitatis deſinēs/ totum præſentis vitę curriculū tēporūq; decurſū inſinuat. 28.
- ¶ Secundus poſt ſeptuagenarium numerus/ totidē Chriſti diſcipulorū nonnullis ante figuris ſignatorū: præfert iudicium. 29.
- ¶ Septim⁹ ſupra ſeptuagenarium: nunc vniuerſalē peccati reatum deſignat. nūc vero generationum a Chriſto baptiſato ad deū/ ſummam continet. 30.
- ¶ Octogenarius: cū circunſiſionis antiquæ legis/ tum euangelicæ gratię decalogo coniunctæ ſignificationem obtinet. 30.
- ¶ Nonagenarius interdū diuinæ trinitatis/ nonnunq; vero fecunditatis animę in bonorū operum fructu: eſt ſignificatiu⁹. 31.
- ¶ Centenarius: pfectiōnis atq; cōpletiōis rerū / necnō mercedis ſanctorū in cælo/ virginaliſq; fruct⁹ gerit imaginē. 31.
- ¶ Duodecim⁹ poſt centenariū: totius ſanctorū in cœleſti ciuitate multitudinis/ habet expreſſionē atq; ſignificantiam. 32.
- ¶ Vigenarius ſupra cētenarium: tempus pœnitētę hominibus ante diluuium conſeſſū/ vtriuſq; legis formā/ et æternam beatitudinē indicat. 33.
- ¶ Quinquagenarius poſt centenū numerus: totā pſalmorū ſūmmam/ & vtrūq; legis diuinę testamentum complectitur. 34.
- ¶ Centeſimus quinquageſimus tertiu⁹: ſanctorū electorum eccleſiā i cœlo beatā/ p piſciū poſt reſurrectiōnē capturā/ exprimit. 35.
- ¶ Ducentenus numerus: perfectionem bonorum operum/ rationaliſq; rerū creatarū diſciplinę cognitionē demōſtrat. 36.
- ¶ Trecentenus: ſenſus vtriuſq; hominis iā reſpreſſos/ ſanctæ inſuper trinitatis cognitionē/ cruciſq; myſterium reſpreſentat. 35.
- ¶ Quadringentenus: duræ ſeruitutis populi Iſraelitici in Agypto/ & oppreſſionis hominū ſub iugo peccati eſt expreſſiu⁹. 37.
- ¶ Quingentenus/ perfectionē quietis/ quę poſt duros hui⁹ vitę labores in cœlo præſtatur: ſpiritualit̄ figurat. 37.
- ¶ Sexcentenus: perfectionis operum/ itēm et ſex mundi ætatū/ (quemadmodum & ſenarius) præfert imaginem. 37.
- ¶ Sexcentenus ſexageſimus ſextus: interuallum ānorū ab aduentu Chriſti vſq; ad beſtialis Mahumetis ortū/ explicat. 38.
- ¶ Septingenteſimus numerus: pfectę quietis/ exanclatis hui⁹ mundi laboribus futurę: demonſtrationem habet. 38.
- ¶ Octingentenus: futurę reſurrectiōnis & perpetuę poſt eā/ reſquietis iuitorum/ gerit iudicium & notam. 38.
- ¶ Nongentenus/ perfectam ſummæ trinitatis/ quantum i creaturis conſpicua eſt atq; ſpectabilis: reſpreſentat imaginem. 38.

- ¶** Millenarius/ nunc consumatam perfectionem & absolutam:
 nunc vero rem infinitam finito expressam numero/ declarat. 38.
¶ Decē milia: infinitā etiā rem p finitā designādī/ & indeterminatū numerū per determinatū: habēt officū et vsum. 39.
¶ Duodecim milia ex singulis signata tribus: sacram vnus ordinis beatorum insinuant multitudinem. 39.
¶ Centum quadraginta quatuor milia: totam ex duodecim tribus signatorum turbam/ cunctumq; celestis curie coetum comprehendunt. 39.
¶ Centum milia & mille milia: summam cuiusq; rei multitudinem qua de fit sermo/ completam itidem rerum perfectionem explicant. 39.

¶ Epilogi/ mysticas numerorum significationes strictim complectentis/ finis.

¶ Expletum est hoc opusculum & ex officina emisum/ in alma Parisiorum academia: āno domini (qui omnia numero definiuit) decimotertio supra millesimū & quingentesimū/ decimasexta die Decembris. Per Henricū stephanū/ artis excursorie librorū sedulū & industriū opificē/ e regione scholę Decretorū habitantem.

¶ Omnes codices præter b/ qui duernus est: sūt quaterni.

¶ Antonij Rufi Vaccariensis/ad lectorem:
dodecastichum carmen.

¶ Lucida qui certo numero complectitur astra:
Appellans eadem/nomine quodq̃ suo.
Gramina qui terre/maris et discernit arenas:
Qui numerat toto quicquid in orbe situm.
Aedidit is sanctæ diuina volumina legis:
Nec voluit numeris illa carere suis.
Hisce notas sacras & mystica sensa recondi:
Sanctorum referunt dogmata prisca patrū.
Quorum dicta breui presens sermone libellus
Colligit:& numerus quid notet omnis/habet.
Hunc igitur crebro lector studiose reuolue:
Quo sit aperta magis pagina sacra tibi.
Vale.

1771

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher but appears to contain several lines of prose.